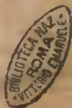

6
4 K
36

HISTORIA DEORVM FATIDICORVM:

CVM EORVM ICONIBVS.

HISTORIA

DEORVM FATIDICORVM, VATVM, SIBYLLARVM, PHOEBADVM,

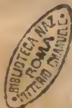
APVD PRISCOS ILLVSTRIVM:

Cum eorum ICONIBVS.

Præpoſita eſt diſſertatio

DE DIVINATIONE ET ORACVLIS.

COLONIÆ ALLOBROGVM,

Sumptibus PETRI CHOVËT.

M. DC. LXXV.

Dn. *** AMICO *Pl. C.*
—— *P. MVSSARDVS S. D.*

VM inter nos incidisset nuper sermo, de variis præstigiis quibus Cacodæmon miseros olim mortales fascinabat; diximus errorem non mediocriter promovisse, quod de rebus futuris per oracula, hariolos & sagas, pronunciare impurus ille spiritus attentavit.

Quanquam enim ista emunctioris naris homines non fecerint flocci; Peripatetici inprimis qui Aristotelem secuti, Sibyllas, Pythonissas; atque adeò Enthusiastas omnes, mente lymphata furere, aut atra bile commotas, nonnulla præsagire credebant: hi tamen erant scholarum duntaxat susurri, quos in publicum edere piaculum fuisset: quippe persuasissimum erat vulgo, mulieres eiusmodi Deo plenas esse, ipsúmque Iovis vel Apollinis numen, præsens illis adesse. Istud enim non mediocriter animos percellebat, nec pa-

rum ad Divinitatem accedere videbatur, non modò quæ præſentia ſunt & velut in oculis poſita cernere, ſed eventus futuri caligine obvolutos & procul diſſitos, proſpicere.

Itaque poſtquàm hanc ſententiam ſermonibus aliquot agitaſſemus, operæ pretium facturum dixiſti, qui iſta ſcripto conſignaret; méque ad id audendum exciviſti. Sanè quanquàm id mihi non ſumo, vt aliquid à me expectatione tua dignum, præſtari poſſe ſperem; onus tamen non detrectavi, vel maximè eo nomine vt tibi obſequar; tum etiam vt dum humaniora ſtudia, quibus in adoleſcentia aliquantùm deditus fui, recolo & memoria repeto, operam non omninò inutilem aut ingratam publico navem. Nec me ab inſtituto dimovit, quod ſçio hoc argumentum luculenter à Doct. Boiſſardo fuiſſe pertractatum. Nam & perrarus eſt eius liber, magníque voluminis ac precij; & in non paucis ab illo nunc diſſentiunt Docti, ex quo facem prætulerunt magni Viri, Blondellus, Obſopæus, Voſſius. Nimium enim ille tribuit ſcientiæ Dæmonum;

Dæmonum; pſeudepigrapha pro genuinis exoſculatur; & quæ diu poſt rerum eventus à quibuſdam Chriſtianis, conſilio fortè non malo, ficta ſunt, ea à Sibyllis, multis retrò ſeculis, prædicta eſſe opinatur. Satis multa præterea hîc nova reperient Lectores, vt huius lectionis eos non pigeat. Commodùm verò offendi in Bibliopolio *D. Petri Chouët*, (hominis promovendæ rei literariæ cupidiſſimi) varias effigies, æri ſatis eleganter inciſas, Deorum, Vatum, Sibyllarum, & Phœbadum, quæ huic opuſculo illuſtrando non parùm conducent.

Rem totam hoc ordine diſpoſui. Præmiſi brevem diſſertationem de Divinatione & Oraculis, déque variis modis quibus Dæmones futurorum præſcij eſſe poſſunt. Tum ſubjeci hiſtoricam narrationem Deorum & Vatum, in qua quæ de iis maximè memorabilia produnt veteres Scriptores, propoſui. Tu hunc qualemcunque conatum, æqui boníque conſulito, méque tui amantiſſimum amare perge. Vale.

ΜΟΧΘ ΕΙΝ ΑΝ ΓΚΗ·ΤΟΥΣ ΘΕΛΟΝΤ.. ΕΥΤ

DE RERVM FVTVRARVM PRÆCOGNITIONE,

Vaticinatione, & Oraculis.

COGNITIONEM & rerum futurarum prædictionem, vnius Dei ius præcipuum esse, omnes consentiunt. Hinc fit vt vulgò ἔνθεοι, *i.e. Diuini* appellentur, qui futurorum profitentur scientiam; quia quod sibi arrogant, tanto interuallo superat ingenij humani captum, vt prorsus ignoretur ab ijs qui non sunt θεοδίδακτοι. Esse tum in rebus naturalibus, tum in moralibus, quædam futurorum euentuum præsagia, nemo diffitetur; qualia sunt de quibus Christus Matthæi 24. *Quum ramus tenerascit & folia germinant, nostis propè*

esse æstatem. Item Matth. 16. *Quando serum est diei, dicitis, Serenitas erit, rubet enim cælum.* Possunt sanè homines, multòque magis Dæmones, coniectura augurari multarum rerum eventus, ex earum indicijs quasi prodromis. Ejusmodi sunt omnes illæ prædictiones quibus sibi famam compararunt Pseudoprophetæ apud Ethnicos & Mahometanos, aliiq; omnes qui vel solis ingenij viribus; vel impulsu Cacodæmonum inspirati sunt. Verùm vnius Dei est, ea prænoscere quæ non à naturæ statis legibus, sed à voluntate sua, aut libero hominis arbitrio pendent; vt mysteria supernaturalia, nec-non gubernationes & mutationes Regnorum ac Rerumpublicarum, (sunt enim corda Principum in manu Dei, qui solus illa versat vt libet;) Item quæ pendent ex arbitrij humani libertate; vt quid cras sim facturus vel cogitaturus. Solus, inquam, Deus ea prænoscit ab æterno, solusq; per Prophetas prænunciare potest; idque non aliquot mensibus aut annis, sed innumeris ante eventum seculis, cùm nullæ causæ aut vestigia animadvertebantur; nec obscurè aut titubanter, sed claris & apertis verbis. Ideóque hoc sibi vni vindicat apud Esaiam, vbi de eiusmodi prædictionibus

nibus verba faciens, iubet istâ notâ explorari Deos Paganorum: *Annuntiate*, inquit, *quæ futura sunt, & sciemus quod Dij estis.* Dum enim illos sic prouocat, clarè ostendit istam quam illis denegat, sibi vni competere præscientiam. Hoc, solo naturæ lumine agnouerunt Ethnici, *Si enim homines quoque res omnes post futuras præcognoscerent*, inquit Fauorinus apud Gellium, *tollitur quod maximè inter Deos & homines differt.* Gell. l. 14 c. 1. Ac sanè, vtcunq; Vatum prædicta, & commentitiorum Deorum oracula iactauerint Gentes, nulla tamen, si ad hanc normam exigantur, genuina comperies. Dederunt scilicet consilia ambigua, & responsa perplexa ac dubia, super pugnæ alicuius eventu; super excidio Imperii cuiusdam vel Reipublicæ; morte aut sanatione ægroti, aliisque eiusmodi casibus, quorum prognostica in causarum proximarum dispositione, Dæmonibus cernere promptum erat. Sed nullum legas qui ante quingentos aut sexcentos annos, eventum aliquem clarè & certò prænunciauerit. Solius Dei est, & eorum quibus eius Spiritus lumen affulsit, in abdita seculorum penetrare, & futura eadem perspicuitate & certitudine, ac si præsentia aut præterita essent, enunciare.

Vnde patet Veteris & Noui fœderis Scriptores, non à ſpurijs iſtis & fictis Diis, qui Gentibus impoſturis ſuis illuſerunt, afflatos eſſe; ſed à ſummo & vero illo Deo qui ſupremus eſt Dominus ac Moderator omnium temporum & partium Orbis, cuiuſq; ſcientia & eſſentia ſunt infinitæ. Diuini enim hi Authores, innumera prædixerunt, quæ neque acies mentis humanæ, neque Dæmonum ſagacitas pervadere valebat: Exempli gratia, ortum & futuram ſortem multorum virorum ac Imperiorum, fraudes Hæreticorum, Antichriſti impoſturas, ſuperbiam ac furores, aliaq; innumera; quatuor, quinque, ſex, ſeptem, octo &c. ſeculis ante euentum.

Meritò itaque Moſes dehortatur populum, ne credat Pſeudoprophetis qui eum auocare ſtudent ad Deos alienos, etiamſi contingat vt ea quæ prædixerunt reverà eveniant; *Quia Deus id permittit quò nos probet an ipſum timeamus*; Monetq; *ne quis diſcat Aſtrologiam, aut ab Aſtris ſibi timeat, quæ ſunt vanæ leges infidelium.* Quanquam enim in præviſione futurorum non ſemper fallantur Dæmones eorumq; Miniſtri, ſemper tamen eò dirigunt ſua vaticinia, vt fallant, & homines ab vnius Dei legitimo

cultu

cultu avocent, atque ad ſe alliciant.

Verùm quanquam ſolus Deus ex ſe & per ſe, omnia futura cognoſcit, eaq́; certò prædicit; Satan tamen eius operum æmulus, mirè miſeris mortalibus illuſit reſponſis ſuis, quibus illis plurima eventura prænunciavit, quorum nonnulla evenerunt. Vt cùm Theagenes Mathematicus, Octauio prædixit imperium, tanta fiducia, vt ſtatim atque genituram ſuam illi Octauius edidit, exiliverit Theagenes, eumq́; adoraverit. Eiuſmodi fuit prædictio Traſylli, qui mortem ſibi inſtare Tiberio dixit, quam reverà hic illi, re cum nullo communicata moliebatur. Tale præſagium ipſius Tiberij de Sergio Galba tum Conſule, quem accitum, vt verbis Taciti vtar, & diuerſis ſermonibus pertentatum, poſtremò verbis Græcis in hanc ſententiam allocutus, *Et tu Galba quandoque deguſtabis imperium*; ſeram ac breuem potentiam ſignificans, ſcientia Chaldæorum artis, quam à Traſyllo magiſtro habuit. (Suetonius hoc præſagium non Tiberio, ſed Auguſto tribuit; nec de Galba Conſule, ſed puero. Verùm à Tacito ſtant Ioſephus & Dio.) His ſubnecti poteſt Aſcletarionis vaticinium, qui Domitiani proximam cædem prædixit, de

Suet. in Auguſt. c. 94.

Tac. Ann. l. 6

Dio lib. 55.

quo Suetonius: *Hunc*, inquit, (Ascletarionem Mathematicum) *delatum, nec inficiantem iactasse se quæ providisset ex arte; sciscitatus est Domitianus quis ipsum maneret exitus, & affirmantem, vt brevi laceraretur à canibus; interfici quidem sine mora, sed ad coarguendam temeritatem artis, sepeliri quoque accuratissimè imperauit. Quod cùm fieret, evenit vt repentina tempestate deiecto funere, semiustum cadauer discerperent canes.* Addi possent alia exempla eorum, quibus summæ dignitates prædictæ sunt ab Oraculis & Astrologis.

Hîc igitur obseruandum, futura bifariam cognosci posse, aut in se ipsis, aut in suis ipsorum causis. In se ipsis cognoscuntur, cùm perinde certò prævidentur quæ nondum sunt, ac si iam præsentia & in conspectu posita viderentur. Hoc modo Deus prævidet omnia ex se suóque proprio spiritu; eius item Prophetæ & Apostoli, varia prænoverunt, non ex suo proprio, sed ex afflatu diuini spiritus. In ipsorum verò causis præcognoscuntur res futuræ, cùm ex inspectione cognitionéque præsentium causarum, colligitur tales futuros effectus. Sic agricola cùm florem oleæ videt, baccam quoq; se visurũ putat, nõ sine ratione ille quidem, sed nonnunquam tamen fallitur.

Sic

Sic insidias Imperator, tempestates gubernator, sæpè provident. Sic Medici suas habent prognoseis, id est artificiosas cognitiones futurorum eventuum & mutationum in morbis, constantes certis signis, habentibus connexionem naturalem cum re significata : earumq; ope cognoscunt, vtrùm æger à morbo sit evasurus, vel illius vi periturus. Habent enim suos effectus morbi, qui symptomata vulgò dicuntur, ex quorum diversitate manifestum fit artis regularum & præceptorum gnaris, quis ægritudinis eventus sit sperandus. Signa tamen illa, fatentibus ipsis Magistris, & ipsâ teste experientiâ, non sunt adeò certa quin fallant aliquando: Ideòque vetus sermo verus, *Præstare à sexaginta Medicis, quàm Triumviris capitalibus damnari & morti addici.* Habent etiam Astronomi coniectationes suas, siue iudiciariam ex Astris mathesin, quâ ex constantissimo syderum cursu & motu, varia provident Sic Solis defectiones, itemq; Lunæ, prædicunt in multos annos ; Planetarum stationes, retrogradationes, aspectus, coniunctiones, oppositiones & similia, ex artis principiis veris & immutabilibus, norunt. Hinc ortæ Ephemerides. Verùm quàm certa est Astronomia,

tam vana & fallax Aſtrologia, quæ prædicit effecta euentuum futurorum non neceſſariorum, ſed contingentium. Poteſt quidem Aſtrologus ex Lunæ & Solis vario colore & alijs phænomenis, ventorum, pluviarum, ſerenitatis & eiuſmodi viciſſitudinis tempeſtatum eventus probabiliter prædicere, quia vt plurimùm hæc accidunt. Hinc Arati, Heſiodi, Ciceronis, Virgilij, aliorumq; de Phænomenis carmina: ſed ſæpè ob peculiares aliquas cauſas hominibus ignotas, impediuntur hi effectus: Ideóque quotidie videmus quantùm aberrent Aſtrologi cùm totius anni reuolutiones, belli & pacis eventus, pluvias aut ſiccitatem, frigus & calorem, frugum vbertatem vel inopiam, morbos, aliaq; prædicere attentant.

Suas præterea habent coniectationes probabiles, Nautæ, Paſtores, Lignatores, Phyſiognomi, Chiromantes, & Oneiropolæ; qui ex Elementis, Meteoris, Plantis, Brutis, lineamentorum inſpectione, ſomniorum interpretatione, nonnulla aliquando prævident.

Sed dubium non eſt quin iſta longè perfectiùs cognoſcant Dæmones, qui rerum cauſas intimiùs perſpiciunt: itaque non mirum ſi

multa

multa prædixerunt futura, quæ & certò evenerunt. Diligentiſſimè enim obſervant cauſas naturales & earum effecta: cùm verò etiam accedat longa & perpetua experientia, qua norunt quid ſolitum ſit ex tali cauſarum diſpoſitione provenire, & quid non; facilè poſſunt de omnibus hiſce rebus aliquid certi pronunciare.

Deinde multa etiam ſciunt prædicta fuiſſe à Prophetis ex Spiritu Dei, quæ illi arripiunt & ſuis cultoribus prædicunt, quaſi ex ſe iſta præviderint. *Diſpoſitiones enim Dei*, inquit Tertullianus, *& tunc Prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus reſonantibus carpunt. Ita & hinc ſumentes quaſdam temporum ſortes, æmulantur divinitatem, dum furantur divinationem.* Sic præſcivit Diabolus ex Danielis oraculis, Alexandrum M. ſuperato Dario potiturum Aſia vniverſa, & translaturum Imperium à Perſis ad Græcos. Hinc haud difficile vati Delphicæ, Alexandro eam conſulenti reſpondere, *Invictus eris.* Hinc eodem Alexandro ad extremum cum Dario confligente, aquila è ſublimi ſupra eius verticem ſeſe librare, & in adverſos hoſtes trajicere viſa eſt. Sic prænovit Dæmon ex Eſaiæ prophetijs, fore vt Tyrus deſtruatur ab ijſdem

Tert. Apo. c. 22.

Dan. 8.

Macedonibus; ille enim ait Cap. 23. *Onus Tyri. Vlulate naves maris, quia vastata est domus vnde venire consueverunt: De terra Chittim revelatum est eis.* Terram verò *Chittim* Macedoniam esse, & ab Homero Κιωτεἰυς Macedonas vocatos, asserunt Docti. Ex ijsdem Esaiæ & Danielis vaticinijs præscivit impurus Spiritus, fore vt Assyriorum Monarchia in Persarum potestatem redigeretur, & quidem à Cyro cuius nominatim meminit Esaias capite 44. Vnde & coniectatus est regnum quoque Lydię periclitaturum; ideòque Cræsum fallaci oraculo ad bellum Cyro inferendum impulit, à quo & victus est. Hinc Delphicum oraculum respondit paulò ante id bellum, Gygis τὸν πέμπτον ἀπόγονον, *abnepotem*, qui in Cyri tempora incidebat, amissurum regnum Lydiæ.

Ex ijsdem Scripturis & Prophetarum vaticinijs, non obscurè colligere potuerunt Dæmones, tempus adventus Christi. Ac sanè patet ex ipsa Evangelij historia, Diabolum priùs Christum novisse, quàm eos ipsos quibuscum familiariter degebat. Hinc per os abrepticij inclamabat, *Quid nobis tecum est Iesu*
Marc. 1. *Nazarene &c. Noui te qui sis, nempe Sanctus ille*
Luc. 4. *Dei.* Et iterùm, *Exibant dæmonia à multis, clamantia*

mantia & dicentia, Tu es Christus ille Filius Dei; *& increpans non sinebat ea loqui*, *quod sciebant ipsum esse Christum.* Id noverant Dæmones, quod pios ipsos latebat; Alij enim eum Eliam, alij Iohannem Baptistam, alij Hieremiam, alij vnum de Prophetarum numero esse credebant. Huc facit illud Pythiæ puellæ, de Paulo & Barnaba clamitantis testimonium, *Isti homines servi Dei excelsissimi sunt, qui annunciant vobis viam salutis.* *Act.* 10. Vnde quantum sit Dæmonum acumen liquet, qui res abstrusissimas & hominibus ignotas, ex Scripturis noverunt; ea, inquam, quæ Fideles ex sola revelatione Patris cælestis cognoscunt; quèmadmodum Petro dicebat Christus, cùm illum Filium Dei Viventis pronunciavit. *Matth.* 16.

Multa etiam sunt quæ etsi Dæmones futura non prævident, tamen cùm iam parata sunt vt fiant, vel iam incipiunt fieri, ea citissimè observant; idq; propter aciem sensuum, celeritatem motus, & agilitatem aëreorum, subtilissimorumq; corporum, quibus brevissimo tempore, & vno ferè momento, magna locorum spatia emetiuntur, quæ in vno loco observarunt, ea alibi annuntiant tanquam futura; cùm tamen iam facta sint vel cæpta fieri. *Celeriter enim*, vt

ait August. lib. de Divin. Dæmon. *non solùm cursus quorumlibet hominum vel ferarum, verùm etiam volatus avium incomparabiliter vincunt.* Duabus igitur illis rebus præditi, hoc est acrimonia sensus, & celeritate motus, multò antè cognita prænunciant, quæ homines præ sensus terreni tarditate mirentur. Sic phantasmata illa Castoris & Pollucis, Romæ nunciarunt Perseum Macedoniæ regem victum esse, eodem die quo victoria à L. Aemilio Paulo reportata est; cuius Legati vigesimo die demũ post pugnam, Romam venerunt. Sic referunt Plutarchus in Iul. Cæsare, & Gellius Noct. Attic. lib. 15. c. 18. eo die quo Cæsar & Cn. Pompeius per ciuile bellum signis collatis in Thessalia conflixerunt, Patavij C. Cornelium sacerdotem, auguralis scientiæ peritum, subitò quasi mota mente exclamasse, *Pugnam acerrimam pugnari*; ac deinde cedere alios, alios vrgere, cædem, fugam, tela volantia, instaurationem pugnæ, impressionem, gemitus, vulnera, perinde vt si ipse in prælio versaretur, coram videre sese vociferatum esse; ac postea exilijsse clamantem, Vincis Cæsar. *Ea Cornelij sacerdotis hariolatio*, inquit Gellius, *leuis tum quidem visa est & vecors*; *magnæ mox admirationi fuit*: quod non modò pugnæ

gnæ dies, quæ in Thessalia pugnata est, neque prælij exitus, qui erat prædictus, idem fuit; sed omnes quoque pugnandi reciprocæ vices, & ipsa exercituum duorum conflictatio vaticinantis motu, atque verbis repræsentata est. Huius vaticinij sic meminit Lucanus lib. 7.

————————— Augur
Venit summa dies, geritur res maxima, dixit:
Impia concurrunt Pompeij & Cæsaris arma.

Sic Philostratus narrat Apollonium cùm Ephesi esset, exclamasse quasi interfuisset spectaculo, Romæ inter fici Domitianum, eo ipso momento, vt postea compertum est, quo reverà trucidabatur. De hac Dæmonum velocitate præclarè Tertullianus, *Omnis spiritus ales est*, inquit, *hoc Angeli & Dæmones. Igitur momento vbique sunt. Totus orbis illis locus vnus est: quid vbique geratur tam facilè sciunt quam enunciant: velocitas divinitas creditur, quia substantia ignoratur.* *Tert. Apol. c. 22.*

Accessit quoque Dæmonibus, vt Augustini iterùm verbis vtar, per tam longum tempus quo eorum vita protenditur, rerum longè maior experientia quàm potest hominibus propter brevitatem vitæ præuenire. Inde fit vt ex obseruatione quarundam externarum actionum, motuum, gestuum alicuius, facilè divi-

nare possint, quid ille cogitet, quid moliatur, quid facturus sit. Præterea, vt optimè nouit rerum naturalium facultates, & ad quid valeant hominum voluntatem, mediante appetitu sensitivo, inclinare; novit omnium hominum temperamenta, affectusq́; novit quid ex his & illis sequi soleat. Vnde contingit vt sæpè ad amussim prædicat, quid, quandoq́; homines sint facturi.

Certò quoque potest prædicere ea quæ novit se permittente Deo facturum. Permittit enim nonnunquam Diabolis Deus, vt inficiant, alterent, conturbent aërem, & excitent ventos vehementissimos. Item vt tetra contagione infecto aëre, pestilentiam immittant alicui regioni; vt agitent aquas & tempestatem cieant; vt inficiant terram, fruges, cibos; vt ad iram excitent homines, & eos committant inter se, vnde bella, dissidia, lites exoriuntur. Antequàm verò hæc, quæ ipsi Dæmones ex permissu Dei facturi sunt, eveniant, ea prænunciant Phythonibus & Magis. Hoc modo à Dæmone fuerat edoctus Turca ille Famagustanus, qui congregata in foro populi concione, prædixit se intra horæ spatium moriturum, & confestim se mortuo, luem desituram, quod & evenit.

Villamont. l. 2 peregr. cap. 7.

Denique

Deniquè id sibi etiam sumunt impuri Spiritus eorumq; Ministri, vt multa garriant de quibus nihil habent certi, sed quæ coniecturis duntaxat dubiis augurantur; adeo vt iuxta illud Euripidis.

Μάντις ἄριστος ὅστις εἰκάζει σοφῶς

Benè qui coniicit sit vates optimus.

Ideòque coniectantur παχυμερέστερον, vagè & confusè, *qualis est longinqua oculorum acies, per intervalla media caligantium*, vt ait Gellius. Hinc Oraculorum ambages; ita enim attemperabantur verba, vt quocunque res caderet viderentur verum dixisse. Vt cùm Cręso de belli aduersus Cyrum eventu quærenti, responsum est Gell. n. Att. l. 14 c. 1.

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει

Id est. Crœsus Halim transgressus, magnum regnum dissipabit.

Si enim Crœsus victor evasisset, Hoc volebam dixisset Dæmon, te hostiles copias profligaturum. Sed victus est Crœsus; Id ipsum volebam, ait, Te regno detrusum iri; sed per stuporem, mentem meam non es assecutus. Eius generis est quod respondit Pyrrho Pythia sacerdos.

Aio te Aeacida, Romanos vincere posse:

Vbi dubium, an *vincere* regat accusativum

te, an *Romanos*; atque adeo àn Aeacides, id est Pyrrhus, Romanos victurus esset, an verò hi illum. Sed Romani hanc fallaciam ferro solverunt. Inde Apollo *Loxias* dictus, quia ambiguis responsis consulentes ludificabatur. Talia erant Sibyllæ illius carmina, de qua Virgilius. *Aen.6.*

Horrendas canit ambages, antroq; remugit.

Enim verò quod de somniis experimur, hîc quoque verissimum, rarissima vera inveniri. Quia tamen aliquando Dæmonum oracula, non malè coniecerunt, hinc illis fides addita. Verùm, quemadmodum qui assiduè iacit aleam, vel talos figit, is aliquando seniones, aliquando Venerem iacit invenitq; ; sic cùm harioli & oracula centies mentita sint, quid mirum si semel aut iterùm verum dixere? Sanè, si mendacia notarentur, mille forent pro vno verè dicto. Quomodò enim possunt verè dicere, qui exciderunt à veritate? Ideo Scriptura quæ præscientiam solius Dei esse docet, hanc prorsus adimit Creaturis; ridetq; augures, ac ostendit vanissimam esse scientiam illam qua Dæmon decipit incautas gentes, *Esa. 44. 25.* *Ego sum Dominus*, inquit, *qui irrita facio signa divinorum, & ariolos in furorem verto, eorumq; scientiam*

tiam stultam facio.

Ipsi Ethnici qui oculatiores fuerunt, istorum vanitatem arguerunt. Vide Ciceronem lib. 2. de Divinatione, vbi totam istam præscientiam vatum, hariolorum, haruspicum, ex animalium extis, è fulguribus, ostentis, auspiciis, oraculis, sortibus, somniis &c. vanissimam esse docet, & scitè traducit: Ibidemq; laudat illud Catonis, qui *Mirari se aiebat, quod non rideret haruspex, haruspicem cùm vidisset. Quota enim quaque res*, inquit, *prædicta ab his evenit? aut si evenerit, quid afferri potest cur non evenerit?* Hinc Pacuvianum illud de Auguribus.

— Istis qui linguam avium intelligunt,
Plùsq; ex alieno iecore sapiunt quàm ex suo,
Magis audiendum, quàm auscultandum, censeo.

Nec omittendum illud Ennij,

Non habeo nauci Marsum augurem,
Non Isiacos coniectores, non interpretes somniûm:
Non enim sunt ij aut scientia, aut arte divini,
Sed superstitiosi vates, impudentesq; harioli,
Aut inertes aut insani, aut quibus egestas imperat:
Qui sibi semitam nō sapiunt, alteri monstrant viā:
Quibus divitias pollicentur, ab iis drachmam ipsi petunt.

Tacitus de Magis, quos *Mathematicos* vocat, ait, *Id genus esse hominum infidum petentibus, & sperantibus fallax, quod in civitate Romana semper vetatum est & retentum.* Sæpè enim Roma pulsi, & è Republicâ amota illa pestis. Anno vrbis DCXIV. C. Corn. Hispallus Prætor, edicto Chaldæos intra decimum diem abire ex vrbe atque Italiâ iussit; *Levibus atque ineptis ingeniis*, inquit Valer. l. 1. *fallaci siderum interpretatione, quæstuosam mēdaciis suis caliginem iniicientes.* Anno DCCXXI. M. Agrippa Ædilis τὺς ἀςρολόγυς ϗ τὺς γόντας ἐκ τῆς πόλεος ἐξήλασεν,
Dio l. 49 *Astrologos & Magos vrbe eiecit.* Auctor Dio sæpè idem S.C. repetitum, & in maleficum id genus hominum, pœnâ capitali animadversum. Noxij saxo Tarpeio deiecti, alijsq; suppliciis mulctati; vt legere est apud Tacitum lib. 2. Qui plura de vanitate & impietate Vatum & coniectorum cupit, adeat Gellium l. 14. c. 1. Sextum Empiricum l. 5. advers. Mathematicos. E recentioribus multi damnandam hanc artem expugnarunt. Hieronymus Savaranola in Opere eximio adversus divinatricem Astrologiam. I. Picus Mirandul. lib. 12. Disput. in Astrol. Alexander de Angelis lib. 5. Sixtinus ab Hemminga in Astrol. refutatâ: Georgius.

Ragus.

Raguſ. eius l.1. de Divinat. Gaſſendus in Phyſic. lib. 6. ſect. 2.

Quanquam autem ſapientioribus apud Ethnicos, oraculorum & totius vaticinationis ſtrophæ ſubolerent; fraude tamen Diaboli magnam authoritatem obtinuere per multa ſecula. Vt enim faciliùs miſeris populis fucum faceret, hanc viam iniit. Cùm antiquitùs vixerint homines virtute præſtantes, Reges, Principes & Philoſophi, qui multa beneficia in genus humanum contulerunt; qui populos à vi & crudelitate tyrannorum vindicarunt; quique varias artes & ſcientias ad vitam neceſſarias invenerunt, aut excoluerunt; hos, populi dum ſuperſtites erant coluerunt, vt beneficos & aſſertores; poſt mortem verò, ſupremum cultum ceu ipſi Deo adhibuerunt; quos ſcilicet vt omnium bonorum largitores & malorum averruncos ſuſpiciebant, & admirabantur. Illis ſtatuas, Templa, aras adornarunt, ſacrificijs alijſq; ritibus litarunt, quò eos ſibi faventes & propicios haberent.

Huic hominum errori, ſubdolè ſe ingeſſit Satan; vtq; ſuperſtitionem promoveret, ad Heroüm illorum ſepulcra, aras, ſtatuas, & templa, prodigioſa nonnulla edebat; certiſq;

in locis, arte & naturâ ad horrorem & superstitiosum metum accommodatis, specubus obscuris, antris & terræ hiatibus profundis se insinuabat; sub nomine defunctorum, & in numerum Deorum relatorum, oracula reddebat, quibus homines de rebus futuris edocerentur, & sibi ab imminentibus malis caverent. Itaque eodem tempore quo Deus inter Israëlitas, oracula per sanctos suos Prophetas edebat, Cacodæmon responsa quoque dabat miseris Ethnicis, eosq; præstigijs suis fascinabat; & sub nomine eorum hominum quibus populorum stulta veneratio divinitatem tribuebat, responsa petentibus dabat, quibus de futuris edocerentur, sibiq; ab eminentibus malis caverent. Iisq; oraculorum prædictionibus vt plurimùm respondebat eventus; sin minùs, responsa adeò perplexa atque impedita erant, vt homines se potiùs culpâ suâ, quàm Dæmonum imposturis, delusos crederent.

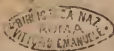
Edebantur autem eiusmodi oracula, vel ab ipso Dæmone; vel à Sacerdotibus, & Phœbadibus spiritu fatidico afflatis: irruebat spiritus ille impurus in Enthusiastas, è specubus furvis, obscuris & profundis, horribili sono & strepitu. Illæ in furorem actæ, cum palpitatione omnium

nium artuum; inversis oculis & ore distorto, effabantur ea quæ illis Dæmon suggerebat; neque erant mentis corporisq; compotes, dum obsidebantur illo enthusiasmo.

Istis autem oraculis præfuisse impuros & homicidas spiritus, non obscuris indiciis, evinci potest. Non tantùm quia sæpè mentiebantur, séque tenebris & ambiguitate involvebant; Item quia non cælitùs, sed ex specubus subterraneis edebantur, quod Principi tenebrarum, nihil quàm terrena sapienti convenit: sed præcipuè, quia scelera vt plurimùm, & humanas victimas imperabant. Sic cùm classis Græcorum Aulide adversis ventis detinebatur, Calchas vates faustam navigationem & omnia prospera pollicebatur; at simul Agamemnonis filiam Iphigeniam immolari iubet. Idem Calchas, (vt refert Sinon) qui se ad Deorum suorum nutum ac morem accommodat & fingit, suadebat Græcis, sanguinè humano Diis litare, vt eorum reditum fortunarent, *Aen. 2.*

Sanguine placastis ventos & virgine cæsa:
Sanguine quærendi reditus, animaq; litandum
Argolica.

Tiresias pollicetur Thebanis victoriam; sed ea lege vt Creontis filius mactatus, sit victima

pro patria. Idem Messeniis in longo illo & diuturno bello, quod cum Lacedæmoniis gesserunt, consulentibus de exitu, prædicit victoriam; verùm ea conditione, si virginem incorruptam de Æpytidarum familia Deo sacrificarent. Ibi cùm Aristodemus, vnus ex præcipuis familiæ Æpytidarum, gratificaturus patriæ, filiam quam habebat vnicam, destinasset aræ; nobilis quidam amore puellæ adactus quò miseram servaret, ex se gravidam esse, & ideo Deo litari non posse, fingit. Quo audito pater, rabido furore inflammatus, è vestigio trucidatam filiam dissecat: paulò post noctu, somniando, dum interemptæ & concisæ filiæ atrox species obversatur animo, per desperationem ad tumulum eius semet-ipsum iugulavit. Androgei etiam cædes, expiari scilicet non poterat, nisi Athenienses quotannis septem adolescentes & totidem puellas, in Cretam, Minotauro devorandas mitterent.

Oracula autem primò edi cæperunt in Chaonia parte Epiri, in Templo Iovis Dodonæi. Postea in Lybiæ arenis, in templo Iouis Hammonis: Hæcq; duo fuerunt antiquissima & celeberrima, ad quæ ex omnibus orbis partibus confluebant homines, sciscitaturi

rerum

rerum eventus futuros. Deinceps cùm ex ſententia res procederet, & hiſce fraudibus ſe homines addicerent; exhedras propheticas variis in locis Dæmon inſtitui curavit, vnde reſponſa dabat: Vt Delphis per Apollinem Pythium; ac per eundem in Claro, in Delo, Colophone, Ancyræ, Cumis, Erythris: Lebadiæ in Bœotia per Trophonium, quod omnium oraculorum diuturnius fuit, teſte Plutarcho *De defectu Oraculorum*: Fuit & in Mileſia Branchidarum oraculum: Sabæum in Phocide: Amphiarai in Attica; Latonæ in Aegypto, in vrbe Buthi, quod Sebenniticum oraculum vocabatur. In eadem Aegypto Dii quoque fatidici fuerunt, Iupiter, Apollo, Mars, Minerva, Diana, Hercules. Antiochiæ, Iupiter Philius. In Apamea Syriæ, Iupiter Belus. In Delo ſortes certiſſimæ creditæ dabantur ab Apolline, ad aram quam illic habebat, artificioſè ex diverſis mactatorum animalium cornibus concinnatam. Apollo quoque Spodius, in cineribus mactatarum victimarum Thebis ſortes dabat; & Pataræ vrbe Lyciæ ſex continuis anni menſibus, pariter poſcentibus ſortes reddebat.

Sed de pleriſq; horum, alijſq;, in ſequenti-

bus sigillatim dicemus; vt & de profanis vatibus, item de Sibyllis & prophetidibus, quarum celebre fuit nomen inter Gentes. Apponemus singulorum icones, ad eorum exemplar quos Boissardus doctus Antiquarius, è numismatibus, gemmis, statuis, tabulisq; antiquis æri incidi curavit.

Cæterùm iam ante Christi adventum, refrixisse oracula eorumq; exolevisse authoritatem, vel ex ipso Cicerone constat. Is enim lib. 1. & 2. de Divinatione dicit, raras Delphos legationes mitti, non ampliùs dona à regibus & populis eò inferri vt olim: *Sed quod caput est*, inquit, *cur isto modo iam oracula Delphis non eduntur, non modò nostra ætate, sed iam diu, iam vt nihil possit esse contemptiùs?* Iuvenalis in eandem sententiam.

—Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.

Sic Strabo Geograph. lib. 11. διόπερ καὶ τὸ ἐν Ἄμμωνι σχεδόν τι ἐκλέλειπται χρηστήριον, πρότερον δὲ ἐτετίμητο. *Itaque & oraculum Ammonis penè desertum est, quod antea honorabatur.* Plutarchus Cheronensis, magni nominis, & quasi oculatus testis, (non enim longè distabant Cheroneâ, Delphi, Lebadia, & Oropus) id ipsum

accuratè scripsit; affirmatq; silentium illud oraculorum omnibus stupori fuisse, eiusq; caussam Doctos omnes perquisivisse. Apud hunc Demetrius, *Nihil*, inquit, *attinet de isto percunctari oraculo, & causam quærere; cùm videamus oracula quæ in his sunt locis obsolevisse, atque adeò duobus aut tribus exceptis, omnia defecisse. Id potiùs indagandum est, quibusnam causis extincta sint. Nam vt alia taceam, Bœotiam, quæ superioribus temporibus ob oraculorum multitudinem vocalis admodum fuit, nunc prorsus destituerunt oracula, tanquam amnes siccati, ingensq; divinationis quasi æstu quodam abolitæ penuria, regionem occupavit. Neque enim alibi hodiè quàm apud Lebadiam, Bœotia vaticinationis responsa desiderantibus præbet: reliqua partim silent oracula, partim vasta prorsus desertaq; iacent.* Deinde in eodem illo libro quem *De Defectu Oraculorum* inscripsit, sollicitè huius causas inquirit; aitq;, Alios afferre rerum vicissitudines; Alios, Græciæ accolarum infrequentiam; Alios, nequitiam hominum, qui impietate suâ indigni sunt quos Dij dignentur alloquio; Alios quia mortui erant Dæmones qui vatibus quondam inspirabant oracula; Alios denique, quia terræ halitus, qui Pythias olim in furorem agebant, erant vetustate exhausti: quod facetè ridet

Cicero l. 2. de Divin. *Hoc loco*, inquit, *cùm vrgentur, evanuisse aiunt vetustate vim loci eius vnde anhelitus terræ fieret, quî Pythia mente incitata oracula ederet. De vino aut salsamento putes loqui, quæ evanescunt vetustate.* Consuli super eo argumento potest Theodoretus Ἑλληνικ. θεραπ. Serm. 10. Eadem testantur Iustinus *in Dial. adversus Iudæos.* Athanasius *de Human. verbi.* Augustinus *de Ciuit. Dei.* Eusebius *l. 7. c. 6. &c.* Crediderunt plerique ex Ethnicis, eos Spiritus quorum numine afflabantur oracula, non fuisse Deos, sed Dæmonas, quibus post aliquot secula, vitæ finis esset constitutus. Observatu dignum est quod in hanc sententiam narrat Plutarchus *in libello illo suprà laudato*: Sic apud eum Philippus quidam Historiographus: *De morte geniorum narrationem audivi viri nequaquam fatui aut vani Æmiliani Rhethoris, quem & vestrûm nonnulli audiverunt. Is aiebat se aliquandò in Italiam navigare constituisse, ac conscendisse navem, quæ & mercibus & multis vectoribus esset onusta. Sub vesperam verò cùm iuxta Echinadas essent, ventum posuisse, navimq; incerto cursu propè Paxas delatam. Tum subitò auditam fuisse vocem, quæ Thamum quendam nominatim cieret, non sine admiratione omnium. Erat autem Thamus iste Ægyptius gubernator, paucis è vectoribus de nomine*

nomine notus. Hunc bis vocatum siluisse: tertiò vocanti se dedisse, qui contentâ voce dixit: Vbi ad Polodes veneris, annuncia magnum Panem esse mortuum. *Perterritos aiebat Æmilianus universos, ac inter se disputasse, præstaret ne exequi hoc mandatum, an verò omittere, neque quicquam vanè agere. Thamum autem statuisse, si ventus spiraret, tacitum se prætervecturum; sin malacia ad eum locum pervectis existeret, exposicurum quod audivisset. Postquam ad Palodes perventum fuit, cùm neque ventus esset, neque fluctibus mare exagitaretur; Thamum è puppi versus terram prospexisse, ac quod inaudiverat dixisse,* Ὁ μέγας Πᾶν τέθνηκε, Mortuus est magnus Pan. *Uixdum conticuisse illum, & gemitum magnum exauditum fuisse, non vnius sed multorum, admiratione mixtum. Quod autem fieri solet cùm evenit aliquid multis testibus præsentibus; statim rei famam Romæ fuisse delatam; Thamumq; à Tiberio Cæsare fuisse accersitum; ac Cæsarem ita pro certo credidisse, vt de Pane illo diligenter inquisiverit. Doctos autem quos multos ille secum habebat, coniecisse eum esse qui Mercurio & Penelopa fuisset natus. Habuit autem Philippus testes quosdam ex iis qui tum vnà aderant, & Æmiliani iam senis auditores fuerant.*

Quod Ethnici de Pane Deo capripede & cornigero intellixerunt, cuius interitum vox

illa testata sit, id non ineptè à nonnullis Christianis ad Christi mortem, qui sub Tiberio passus est, referunt: Is enim verus πᾶν, omnium author & Dominus. Eius sanè mors vim omnem Dęmonum superavit, imposturas detexit, & quocunque eius nomen & doctrina illata sunt, inde ceu ad lucem tenebræ, oracula, omnis ipsorum officina, ac schemata evanuerunt; conticuerunt Dæmones vbique, & tanquam ranæ Seriphiæ obmutuerunt; ac desertis nequitiæ suæ latebris, cesserunt non quidem vltrò, sed compulsi, omnipotentiæ Christi. Verè enim Athanasius testis αὐτόπτης; *Olim Dæmonia inani specie ludibriisq; rerum intricabant homines, insessis alibi fontibus, alibi fluviis, lapidibus aut lignis, atque ita præstigijs fatuos in furorem agebant: nunc verò cùm apparuit Dei verbum spectra huiusmodi & ludibria imaginum cessarunt.* Hæc sic prædicta erant à veris Prophetis Zachar. 13. 2. 3. *Eritq; in illo die, dicit Deus exercituum, Excindam nomina Idolorum è terra, ne vltrà eorum fiat mentio: & pseudo prophetam & immundum spiritum de terra auferam.*

Athan. de Human. verbi.

Si post Christum adhuc audita sunt aliqua oraculorum responsa, ea certè adeò fuerunt rara, læsa & manca, vt nullo loco haberi debeant. Mussitarunt duntaxat ad Constanti-

num Magnum, qui delubra in quibus Satan populos ludificabatur everti iussit; & tripodas Delphicos è latebris extractos, cum opprobrio oculis populorum exposuit, vt narrat Eusebius in eius vita. Conatus quidem est post aliquot annos Iulianus, cognomento Apostata, qui post filios Constantini orbem Romanum curavit, collapsa oracula restaurare: idem aliquot antè obitum mensibus, Apollinis oraculum, super successu belli Persici consuluit; sed nihil inde consecutum est. Ex eo nulla fuit ampliùs oraculorum mentio.

Iuppiter Dodonæus.

Mi Dodonæi servit tinnitus aheni:
Vocales quercus atq; columba loquax.

IVPITER DODONEVS

IVPITER ita dictus, vt nonnullis videtur, quasi Iuvans pater. Veriùs obliquum casum IOVIS, deductum à IEHOVA Hebræorum. Ζεὺς ἀ ζῆν, id est, vivere, tanquam vitæ author; vel ἀπὸ τοῦ ζεῖν, à fervore. Hunc Camum fuisse, minimum natu filiorum Noë, multis probat Clariss. Bochartus in Geogr. Sacra. Ethnici Scriptores, eum aiunt fuisse Regem Cretensium, Saturni & Opis filium, qui subditos suos innumeris beneficijs iuvit, & inter sui seculi Reges omnibus virtutibus eminuit; propter quas vita functum, non modò Cretenses, sed & reliqui populi, divinis honoribus prosecuti sunt. Eum Poëtæ & Oratores, Optimum, Maximum, Altitonantem, Vltorem, Feretrium, Olympium, Statorem, Elicium, Agonium, Alexiterium, Datorem, Hospitalem, Victorem, Capitolinum, Latialem, Dodonæum, Ammonium, varijsq; alijs nominibus cognominarunt, pro ratione officiorum quibus fungebatur, aut locorum vbi colebatur.

Dodoneum appellarunt à Dodona Chaoniæ vrbe, prope quam mons erat frequentissimis quercubus vestitus, Iovi antiqua religione sacer; & in primis venerabilis, non tantùm eo nomine quod in illo luco Dryades, Fauni, Satyriq; habitare credebantur; sed quia illic erant quercus quædam & fagi, vel Sacerdotum fraudibus, vel Dæmonum illusione vocales, quæ consulentibus responsa dabant; summâq; audientium admiratione, & magno pavore, futura prædicebant. Inde factum, vt illæ arbores, maximè quercus, Iovi sacræ fuerint. Sunt qui, quod Dodoneæ illę quercus vocales creditæ sunt, naturali causa fieri potuisse autumant. Narrat hodiernus author, anno 1653. in loco Caumont dicto iuxta Tolosam, fuisse vlmum quandam, quæ quasi humanam vocem referre videbatur; eôq; confluxisse magnam hominum frequentiam: Ait se cùm & hùc rei indagandæ causa venisset, observasse arborem illam concavam esse, & in ea fieri echo vocis eorum qui ad eam accedebant, vnde murmura & voces emitti videbantur. Ac sanè vocis ac soni repercussio quî minùs in arboribus quàm saxis fieri poterit? Voces arboribus & sylvis tribuere solemne est Poëtis.

Borell. Obseru. Med. Phys.

Aria

Planxerunt Dryades, plangentibus assonat Echo. Ouid. l. 3 Met.

Rursus Hylā, & rursus Hylā, per longa reclamat Val.
Avia, responsant sylvæ, & vaga certat imago. Flacc.

Cæterùm in luco illo Dodoneo, appensa Argon. l. 3.
erant catenis in summitate quercuum, ahenea crepitacula & tintinnabula, quæ vel levissimis ventis agitata, sonitum frequentem diu noctuq; reddebant. Vnde Proverbium, *Aëre Dodoneo loquacior.* Ibidem duæ servabantur columbæ quæ interrogatæ, voce humana claris & distinctis verbis, respondebant super iis de quibus sciscitabantur superstitiosi. Crediderim Dodonidas illas columbas, mulieres fuisse, sic dictas, quia Thessali, vt testatur Servius in Bucolicis, tam vaticinatrices, quàm columbas, vocant πελείαδας.

In Iovis autem Dodonei templi adytis, per fatidicas mulieres, enthusiasmo obsessas, ipse Iupiter loqui credebatur, & de rebus futuris responsa dare,

Dicitur templum illud conditum à Deucalione, & ab iis qui cum eo superfuerunt diluvio. Fuit ibi oraculum antiquissimum omnium & celeberrimum.

Iuppiter Hammon.

Fuſcus Arabs noſtras donis ſolemnibus aras
Rite onerat, dum illi fata futura cano.

IVPITER HAMMON

FVerunt innumeri Ioves, pro numero locorũ in quibus colebatur iſtud Idolũ. Præterea vt omnes Romanorum Imperatores Cæſares, ad primi Cęſaris auſpicium; ita Ioves ad Iovis illius Cretenſis Saturni & Rheæ filij omen, dicti ſunt ab Antiquis. Hic enim præclara in mortales beneficia, maximè in Athenienſes, contuliſſe dicitur. Nam rudes adhuc populos legibus à ſe conſtitutis parêre perſuaſit; certa matrimonia conſtituit; ferino more viventes ad cultum Dei erexit; aras, ſacerdotes & ceremonias inſtituit; omnia divinâ Providentiâ regi demonſtravit. Huic itaque Græci quæ de omnibus dicta ſunt, vni tribuerunt.

Ammonius vel Hammonius, in Lybia ſpecie arietis colebatur. Huius formæ hanc cauſam reddunt. Cùm Bacchus terrarum orbem perluſtraret, tandem venit in Arabiæ deſerta, ſterilia & arenoſa; per quæ dum iter facit, è longo itinere & æſtu Solis ardentiore, ſitim vehementiſſimam contraxit; itaque defectu aquæ jam iam cum ſociis periturus, Iovis opem

implorat, qui illi in forma arietis apparuit, terramq; pede percussit, ex qua statim emersit limpidissimi fontis scaturigo, vnde biberunt omnes ad satietatem, & recreati sunt. Quare vt gratum animum testaretur Bachus, templum illic ædificavit & consecravit Iovi Ammoni, hoc est arenario; Græci enim ἄμμον arenam vocant. Si scribitur per aspirationem *Hammon*, deduci posset ab Hebræo חמן *Incaluit*, vnde חמנים Subdiales statuæ, de quibus Levit. 26.30. Idola scilicet super tecta apposita, quæ quia Soli exposita, sic appellabantur. Fuit verò Hammoni Iovi erectum eiusmodi חמן *Solarium*, simulacrum Iovis in sublimi positum.

In medio Hammonis nemoris, mirum fontem fuisse perhibent, quem aquam Solis vocabant. Sub lucis ortum tepida manabat, medio die cùm vehementissimus est calor, frigida eadem manabat, inclinato in vesperam calescebat, mediâ nocte fervida exæstuabat; quòq; propriùs nox vergebat ad lucem, multùm ex nocturno calore decrescebat, donec sub ipsum diei ortum, assueto tepore languesceret.

Q. Curt. l. 4. Id quod pro Deo colebatur, non eandem effigiem habebat. Vmbilico tenus, arieti similis erat habitus: smaragdo & gemmis coagmenta

mentatus. Hunc, cùm responsum petebatur, navigio aurato gestabant Sacerdotes, multis argenteis pateris, ab vtroque navigij latere pendentibus. Sequebantur matronę, virginesq;, patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propiciari Iovem credebant, vt certum ederet oraculum.

Loci celebritate motus Alexander, eò iter suscepit, & fæliciter superatis, contra omnium opinionem, solitudinibus, quæ aquæ penuria sunt difficillimæ, arenarumq; mobilium quasi fluctibus; tandem ad sacrarium penetravit. Illic à Vatibus obvijs honorificè exceptus est. Cùmq; ad oraculum substitisset, Sacerdos Hammonis vates, adeuntem Alexandrum Græcè salutare cupiens, Παῖ Διός, ex inscitia lingue, id est Iovis fili, cùm παιδίον, id est, filiolum, vocabulo blandientis compellare vellet, salutavit. Inde rex ambitiosus, cælestis originis gloriam captavit, cui error initium dederat; voluitq; omnibus persuasum, filium se Iovis Hammonis esse, qui cum matre Olympia sub specie draconis consuetudinem habuisset. Hinc Arabes Alexandrum *Bicornem* vocant, non tam ob partum Orientis & Occidentis imperium, quàm à cornutâ Alexandri effigie nummis exhibitâ, vt Io-

vis Hammonis filius agnoſceretur.

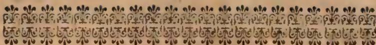
Cæterùm Hammonem illum Iovem eundem fuiſſe cum Chamo Noachi filio, Docti affirmant. Hic enim, vel quia fratrum minimus, vel propter anathema à patre in illius caput contortum, in Aphricæ ſteriles arenas ablegatus eſt; ibiq; cultus ſub nomine Iovis Cham, ſeu Hammonis. Scribitur enim per Cheth Hebræum, quod Latini per ſuum H, Græci per ſuam aſpirationem, pronunciant.

Apollo Pythius.

Sive Clarum, aut Delphos habitem, Deluve natantē
Fatidico Ex adytis me iuvat ore loqui.

APOLLO PYTHIVS.

APOLLO fuit filius Iovis Hammonis. Is est PVT vnde Pythius, Cami filius, de quo Geneseos 6. Quanquam autem quatuor fuisse Apollines testetur Cicero, reliqui silentur, omnesq; eorum res gestæ, ad illum vnum Hammonis filium referuntur. Huius ortum sic garriunt Poëtæ. Cùm Latona vtero gestaret gemellos Apollinem & Dianam, quos ex Iove conceperat; Iuno zelotypa more suo, Pythonem horrendæ vastitatis serpentem immisit, qui gravidam prosequeretur & vexaret. Mulier post diutinos errores, tàndem navigio delata est in Insulam Ortygíam, ad sororem suam Asteriem, quæ in illa regnabat. Cùmq; ea insula ferè tota mari inundaretur, parturienti tamen Latonæ locum dedit, vnde *Delos* dicta, quæ ἄδηλος erat antea. Ibi igitur enixa infantes, prima prodiit ex vtero Diana, quæ se statim obstetricem matri, in partu Apollinis gemelli fratris laboranti, præbuit. Vnde factum est, vt prægnantes in puerperio eius nomen invocarent: eáq; Lucina dicta est, quod lucem

Lib. 3 de Nat. Deor.

natis

natis infantibus ostenderet.

Apollo natus & adultus, Pythonem matris vexatorem sagittis confecit, vnde Pythium vocatum volunt. Pythici postea ludi in honorem Apollinis, ob deuictum serpentem instituti sunt.

Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos. *Ouid. Met. lib. 1.*

Hi celebrabantur ineunte vere per totam Græciam; & quadrigis exceptis, omnia quæ in Olympicis aderant athletarum certamina.

Victores in his ludis lauro donabantur. Alij volunt μῆλα τῶν ἱερῶν τοῦ Ἀπόλλωνος præmium fuisse, vt ait Lucianus: Verùm per μῆλα intelligi haud absurdè potest Delphica laurus, quæ maximis baccis pomorum instar, atque è viridi rubentibus esset, vt obseruat Brodæus. *Luc. lib. de Gymn.*

Macrobius & Plutarchus in Problemat. fabulam illam occisi ab Apolline Pythonis physicè interpretantur, qui consulendi sunt. Srabo lib. 9. Pythonem sceleratum hominem fuisse, cognomento Draconem autumat. פתן *Peten*, aspidem aut serpentem Hebræis denotat, à quo forsan Python appellatus est.

Fuisse autem primus Medicinæ author Apollo perhibetur, proptereaq; diuinitatem

meruiſſe, vnde Ovidius.

Metam l.i. *Inventum Medicina meum eſt, opifexq́ per orbem*
Dicor, & herbarum ſubiecta potentia nobis.

Fertur idem fuiſſe Muſicæ & carminum inventor, quod ipſe ſibi apud eundem Poëtam arrogat.

——— *Per me concordant carmina nervis.*

Ideò illi conſecrabantur cicadæ, canorum omninò animalis genus. Huic item tribuebatur ſagittarum ſcitè emittendarum peritia. Sed inprimis celeberrimus fuit ob divinandi artem & vaticinia; eoq́; nomine maximè omnium Deorum, à cunctis ferè gentibus in honore habebatur. Vnde nonnulli Pythonis Etymologiam ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι arceſſunt, ab interrogando, ſeu conſulendo; quia nemo Deorum fuit quem ſæpiùs conſulerent, nec qui plura funderet oracula.

At cùm multis in Europæ & Aſiæ locis coleretur, Delphis inprimis Phocidis vrbe, antiqua religione venerandum habuit Templum; de quo vide *Pauſaniam*; *Strabonem lib.9.*; *Diodorum Siculum lib.16.*, qui originem quoque Delphici oraculi deſcribit. Nullumq́; fuit totâ Aſiâ magnificentius aut donariis locupletius. Nam in eo ſtatuæ plurimę, ex auro ſolido & argento, magni

magni ponderis & artificij, à Regibus & Principibus repositæ erant, cum alijs donariis preciosissimis. Pausanias refert, squeleton aheneum admirandi artificij, appensum tholo templi fuisse ab Hippocrate. In medio Templi erectus erat tripus, in quo insidens Pythia, afflatum Dæmonis erumpentis è profundo hiatu, excipiebat; quo correpta vaticinabatur; idq; non semper, sed statis tantùm temporibus, vt Idibus & Calendis mensium, vel Lunæ defectu, aut incremento; vel crepusculis, matutino & vespertino.

Qui sciscitaturi erant oraculum, consecrabantur priùs solemni ritu, & mactabant victimam, quam postquàm totam contremiscere, & micare cerneret Pythia, insidebat Tripodi sacro; conceptoq; Deo, Græcis verbis responsa pronunciabat.

Fuit autem Tripus, vt est in lib. Ψ Iliados, vas vel aureum vel æreum, quod tribus pedibus fulciebatur; auresq; siue ansas habebat, quibus apprehendebatur. Alij dicunt, Tripodas fuisse mensas in Apollinis Delphici templo, super quibus recumbentes Phœbades responsa reddebant; quas etiam mensas, *Cortinas* vocabant: Quanquam nonnulli *Cortinam*, vas esse illud.

putent tribus ſuffultum pedibus, in quod mergebatur Phæbas vaticinatura. Strabo cenſet Tripodem ſignificare ipſum divinum domicilium fatidicæ virginis; ſpeluncam ſcilicet illam profundam, in quam demerſa reſponſa referebat.

Edebantur autem primò oracula per puellam virginem: deinde cùm illarum vna, ab Echerate Theſſalo conſtuprata eſſet, ſancitum eſt ne inpoſterùm vlla Pythia oraculis præficeretur, niſi ætate iam provecta.

Tradit Origines in Celſum l. 7. Pythiam in tripode ſedentem, per obſcena excepiſſe ſpiritum Apollinis: quo accepto tumebat venter, ipſaq; furore percita, reſolutis crinibus & ore ſpumas emittens, reſponſa fundebat. Inde ἐγγαστρίμυθος γυνὴ, à Septuaginta Interpretibus, appellatur Pythonyſſa illa mulier quam conſuluit Saül. Vide & Eſai. 8.

Vt Diabolus Dei & hominum adverſarius eſt, *fuitq; homicida ab initio*; ita per oracula hominũ perniciem ſępè ſuadebat, vt iam ſuprà obſervatum eſt. Exemplo eſto inter innumera, quod Delphis reſpondit Ionibus, remedium adverſus peſtilentiam ſciſcitantibus; Non deſituram luem, niſi immolaretur Dianæ Triclariæ Menalippus

nalippus & Cometho puella, quam ille in Dianæ delubro violaverat ; nisiq; annuatim pro Menalippo iuvenis forma insignis, pro Comethone sacrificaretur eidem Deæ, virgo specie & pulcritudine primaria.

Notum est, quo pacto Delphicum oraculum Neroni illuserit, cùm interroganti de regni sui diuturnitate, respondit, *Caveret annum septuagesimum tertium.* Ille existimans se ad eam ætatem superstitem fore, securus luxui, libidinibus & feritati belluinæ se dedidit: neque animadvertit eam ætatem ad Galbam referri debere, qui annos natus 73. Nerone interfecto Imperium occupavit.

Sæpè direptum fuit Templum illud Delphicum. Primò ab exercitu Xerxis : Aliquantò post Philomelus Dux Phocensium bello sacro, templi istius aurum & anathemata rapta, convertit in stipendia militum. Quæ res illi cessit improsperè. Nam paulò post acie fusus à Bœotis & sauciatus, sese præcipitem dedit. Idem aggressus Dux Gallorum Brennus, grandinibus & frigore obsidione excussus, ipse se sica transfodit. Id ipsum malè cessisse Achilli Pyrrhi filio narrant. Inde Templo & Oraculo impensior veneratio, vt pote Deo vlciscente sacrile-

gia. Ista tamen Neronem exterrere non potuerunt quò minùs Templum profanaret, coniectis in specum cadaveribus. Dio author est solutum fuisse illud oraculum, hominibus ad hiatum iugulatis, vnde sacer prodibat spiritus. Imperante Constantino Magno, Christiani Delphicum templum eiusq; spolia ac instrumenta, Byzantium intulerunt; & ex tripode Delphico conflaverunt scyphos, aliaq; Imperatorij abaci instrumenta. Vnde factum vt deinceps Regum & Imperatorum abacus convivalis, *Delphicus tripus* appellaretur.

Restauravit quidem Templum Iulianus Apostata, sed brevi, eodem regnante, fulmine tactum est, & funditùs eversum.

Fuit etiam Apollini Clario celeberrimum oraculum Colophone, quæ vrbs est Ioniæ, quò ex tota Asia confluebant homines id de suis rebus consulturi; adeò vt ex illâ vndequaque convenientium frequentia, ad amplissimas opes vrbs pervenerit. De hoc oraculo sic Tacitus Ann. 2. *Germanicus appellit Colophona, vt Clary Apollinis oraculo vteretur. Non fœmina illic vt apud Delphos, sed certis è familiis & fermè Mileto accitus sacerdos, numerum modò consultantium & nomina audit: tum in specum degressus, haustâ fontis arcani*

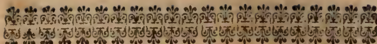
arcani aquâ, ignarus plerunque literarum & carminum, edit responsa versibus compositis, super rebus quas quis mente concepit. Et ferebatur Germanico per ambages, vt mos oraculis, maturum exitium cecinisse. A Tacito dissentit Strabo, illi ætate compar: Hic enim, vt observat Lipsius, ita loquitur de hoc oraculo tanquam nullum ampliùs fuerit ætate sua. Κολοφὼν, inquit, πόλις Ἰωνικὴ, καὶ πρὸ αὐτῆς ἄλσος τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαντεῖον ἦν ποτε παλαιόν. Colophonij autem, vt hoc obiter observem, in equestribus certaminibus adeò præstabant, vt quibuscunque sociis se adiunxissent, ij sibi certam victoriam pollicerentur. Vnde natum proverbium quando summa manus alicui operi imponenda erat, *Addere Colophonem.*

Reddidit præterea sortes Apollo Pataræ, vrbe Lyciæ. Item Mileti.

Trophonius Lebadius.

Nemo nisi nostris agelastus prodit ab antris
Fatidici qui vim pectoris intus habet.

TROPHONIVS

TROPHONII originationem deducit Doctiss. Bochartus à Syro טורופא taurophо, quod pro consternatione passim occurrit. Radix est טרף Teraph, *Turbari*, *Consternari*. Fuit enim huic antrum, quò quisquis descenderet oraculum consulturus, multo tremore attonitus redibat, κάτοχος τῷ δείματι, vt testatur Pausanias ipse expertus. Vnde illud Aristophanis in Nubibus.

——————— ὡς δέδοικ' ἐγὼ
Εἴσω καταβαίνων, ὥσπερ ἐς Τροφωνίου.
—— *Quàm totus tremens*
Descendo, sicut ad Trophonij specum.

In quem locum Scholiastes; *Qui eò descendit, non ridet amplius, propter terrorem ex serpentibus.* Hinc Proverbium de morosis & tetricis, *In Trophonij antro vaticinatus est.*

Tradunt autem Trophonium virum fuisse supra modum gloriæ famelicum, qui extructo sibi subterraneo fano & domicilio, Lebadiæ Bœotiæ oppido, illic oracula reddebat; deinde cùm ibi ille fame interijsset, genium quen-

dam in ſpeluncam illam demigraſſe, atque oracula reddere perrexiſſe.

Picturæ Trophonij affingi ſolet apum examen, hac occaſione. Cùm propter pluviarum defectum, magna eſſet fames & annonæ penuria in Bæotia, conſuluerunt Apollinem Delphicum: Hic reſpondit, *Opus eſſe Trophonij Lebadienſis conſilio.* Eò miſſi ſunt Legati, quibus ignotum erat, vt pote neglectum, Trophonii antrum. Incertis ſeſe offert ſenex quidam nomine Saon, divinandi peritus, qui monet Bœotos vt apum examen, quod opportunè ſeſe offerebat, ducem ſequerentur, & vbi ſubſideret, illic eſſe locum quem inquirerent. Illi examen hilares ſequuntur, & vbi apes ſubſtiterunt, antrum animadverterunt terra & crebris coopertum ſentibus; quibus remotis, Genium loci religiosè ſalutarunt, reſponſum ſuper quæſitis acceperunt, & ex præſcripto oraculi, illic ædem ſacram ſtruxerunt.

Oracula reddebantur ſupra montem, in nemore denſis arboribus conſito. Conſulturis vatem cum magna difficultate per ſcalas anguſtas & teretes in antrum miranda altitudine depreſſum, tetrum & horridum, deſcendendum erat. Huc ſe demittebant vel nudi, vel

alba

alba veste aut purpura amicti, gestantes placentas, quas lemuribus subterraneis & serpentibus obiicerent, vt descendere & revocare gradum liceret. Sed priusquàm descenderent, variis sacrificiis numen litabant, & per multos dies quotidianis aquæ calidæ lavacris corpus abluebant.

Statua Trophonij, cuius hic species exhibetur, extra Templum erecta erat, in loco eminentiore, vt ab omnibus coli posset; sed clathris & mucronibus ferreis vndequaque septa, ne quis eam contingeret.

Aliud fuit Templum Trophonio dicatum Thebis, vaticinio clarum.

Branchus Apollinis Didymæi filius et sacerdos.

Turpe Esset nobis artes nescire paternas;
Quas me inspiratus Pythius edocuit.

BRANCHVS

BRANCHVS fuiſſe dicitur Apollinis filius, quem ex Iance ſuſcepit. Is cùm adoleviſſet, matrem obnixè rogavit vt ſibi patrem declararet & oſtenderet; cûm itaque ad Apollinis amplexum veniſſet, hic contemplatus filium ſingularibus animi corporiſq; dotibus exornatum, non mediocriter delectatus eſt huius conſpectu. Apollo filij capiti coronam impoſuit, virgamq; ei donavit quâ fultus vaticinari cæpit, futura prædicens & poſcentibus oracula reddens. Hunc Apollo ſuis præfecit ſacris, & per eum oracula edidit. Poſtquàm Branchus per multos annos ſacerdocio functus eſſet in templo Apollini Didymæo prope Miletum ſacro, extrema ſenectute decedens è vita, ad ſuperos relatus eſt, communi Mileſiorum decreto; communibuſq; ceremoniis, honoribus & templo, cultus eſt cum Apolline. Vnde & ipſe Deus *Branchides* appellatus eſt, Templum *Branchidarum*, & Sacerdotes *Branchidæ*. Idem nomen inditum eſt ipſis populis, apud quos hæc oracula edebantur. Templum

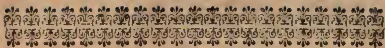
autem Branchidarum, ſumptu & opibus non ceſſit Delphico. Hoc oraculum à Iamblico deſcriptum eſt libro de Myſteriis Aegyptiorum.

Serapis sive Dis Pater.

Lux æterna mihi est. Græcis sum Pluto Serapi
Aegyptus: Ditem Gallia prisca vocat.

SERAPIS

SERAPIS Latinis, Græcis *Sarapis*, qui & Apis & Oſiris dictus, Idolum fuit magna in veneratione apud inſanum Aegypti populum: Θεὸν ἑπταγράμματον nuncupatum fuiſſe ex veteri conſtat epigrammate. Hunc Ioſephum fuiſſe colligere eſt ex eo quod modius capiti ſuperimponeretur, vt eſt apud Ruffinum. Cùm autem variæ cauſæ afferantur, maximè placet quam is ſubiungit, frugum largitatem eo indicari, & ſic fictum ſimulacrum ob diviſionem frumenti quo famis tempore ſubvenit Aegyptiis.

Hiſt. Eccl. l. 2. c. 23.

De huius idoli origine, in varia fuerunt opinionum diverſitate Veteres. Alij Iovem eſſe putabant, cuius capiti modius ſuper impoſitus, quia vitam mortalium frugum largitate ſuſtentat. Alij Nili fluminis virtutem repræſentari affirmabant, cuius opibus & fœcunditate, Aegyptus paſcatur. Alij denique, ex veteribus Græcorum hiſtoriis conſtare aiunt, Serapidem regem fuiſſe Aegypti, qui rudes adhuc homines ad mitiorem vitæ cultum traduxit, colendarum

darum vinearum & agrorum rationem docuit, famis tempore alimenta ſubditis præbuit, multiſq; vtilibus inventis populos beavit. Ideoq; eum dum viveret ſummo honore exceptum fuiſſe, & occiſum à Typhone fratre, in numerum Deorum relatum. Typhonem verò, ceu parricidam omnibus contumeliis inſectabantur Aegyptij, & quia is fulvo crine erat, omnes rufi apud eos ludibrio erant.

Macrobius vult Serapin Solem eſſe; ideò radiis quaſi ſolaribus circumfuſum caput huius idoli repræſentabatur. Et fortè Serapis ab Hebræo שרף *Saraph*, quod eſt adurere, (vnde Seraphini Angeli) deduci poſſet. *Lib. 1. Satur. c. 20.*

Colebatur autem Serapis ſub forma bovis, quòd iſtud animal ſit omnium ferè vtiliſſimum. Bovem illum, quem Apin vocabant, Sacerdotes indictis feriis & ſolemni feſto, adorandum populo proponebant. *Erat verò Apis bos corniculantis Lunæ ſpecie latere dextro inſignis*, vt ait Amm. Marcellinus; & iuxta Strabonem *Albus erat frontem, & parvas quaſdam corporis partes, cætera niger*; eumq; non coitu pecoris, ſed cœleſti igne, ſeu radiis lunaribus conceptum nugabantur. Illi certum vitæ terminum excedere non licebat, quo peracto antiſtites *Am. Marc. l. 21.* *Strabo l. 17.*

eum in ſacrum fontem, id eſt Nilum, demergebant & necabant; indictoq; iuſticio per totam Aegyptum, veſte ſciſſa, capillo deraſo vitâ functum cum planctu lugebant. Alio tandem invento bove, qui eiuſdem coloris eſſet, publica lætitia promulgabatur, & ſacrificia conviviaq; à populo cum hymnis & tripudiis paſſim celebrabantur. His ceremoniis animam Oſiridis ſub imagine viventis bovis colebant.

Ab hoc Api ſeu bove, vituli aurei idololatricum cultum traxiſſe Iſraëlitas, ſentiunt Veteres Patres; vt & Ieroboamum, qui aram Vitulo in Dan ſacravit, non longè à Iordanis fonte; quo illa Bovis imagine, ſibi populum retineret, firmaretq; Aegyptiacæ ſuperſtitionis memoriam.

Qui omnes de Apide nugas cupit, adeat *Herodotum in Thalia, & Euterpe. Strabonem lib.17. Plinium Hiſt. Nat.8. cap. 46. Solinum cap.35. Melam.1. c.9. Ammiani* Iulianum. *Suidam. Spartiani* Adrianum. *Diodorum Biblioth.* 1. *Luciani Caron.* De ſtatua verò illa Memnonis quæ in Templo Serapidis radiis Solis icta vocalem ſonitum edebat, vide *Plinium* l. 36. cap. 7. *Pauſaniam in Atticis. Strabonem lib.6. Tacitum Ann. l.2. Philoſtratum* in Apollonio, qui eam ſtatuam ait ſe

ſe vidiſſe in Aethiopia, cùm tamen certum ſit in Aegypto fuiſſe, iuxta illud Satyrici.

Quis neſcit, Voluſi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? &c.
Dimidio magicæ reſonãt vbi Memnone chordæ.

Sumptuoſiſſimum autem illi fuit templum Memphi: aliud item celeberrimum Alexandriæ, de quo Ammianus cùm eius memoranda recenſet, *His*, inquit, *accedunt altis ſublata faſtigiis templa; inter quæ eminet Serapium, quod licèt minuatur exilitate verborum, atriis tamen columnariis ampliſsimis & ſpirantibus ſignorum figmentis, & reliqua operum multitudine ita eſt exornatum, vt poſt Capitolium, quo venerabilis Roma ſe in æternum attollit, nihil orbis terrarum ambitioſius cernat.* Ad horum exemplum illi quoque fana dedicarunt reliqui populi, Athenienſes, Spartani, Bœothi, aliiq;. Cultus præcipuè fuit Romanis, à quibus Serapis vnà cum Iſide vxore in numerum Deorum relatus eſt. Illiq; fuit templum Romæ *Serapium* dictum, de quo Srabo; ibiq; extrema cum laſcivia cantabant & tripudiabant viri & mulieres.

Hoc idolum ſuperſtitioſè in primis colebat Veſpaſianus, vt legere eſt apud Tacitum & Suetonium. Contrà cùm illi fidem non ha- *Tac. hiſt. l. 4. Suet. Veſp. c. 7*

buiſſet Cambyſes Aſſyriorum Rex, Apinq́; enſe in fœmore percuſſiſſet, vt ſi flueret ſanguis deprehenderetur non eſſe Deus, ſacrilegij pœnas dediſſe fertur, & rabioſus obiiſſe. De futuris ab eo petebantur oracula, & reſponſa dabat. Nonnunquam ex ſolo illo Bove ſacro captabantur omina. Si pabulum oblatum à ſciſcitantibus placidè & voluntariè excepiſſet, eventus proſperos præſagire credebatur; ſi verò averſaretur & abnueret ſumere, ſiniſtrum erat omen: quod expertum eſſe Germanicum
Plin. l.8 cap.46. refert Plinius, è cuius manu oblatum pabulum noluit ſumere; id enim illi brevi futuram cædem, quæ & evenit, præſignificaſſe ait.

Ab hoc oraculo deluſus eſt Hannibal, cui de fatis ſuis interroganti reſpondit.

Λίβυσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβα δέμας

Libyſſa teget gleba Hannibalis corpus.

Quod Hannibal ſic interpretatus eſt, quaſi ipſius corpus in Lybia, id eſt in Aphrica componi deberet, & moriturus eſſet in patria ſua, à qua extorris erat. At Oraculum innuebat Libyſſam fluvium Bythiniæ, in quo paulò poſt Hannibal venenum hauſit, ne in manus Romanorum veniret.

Ficti iſtius Dei Idolum tanta veneratione, tantoq́;

tantoq́; metu colebatur, vt vulgò crederetur, ſi quis id præter Antiſtites contigiſſet, ſubitò terram in voragines horrendas apertum iri, quibus profanus ille ſacrorum violator abſorberetur. Eaq́; licet vaniſſima opinio, multos Chriſtianos pavore perculerat. Cùm enim Theodoſius edictum promulgaſſet de Idolo Serapidis diruendo, milites Chriſtiani quibus lege agere mandatum erat, coram eo meticuloſi ſtabant, nec attingere audebant; cùm demum vnus arrepta ſecuri inſurgens omni niſu, ſtatuam Dei veteratoris fruſtulatim conſcidit, & conſciſſam igni dedit, nullo ſuo periculo. Invaluerat præterea opinio apud Aegyptios, inundationem Nili, ex qua fœcundatur tota regio, Serapidis providentia procurari. Verùm poſt everſionem Templi & eius ſimulacri, tanta ſecuta eſt Nili exundatio, tantaq́; terræ vbertas, vt anteactis ſeculis nulla vnquam maior viſa eſſet.

Ruff. Hiſt. Eccl. l. 2. c. 23.

Non minore autem ſuperſtitione colebatur Iſis, Oſiridis vxor; vt quæ corporibus morbos immittere crederetur, de qua Iuvenalis Satyra 13. l. 5.

Decernat quodcunque volet de corpore noſtro
Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro.

Sacra etiam Isiaca, in vtriusque coniugis honorem excogitata sunt. Quia verò horum sacrorum mysteria tecta esse decebat, & plebi incognita; ea silentio tegebantur. Ideo Silentij statua quæ *Sigalion* dicebatur, in altaris principio erigebatur: ob eamq; causam Sphyngum simulacra ad altaris angulos addebantur, quæ arcanam rerum sacrarum cognitionem denotabant.

Isidi item conditum erat Templum Romæ in campo Martio, de quo Iuvenalis Sat. 6.

A Meroë portabit aquas, vt spargat in ædem
Isidis, antiquo quæ proxima surgit ovili.

Eam cum marito solebant ansere colere & popano, id est placenta tenui, lata & rotunda, teste Herodoto lib. 2. Eratq; in eo templo argentea serpens cui superstitiosi fundebant preces; si propicium numen esset, id motu capitis serpens illa indicabat: ita enim Iuvenalis ibidem.

Ille petit veniam &c.
Et movisse caput visa est argentea serpens
Illius lacrymis; meditataq; murmura præstant,
Vt veniam culpæ non abnuat, ansere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Osiris.

Anubis quoque Osiridis & Isidis filius, in maxima

xima veneratione erat superstitiosis illis bestiis Hunc canino capite effingebant, & sub ea specie colebant, quòd in insigni canem gessit: de hoc sic idem Iuvenalis Sat. 6.

Ergo hic præcipuum summumq; meretur honorẽ
Qui grege linigero circundatus, & grege calvo
Plangentis populi currit derisor Anubis.

Derisorem vocat, quia nebulo ille sciebat talibus sacris populum ludibrio haberi; & *calvum gregem*, quia huius, vt & Osiridis sacra celebraturi, capillum funditùs deradebant.

Canem coluerunt Aegyptij, iuxta illud Poëtæ.

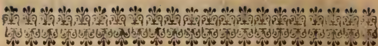
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam;

Idq; ideò quia canis, Osiridis à fratre trucidati cadaver indagavit; quâ de causâ in sacris Osiridis & Anubis, canes præcedebant. Sanè in tanto apud eos cultu erant, vt tota domus in qua canis extinguebatur, toto corpore raderetur, quod maximum apud Aegyptios luctus indicium. *Lactantius de fals. sap. lib. 5. cap. 20.*

Proteus Oceani et Tethyos filius.

Audit ambiguis Aegyptus Protea Verbis
Narrantem ſummi myſtica ſenſa Iovis.

PROTEVS

PROTEI fabula nota eſt ex Homero *Odyſſ.* 4. & Virgilio *Georg.* 4. Narrant fuiſſe Neptuni & Phœnicæ nymphæ filium, eundemq; Neptuni paſtorem. Morabatur ſub ingenti ſpecu. Ibi ei mos erat ſub meridiem gregem ſuum Phocarum numerare, atque deinde ſomno ſe tradere. Is vates præſtantiſſimus & veluti termaximus habitus eſt, qui non futura ſolummodò, ſed & præterita ac præſentia noſcet; de eo enim ſic Virgilius. Georg. 4.

Cæruleus Proteus &c.

—— *Hunc & Nymphæ veneramur, & ipſe*
Grandævus Nereus; novit namq; omnia Vates,
Quæ ſint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahãtur.
Quippe ita Neptuno viſum eſt.

Hunc tradunt reſponſa dediſſe poſcentibus non minùs certa quàm Apollinem, idq; non ſolùm poſtquam defunctus ad Deos tranſlatus eſt, ſed dum in vita ſuperſtes erat. Qui autem opera eius vti volebat, is non alio modo apud eum valere poterat, niſi manicis comprehenſum vinclis conſtringeret. Ille contrà, vt

ſe liberaret, in omnes formas, atque rerum miracula ſe vertere ſolebat; vt nunc animal, quandoq; ignis, aut aqua, aut quid aliud videretur. Virgilius.

Hunc vbi correptum manibus, vinclisq́ tenebis:
Tum variæ illudent ſpecies, atque ora ferarum.
Fiet enim ſubitò ſus horridus, atraq́ tigris,
Squamoſusq́ draco, & fuluâ ceruice leæna:
Aut acrem flammæ ſonitum dabit, atq́ ita vinclis
Excidet; aut in aquas tenues dilapſus abibit.
Sed quantò ille magis formas ſe vertet in omnes,
Tantò, nate magis contende tenacia vincla.

Inde natum adagium Πρωτέως ποικιλώτερος, *Proteo mutabilior*, adverſus vafros & verſipelles. Huius figmenti varij varias afferunt cauſas. Diodorus Siculus lib. 2. Herodotum ſecutus, ad Aegyptiorum Regum morem id refert, quibus familiare fuit, draconis, leonis, tauri, pardi vel alicuius feræ partem priorem capite geſtare, vt populis terribiles viderentur: aliquando ignem, vel aromata, aliaq; quæ ad decorem facerent, aut ſuperſtitionem aſpicientibus iniicerent. Aiunt verò Proteum Iliaci belli tempore, quum Aegyptus rege careret, in regem aſſumptum eſſe, quem Cetea appellarunt; laudatumq; fuiſſe vt Principem iuris humani diviniq;

diviniq; cultorem insignem; religionis, iusticiæ, recti æquiq; obseruantissimum.

Lucianus, Protea illum se commutantem in diversas rerum facies, non alium intelligit quàm saltatorem eximium, aut pantomimum, ad effingendum quicquid omninò collibuisset, velut Empusa, docilem. Alij virum sapientissimum fuisse autumant, qui scripserit de Plantis, de Lapidibus, de Elementorum mutatione mutua, & quo modo illa sint principia omnium nascentium, quę modò arbores fiunt, modò herbæ, vel animalia. *Luci. Comm. de Saltat.*

Alij sensum fabulæ ad abdita Naturæ, & conditiones materiæ referunt. Sub PROTEI enim persona, inquiunt, Materia significatur omnium rerum post Deum antiquissima. Materia autem sub Cœli concavo, tanquam sub specu habitat. NEPTVNI verò mancipium est, quia omnis Materiæ operatio & dispensatio in liquidis præcipuè exercetur. Pecus, sive Grex PROTEI, non aliud videtur esse quàm species ordinaria Animalium, Plantarum, Metallorum, in quibus Materia videtur se diffundere, & quasi consumere; adeò vt postquàm istas species effinxerit, & absolverit, tanquam penso completo, dormire & quiescere videa- *Baco de Sap. Vet.*

tur, nec alias ampliùs ſpecies moliri, aut parare. Atque hæc eſt *Protei* pecoris numeratio, & ſubinde ſomnus. Hoc autem ſub meridiem non auroram & veſperum fieri dicitur, id eſt, cum tempus iam venerit, quod ſpeciebus ex materia debitè præparata, & prædiſpoſita perficiendis, & excludendis maturum ſit, & quaſi legitimum & inter rudimenta earum, & declinationes medium; quod nos ſatis ſcimus ex Hiſtoria ſacra ſub tempus ipſum creationis fuiſſe. Tum enim per virtutem illam verbi divini, *Producat*, Materia ad imperium Creatoris, non per ambages ſuas, ſed ſubitò confluxit & opus ſuum in actum perduxit, ac ſpecies conſtituit. Atque huc vſque fabula narrationem ſuam de *Proteo* libero, & ſoluto cum pecore ſuo, complet. Nam vniverſitas rerum cum ſtructuris, & fabricis ſpecierum ordinariis, eſt Materiæ non conſtrictæ, aut devinctæ, & gregis materiatorum facies. Nihilominùs ſi quis peritus Naturæ miniſter, vim adhibeat materiæ, & materiam vexet, tanquam hoc ipſi deſtinato & propoſito, vt illam in nihilum redigat: illa contrà in tali neceſſitate poſita in miras rerum transformationes & effigies ſe volvit & vertit: adeò vt tandem in orbem ſe mu-

tet

tet, & periodum impleat, & quaſi ſe reſtituat, ſi vis continuetur. Eius autem conſtrictionis, ſeu alligationis ratio magis facilis erit, ſi materia per manicas comprehendatur, id eſt, per extremitates. Quod autem additur in fabula, *Proteum* Vatem fuiſſe, & trium temporum gnarum; id cum materiæ natura optimè conſentit. Neceſſe eſt enim vt qui materiæ paſſiones, & proceſſus noverit, rerum ſummam, & earum quæ factæ ſunt, & quæ fiunt, & quæ inſuper futuræ ſunt, comprehendat, licet ad partes & ſingularia cognitio non extendatur.

Paliſci Iovis et Thaliæ fily .

Pingue ſacrificium Siculis celebrate Paliſcis,
Trinacriam ſterilem ut fertilitate beent .

PALICI

THaliam Vulcani filiam, præſtantis formæ Nympham à Iove adamatam fabulantur: à quo & compreſſa eſt. Hæc vbi ſe vterum geſtare agnovit, metuens Iunonis adverſus pellices crudelitatem, cum gemitu & lacrymis aſſiduò mortem exoptabat; imò conceptis verbis vt terra ſibi dehiſceret, oravit. Factum eſt, eam terra in ſua viſcera recepit & abſcondit, tantiſper donec expleto partus tempore, gemellos pareret, qui recluſa terra emerſerunt, appellatiq; ſunt *Palici*, ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι, quòd in terram priùs merſi, denuò inde reverſi ſint, vt ait Macrobius *Saturn. l.5.* Sed has eſſe gerras Siculas, probat Doctiſſ. Bochartus *Geogr. l.1. c* 18. ideo à poëtis confictas, vt è Græcâ linguâ Palicorum nomen peterent; quod ille affirmat eſſe planè Punicum. פליחין *Palichin* enim vel *Pelichin*, á פלח pelach, quod colere & venerari Syris ſignificat, deducit; vt Palichim quaſi colendos ſonet: quo eos epitheto Aeſchylus inſignivit, σεμνοὺς Παλίκους, *Venerabiles Palicos* vocans. Narrant enim adultos iuvenes, ſui ævi homines omni

virtutum genere longè superasse, & populares suos innumeris adiuvisse beneficiis: Ideoq; defunctos, prima veneratione cultos esse in Sicilia vbi nati dicebantur. Eos enim in cœlum receptos vita æterna frui, supremæ Divinitati assidere, & communicata à Deo potestate genus hominum conservare, seq; invocantibus adesse in rebus adversis, affirmabant. Palicos, inquam, vt Deos Penates & ἐντοπίους, quorum se numinibus protegi putabant, venerati sunt Siculi. Templum illis erexerunt, Sacerdotes instituerunt, qui eorum laudes quotidie decantarent, iisq; sacra facerent. Cùm fatidicos crederent, eorum oracula studiosè requirebant. Iuramenta de rebus magni momenti circa duos lacus è quibus emersisse dicebantur, exigi solebant; vbi præsens & efficax numen ostendi credebatur. Nam si quis falsò deieraret, eum eodem in loco acerbissimis cruciamentis, spectantibus omnibus, torqueri proditum est. Silius lib.14.

Et qui præsenti domitant periura Palici
Pectora supplicio.

Palicorum venerationem auxit insuper, quod cùm in sterilitate, Siculi Heroï cuidam sacra fecissent, ita iubente Palicorum oraculo,

redii

rediit agrorum fertilitas, vt refert Macrobius. His tantùm ſibi authoritatis conciliarunt vt non modò Siculi, ſed circumvicinæ regiones Palicos prima religione coluerint, ceu Deos Alexicacos. Eorum fanum multis ditavit donariis ſtulta veterum ſuperſtitio. Atque illud deſcribit Diodorus lib. 11. tanquam magnificè extructum porticibus & aliis diverſoriis ſplendidè ornatum. Servoſq; addit à Dominis eò confugientes, habuiſſe aſylum inviolabile. Vrbs quoq; *Palice* horum nomine eſt ædificata. Circa eorum aram choreas agitabant puellæ coronatæ floribus, ſparſiſq; capillis; tibicines melos concinebant, circumfuſâ populi coronâ & applaudente.

Mercurius Triſmegiſtus.

Quòd Iove ſis genitus magno, vis enthea mentis
Divinæ, et cœli cognitio alta probat

MERCVRIVS TRISMEGISTVS.

TRadunt Mercurium Trismegistum patrē habuisse Philonem, qui ex Proserpina filia, quam in balneo compresserat, generavit hunc filium; cùm verò eum exponere cogitaret propter incesti dedecus, vatem quendam consuluisse, qui respondit puerum ex filia natum, fore maximum & doctissimum rerum divinarum interpretem, eiusq; nomen inter homines celeberrimum. Philo tali accepto responso, mutavit sententiam, puerumq; summâ curâ educari & liberalibus omnibus disciplinis institui curavit; adeò vt propter doctrinam & ingenii acumen omnibus admirationem brevi moverit. Ideo Sol dictus est, quod quasi esset lumen mundi, ob præstantem rerum omnium scientiam. *Theut* ab Aegyptiis vocatus est. *Trismegistus* autem Græcis, id est, *Ter Maximus*; vel quia Trinitatis mysterium primus inter Ethnicos agnovit, vt vult Suidas; vel quia & Philosophus maximus, & Sacerdos maximus, & Rex maximus exstitit. Mos enim erat Aegyptiis, vt Plato scribit, ex Philosophorum

numero Sacerdotes, ex Sacerdotum cœtu Reges eligere. Ille igitur, quemadmodum acumine atque doctrina Philoſophis omnibus anteceſſerat, ſic Sacerdos inde conſtitutus, ſanctimonia vitæ divinorumq; cultu, vniverſis Sacerdotibus præſtitit; ac demum adeptus regiam dignitatem, adminiſtratione legum, rebuſq; geſtis, ſuperiorum regum gloriam obſcuravit. Inde *ter Maximum* dictum putant. Nomen eius proprium ob reverentiam quandam pronunciare vulgò ac temerè non licebat. Primus tamen anni menſis apud Aegyptios, nomine eius cognominatur. Is ſi Iamblico fides, ſcripſit librorum plùs triginta ſex millia: quadraginta duos tantùm numerat Clemens Alexandrinus, qui horum catalogum accuratè inſtituit *lib. 6. Stromatum.* Ex his Theologiam ſuam, & quicquid habet de Creatione mundi, ſe hauſiſſe fatetur Sanchoniathon. In illis quædam habentur ſcriptis Moſis valdè conſona. Non, vt ſtatuunt nonnulli, quod Moſes ea à Triſmegiſto, quem putant Pharaonis tempora præceſſiſſe, mutuatus ſit; fuit enim Moſes θεοδίδακτος; ſed ea didicit Hermes à Chaldæis, Iudæis, & Aegyptiis, qui hanc doctrinam à primis Patribus, quaſi per manus acceptam, & diu

diu in ſua puritate ſervatam, retinuerunt; quæ paulatim Dæmonum aſtu & hominum negligentiâ, obſcurata eſt & extincta. Multa itaque ſcripta reliquit Triſmegiſtus, *De cognitione rerum divinarum*; *De Vno Deo*; *De omnium rerum per Filium creatione*; *De Providentiâ*, & aliis. Cæterùm quin nonnulla à Chriſtianis ficta, & Hermeti falsò adſcripta ſint, non eſt dubium. Qui enim Pimandri nomine liber inſcribitur, prorſus ſuppoſititius eſt & adulterinus: nam de Chriſto multa adeò clara prædicat, vt non ab Ethnico homine, Moſe, vt creditur, antiquiore, ſed à Chriſtiano aliquo concinnatum eſſe, tota libri textura demonſtret. Hermes autem diu præfuit Aegyptiis, iiſq; leges ac literas tradidit; literarum verò caracteres in animalium, arborumq; foliis inſtituit. In eius honorem ædificarunt Aegyptij Hermopolim, *id eſt*, Mercurij vrbem; *Hermes* enim apud Græcos eſt *Mercurius*. Poſt obitum, pro Deo creditus eſt & divinis honoribus cultus, non modò in Aegypto, ſed per totum terrarum orbem, templis illi ariſq; & ſacrificiis dicatis. Inter cæteras eius ſtatuas, vna fuit lapidea in Achaia Pharis, quæ oracula reddebat. Ad eam ſub veſperam thus incendebatur in ara, lucer-

næ replebantur oleo, & ad dexteram ſimulacri manum, reponebatur nummus aheneus, preceſq; auribus Idoli obmurmurabantur: Quibus ritè peractis, ſciſcitantes diſcedebant è Templo, obturatis auribus; egreſſiq; foras, quam primò vocem, apertis auribus excipiebant, reſponſi loco interpretabantur, tanquam à Mercurio emiſſam.

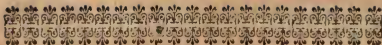
TELEMVS

Telemus Eurymi filius

Inspirante Deo Fatorum arcana recludo,
Lymphatum quoties enthea flamma subit.

TELEMVS

TElemus Neptuni & Erumæ Nymphę filius, vnus fuit è Cyclopibus, qui ita dicti sunt à rotundo orbiculatoq; oculo, quem vnum habebant, eumq; in fronte positum, à κύκλος orbis, & ὤψ oculus. Telemum, ab alijs fratribus, pietatis studio & animi moderatione, longè diversum fuisse tradunt; tantùmq; abesse vt cum fratribus in Superos conspiraverit, qui ideò fulmine icti sunt, vt contrà religionis & cultus Deórum, observantissimus fuerit. Ideò virtutibus suis, Cœlitibus, Apollini inprimis charissimus fuit, qui illi divinandi scientiam tribuit; vt eius consilio vterentur homines tanquam Dei consilio, Inter alias prædictiones, fertur Polyphemo fratri prænunciasse, venturum Vlyssem qui illum lumine privaret, ob contemptum Deorum & tyrannidem. Ovidius Metam. l. 12.

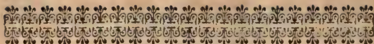
Telemus interea Siculum delatus in æquor,
Terribilem Polyphemum adit; lumenq́, quod vnũ
Fronte geris mediâ, rapiet tibi, dixit Vlysses.

IAPYX

Iapyx Iasÿ filius.

Venturos casus præscire et dicere caussas,
Auguria et lauros nostere Apollo dedit.

IAPYX

IApygem Dædali, vel vt alij volunt, Iasii filium, scientiâ vaticinandi illustrem celebrant Poëtæ. Hunc Apollini dilectum fuisse, & artibus variis ab eo donatum, Medicina, Musica & Augurio, his canit Virgilius *Aeneid.* 12.

Iamq; aderat Phœbo ante alios dilectus Iapyx
Iasides, acri quondam cui captus amore
Ipse suas artes, sua munera lætus Apollo
Auguriũ cytharamq; dabat, celeresq; sagittas.

Medicinæ etiam se inprimis addixit, vt levaret parentem iam senem & infirmum, vt ibidem Maro.

Ille vt depositi proferret fata parentis,
Scire potestates herbarum, vsumq; medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

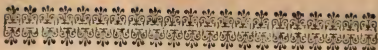
Hinc, vt observat Servius, *Iapyx* aptum nomen medico, nam ἰάσθαι Græci dicunt curare. Ab hoc Iapyge, *Iapygia* dicta est pars Apuliæ, à quâ & Iapyx ventus est nominatus; qui de Apulia flans, optimè ad Orientem ducit. Vide *Servium in Aen.* 8. Ideo vtilis Athenas petentibus ex Italia. *Horat. l.* 1. *Ode* 3.

TIRESIAS

Tyreſias Thebanus.

Iuno abcæcavit ſed mi pro lumine adempto
Iuppiter omnipotens ſcire futura dedit.

TIRESIAS

VVlgò nota eſt ridicula Tireſiæ fabula;quia tamen is nomen obtinet inter vates Ethnicos, ſuus illi hîc debetur locus. Thebis Bœotiis natus dicitur, & inter ſuos primarius. Cùm fortè in Citherone monte Bœotiæ vagaretur meditabundus, incurrit in duos angues ſimul cœuntes: quo ſpectaculo offenſus, ſcipione quem tunc manu gerebat, fœminam percuſſit & interemit. Dij quibus illi ſerpentes ſacri erant, Tireſiam in fœminam commutarunt. Tum ſexu alio adſcito, verecundiâ ſuffuſus, Thebas revertitur, & inter mulieres per ſeptennium verſatur. Verùm cùm in Citheronem iterùm aſcenderet, ex ſerpentibus quos priùs viderat, marem offendit, quem baculo illiſum interfecit; ſubitòq; ſenſit ſe maſculum ſexum recuperaſſe. Contigit aliquandiu poſtea, vt Iupiter nectare diffuſus, per pocula, vt fit, cũ Iunone iocos agitans, aſſereret in coitu maiorem eſſe mulierum, quàm quæ contingit maribus voluptatem. Illa negabat, cùmq; vterque contenderet ſuam ſententiam veram eſſe,

optimum

optimum factu iudicatum eſt, vt iocoſæ liti dirimendæ, aſciſceretur arbiter. Placuit Tireſiam accerſiri, qui vt ſexum vtrumque expertus erat, optimè omnium pronunciare poſſet. Is ad conſilium Deorum admiſſus, & ſententiam rogatus, dicta Iovis firmavit. Hoc iuſtò graviùs, nec pro materiâ, doluiſſe fertur Iuno, & iudicem excæcatum æterna damnaſſe nocte. Iupiter cùm non poſſet factum vxoris infectum reddere.

——— Neque enim licet irrita cuiquam
Facta Dei feciſſe Deo

pro viſu adempto, divinationis ſcientiam Tireſiæ largitus eſt,

Scire futura dedit, pœnamq́ levavit honore. Ovid.
Ille per Aonias fama celeberrimus vrbes,
Irreprehenſa dabat populo reſponſa petenti.

Huius celebratur vaticinium de Narciſſo, cùm ad eius parentes de fato filij conſulentes, reſpondit, *Tandiu ſuperſtitem fore puerum, quandiu à ſui conſpectu abſtineret.* Quod de Apollonio Tyaneo alijſq; infrà dicetur, id ipſum de Tireſia traditum, intellexiſſe ſcilicet avium, omniumq; aliorum animalium ſermonem. Fuit verò Pyromantis vel Capnomantis, id eſt ex eorum Magorum genere qui obſervabant ſacrificij

ignem & fumum, item rogi; & ex eo divinabant. Sic enim Papinius de Tiresia *in Thebaid. lib.* 10.

Ille coronatos iamdudum amplectitur ignes,
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.

Capnomantiâ vsos Iudæos, & considerasse an fumus qui ex victimarum sacrificio ascendebat, rectus ascenderet an in obliquum vergeret, docet Theophylactus *in Ose. capite* 4. Tiresiam vt insignem Necromantem describunt Seneca Tragicus, & Statius. Ille *in Oedipo*, canit in nemore obscuro densitate arborum, Tiresiam Laii manes magicis artibus elicere tentasse.

——— *Funesto*, inquit, *integit*
Vates amictu corpus, frontem quatit.
Lugubris imos palla perfundit pedes &c.
Vocat inde manes, teq́ qui manes regis,
Et obsidentem claustra lethalis lacus.
Carmenq́ magicum volvit, & rabido minax
Decantat ore, quicquid aut placat leves
Aut cogit vmbras.

Statius hoc ipsum Tiresiæ elicium describit copiosissimè, aitq; eum solitum huic præcipuè divinationi relictis aliis vacasse. Carmine hoc magico invocat Infernum seu Tartarum.

Tartareæ

Tartareæ ſedes & formidabile regnum,
Mortis inexpletæ, tuque ô ſæviſſime fratrum,
Cui ſervire dati manes, æternaq; ſontum
Supplicia, atque imi famulantur regia mundi.
Solvite pulſanti loca muta & inane, ſeveræ
Perſephones &c.

Cùm verò exire ceſſarent Manes, nec moram ferret Tireſias, hiſce indignationem teſtatur.

Atque hic Tireſias, nondum adventantibus vmbris,
Teſtor, ait, Divos quibus hunc ſacravimus ignem,
Iam nequeo tolerare moram. Caſſuſnè Sacerdos
Audior; an rabido iubeat ſi Theſſala cantu
Ibitis? &c. *Noſtri cura minor?* &c.
Ne tenues annos, nubemq; hanc frontis opacæ,
Spernite, ne moneo; & nobis nocere facultas.

Tireſias longam adeptus ſenectutem, & ampliſſimis honoribus à Græcis ob prædictionum certitudinem ornatus, ad montem Telphoſſum ſeceſſit; vbi privatus reliquum vitæ exigeret, remotus ab vrbanis tumultibus. Sub eo monte, fons ſcaturit limpidiſſimus, & frigiditate ſua noxius; de cuius aquis, vt ait Ariſtophanes, cùm Tireſias iam gravi preſſus ſenio largiter bibiſſet, ſanguine congelato &

coaleſcente extinctus eſt; ibidemq́; ſtructo ſepulcro tumulatus.

Illi poſt mortem Græci divinos honores tribuerunt, & ſacrificia quotannis inſtituerunt; reſponſaq́; petiverunt multis ceremoniis ab eius manibus. Homerus *Odyſſ.* 10. introducit Vlyſſem evocantem animam Tireſiæ, vt ab ea edoceretur de rebus futuris.

Mopſum nepotem habuit, vaticinandi ſcientia avo non inferiorem. Is fuit Sibyllæ Manto filius. De quibus infrà.

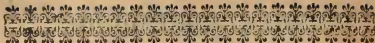
Plutarchus affirmat ſuo tempore defeciſſe Tireſiæ oraculum, & velut feriatum conticeſcere.

MOPSVS

Mopsus Apollinis filius.

Nescius est Calchas Caprificus in arbore poma
Quot gerat: Hoc verbis exprime; victor eris.

MOPSVS

STrabo *Cosmograph. l.* 9. tres commemorat Mopsos: Lapitham Argonautarum navigationis comitem: Alterum a quo Attica, Mopsopia est appellata: Denique Mopsum Apollinis & Mantùs fatidicæ mulieris filium. Hic ab vtroque parente vaticiniorum scientiam edoctus, de futuris adeò certa reddidisse fertur oracula, vt in Proverbium abierit, *Mopso certior*, de eo qui citra errorem futura prædicebat. Hic ipsum Calchantem, augurem alioqui eximium, divinandi scientia superasse traditur. Aiunt enim Calchantem cum Amphilocho Amphiarai filio, terrestri itinere è Troiano bello redeuntem, in Mopsum incidisse; cùmq; inter se de divinandi peritia decertarent, quæsivisse à Calchante Mopsum, quot in obvia arbore ficus essent, quod ille se ignorare fassus est: Vicissim Calchantem sciscitatum de prægnanti sue oblata, quot gestaret porculos; Mopsum illicò tres esse dixisse, & ex ijs vnam fœminam; quod exenteratâ scrofâ verum esse deprehensum est: Calchantem cùm Mopso palmam

palmam cedere cogeretur, pudore & ægritudine obiisse.

Super Mopsi morte ita cecinit Apollonius *Argonaut.* 4.

> Ἔνθα ϗ Ἀμπυκίδην αὐτῷ ἐνὶ ἤματι Μόψον
> Νηλειὴς ἕλε πότμος, ἀδευκέα δ' οὐ φύγεν αἶσαν
> Μαντοσυνάις, οὐ γὰρ τις ἀποτροπίη θανάτοιο.

Id est —— *Vbi & Ampycidem die illa Mopsum*
Crudelis mors abstulit, amarulentum verò non vitavit fatum
Vaticiniis; non enim mortis evasio vlla.

In Libya obiisse, nec mortem prævidisse suam, testatur Seneca in Medea,

> —— *Serpens Libycis arenis*
> *Omnibus verax, sibi falsus vni*
> *Concidit Mopsus, caruitq; Thebis.*

Ibi *serpens*, vt observat *Cælius Rhodiginus*, non est verbum, sed participium. Est enim verborum structura, *Mopsus serpens*, *Id est*, oberrans & vagabundus, obiit in Libya.

Plutarchus *De defectu Oraculorum*, scribit Mopsum post mortem, habuisse *Manteium*, sacellum in quo responsa dabat. Lactantius eum augurio eatenus nobilem scribit, vt post mortem Templa quoque ei sint dicata, quæ oraculi gratiâ sæpè adirent homines.

CAlcas Thestoris filius.

Numina prædixi sacris placanda Dianæ:
Pergama et ante annos non ritura decē.

CALCHAS

CAlchas divinandi ſcientia Græcorum celeberrimus Augur, fuiſſe dicitur nepos Apollinis, Theſtoris filius. Hunc Agamemnon Græcorum Imperator ſecum duxit cùm adverſus Phrygiam profectus eſt, Helenam Menelaï fratris vxorem à Paride, Priami Troianorum regis filio, raptam, repetiturus. Ea in expeditione variis reſponſis claruit Calchas. Primò in Aulide, dum enim illic colligendis copiis & congregandæ claſſi, moratur Agamemnon, fortè in venationem profectus, imprudens cervum Dianæ ſacrum interficit. Vnde irata Dea, contrariis ventis Græcorum navigationem retardat. Calchas ea de re conſultus reſpondet, Dianam nonniſi Agamemnonis ſanguine placari poſſe. Filiam itaque ſuam Iphigeniam, Dianæ immolandam tradit Agamemnon.

Iterùm dum in Aulide adhuc erant Græcorum copiæ, & ſacra inſtitueret Calchas, vidit ſerpentem per arboris ramos ſinuoſo volumine irrepentem in nidum paſſerum, ex quibus

novem depastus est cum ipsa matre. Hoc augurio Calchas prædixit Græcis, Troiam nonnisi post decennalem obsidionem captum iri. Hunc casum sic enarrat Homerus *Iliad.* β, vt Latinè convertit Cicero *de Divinat. lib.* 2.

Argolicis primùm vt vestita est classibus Aulis
Quæ Priamo cladem, & Troiæ, pestemq; ferebāt;
Nos circum latices gelidos fumantibus aris,
Aurigeris divûm placantes numina tauris,
Sub platano vmbrifera, fons vnde emanat aquaī,
Vidimus immani specie, tortuq; draconem
Terribilem, Iovis vt pulsu penetravit ab ara:
Qui platani in ramo foliorum tegmine sæptos
Corripuit pullos: quos cùm consumeret octo,
Nona super tremulo genitrix clangore volabat:
Cui ferus immani laniavit viscera morsu.
Hunc, vbi tā teneros volucres, matremq; peremit,
Qui luci ediderat, genitor Saturnius idem
Abdidit, & duro firmavit tegmine saxi.
Nos autem timidi stantes mirabile monstrum
Vidimus in medius divum versarier aris.
Tum Calchas hæc est fidenti voce locutus.
Quidnam torpentes subitò obstupuistis Achivi?
Nobis hæc portenta Deûm dedit ipse Creator,
Tarda & sera nimis: sed fama ac laude perenni.
Nam quot aves tetro mactatas dente videtis:

Tot

Tot nos ad Troiam belli exantlabimus annos,
Quæ decimo cadet, & pœna ſatiabit Achivos.
Edidit hæc Calchas.

Denique dum Græci Troiam obſidebant, exorta eſt in caſtris gravis peſtilentia, qua exercitus paulatim peribat. Conſultus Calchas reſpondit, Apollinem iratum immiſiſſe hanc luem in Græcos, ob non reſtitutam Chryſæ Apollinis ſacerdoti filiam, quam captam detinebat Agamemnon. Suaſu igitur Calchantis, Achilles Chryſeidem ademit Imperatori & Chryſæ patri reſtituit; quo facto deſiit lues. *Hom. Il. α.*

Eiuſdem Calchantis conſilio ſe deſtinatum aræ querebatur apud Virgilium, ſtropharum artifex Sinon.

De Calchantis obitu dictum eſt in Mopſo. Filiam habuit Lampuſiam illam fatidicam, de qua infrà.

Idmon Apollinis et Asteries filius.

Divinandi artem genitor me instruxit Apollo
Ictus at a Libyco nil minus angue cado.

IDMON

PRodunt Pindarici Interpretes, Argonautas illos qui Iaſonem ſeçuti ſunt in expeditione Colchicâ, vt aureum vellus inde reportarent, tribus vſos vatibus, Mopſo, Idmone,* & Amphiarao. Quidam Idmonem non alium eſſe â Mopſo volunt, & Mopſum *Idmona* appellari, ob multam rerum & vaticinij peritiam. Nam & qui proprio nomine Theſtor dicebatur, antiquitùs *Idmona* nuncupatum, ob inſignem experientiam, teſtis eſt Apollonij Interpres; quod Chamæleontis comprobat authoritate. Plerique tamen volunt Idmona Vatem fuiſſe Apollinis & Aſteries filium, qui à Phœbo parente divinandi ſcientiam accepit, & in ea clariſſimus evaſit.

Cùm Principes Græciæ conſilium iniiſſent de auferendo vellere aureo quod Colchis aſſervabatur, de quo erat in fatis, regnum illud florentiſſimum fore, vbi cuſtodiretur integrum; Idmon prædixit Græcis, eos voti compotes futuros, ſi Diis faventibus profectionem in Colchos ſuſciperent. Placatis igitur Superis,

ſacrificiiſq; ſolemni ritu peractis, conſilio Minervę monitus Idmon, navem maiorem quàm eo tempore fieri conſueverat, fabricari curavit: facta igitur eſt ea navis ex roboribus Dodoneis, quæ olim vocalia fuiſſe & oracula reddidiſſe fama erat. Confectam affabrè, omnibuſq; ad navigationem neceſſariis inſtructam, conſcenderunt Argivi, qui Argonautæ dicti ſunt, ab Argo nave. Quinquaginta quatuor fuiſſe Argonautas tradunt; è quibus præcipui fuerunt Iaſon, Hercules, Zetes & Calaïs, Caſtor & Pollux, Orpheus, Mopſus, Theſeus, Telamon, Idmon & Argus architectus, qui navem fabricaverat. Cùm ergo ad Colchos appuliſſent, & vellus aureum ab Aëthe rege petiiſſent, iiſq; eſſet denegatum; bellum illi intulerunt. Erat vellus illud in Templi penetralibus appenſum, quod Fauni æripedes, flammivomi, & indomiti, Dracoq; pervigil horrendæ magnitudinis, cuſtodiebant. Hæc impedimenta cùm ſuperare perdifficile eſſet, Medea Aethes regis filia, Iaſonis amore capta, illum monuit quo pacto tauros domare, & vigilem draconem ſopire poſſet; quibus fæliciter peractis, vellus aureum abſtulit, & in Græciam detulit Iaſon. Obſervat Clar. Bochartus, navem

vem *Argo* dictam, non vt vulgò creditum, ab *Argo* conditore, aut ab Argivis in ea vectis, sed à voce Phœnicum *Arco*, vel *Argo*; permutari enim passim C. & G. Argo autem navis, longam navem significat, quâ tum primùm vsi sunt Græci, cum ante Iasonem, rotundis duntaxat navibus vterentur. Hinc Plinius lib. 7. c. 56. *Longa nave Iasonem primùm navigasse Philostratus author est.* Id & addam ex eodem Bocharto. A Poëtis navem Argo loquacem fictam, vtpote constantem è ligno Dodoneæ silvæ quod humanas voces fundere dicebatur: qui error natus est à verbo דבר, quod Ebræis *loqui* significat, & *regere* seu *moderari*, quia animos sermone regimus & moderamur. Inde מדברא (*dobera*) *loquentem*, si participium, si nomen est *ratem* sonat, quæ regitur & gubernatur: & Ebrææ voces עץ מדבר, tam reddi possunt, *Lignum loquax*, quàm, *lignum quod navem regit.*

Cæterùm Idmonem periisse ab apro percussum, scribit Apollonius. Qui serpentis morsu interiisse tradunt, ex perperam intellecto Senecæ *in Medea* loco suprà laudato, falluntur. Mortem autem suam præscivisse & prædixisse Idmona, affirmat Apollonius Argonauticon primo.

Αὐτὰρ ἐμοὶ θανέειν στυγερῇ ἐπὶ δαίμονος αἴσῃ,
Τηλόθι πȣ πέπρωται ἐπ' ἀσίδος ἠπείροιο.

Id eſt. — *At mihi emori odioſi Dæmonis fato,*
Procul ſancitum eſt in Aſidis continente.

Sic Seneca *in Medea.*

Ite nunc fortes, perarate Pontum
Sorte timenda:
Idmonem, quamvis benè fata noſcet
Condidit.

AMPHIARAVS

Amphiaraus Oiclei filius

Quid iuvat ostendisse tuis tua funera natis,
Dircæo absorptus si moriare solo?

AMPHIARAVS

MOPSO & IDMONI, expeditionis Cholchidę comitem Amphiaraum subiungimus. Hic Oeclis filius, originem longâ maiorum serie ad Iovem referebat. Inter Græcos Vates excellentissimus habitus est: Item in re militari fortitudine & prudentia clarus. Pausanias ait Amphiaraum interpretandorum somniorum scientia præcellentissimum fuisse, eundemq; futurorum cognitionem per somnia constituisse. Ad huius autem oraculum qui pergebant, purgari primùm oportebat. Purgatio erat vt Deo res sacra perageretur, cui & omnibus quorum nomina in arâ sculpta erant sacrificabat. His peractis, mactati arietis pellis substernebatur, atque ita soliti dormire, captantes somnii interpretationes. Ad quod alludens Virgilius *Aen.* 7. de Latino loquens, ait.

Pellibus incubuit stratis, somnosq; petivit.

Pelli itaque incumbentes & dormientes, in somnis audiebant aut videbant ea quæ sciscitati erant: eaq; à vate sacerdote explicabantur.

Amphiarao

Amphiarao autem post obitum, propter divinationis peritiam & fatidica consilia, templum erexerunt Oropii in Atticá, honoresq; divinos & aras, ac sacerdotes decreverunt. Templum ex candido marmore præstanti arte constructum est, ad quod ex tota Græcia conventus erat maximus, oraculum poscentium. Philostratus *in vita Apollonij Tyanæi lib.* 2. tradit eos qui responsa ab Amphiarao petebant, diem integrum à cibo, & triduum à vini potu abstinuisse. Refert Plutarchus *In vita Aristidis*, ante pugnam illam Platæensem, Mardonium Persici exercitus ducem, misisse servum suum ad Amphiarai delubrum, vt pugnæ eventum exploraret. Cùm igitur servus ille noctu in victimæ spolio procumbens dormiret, per quietem sibi visus est adstare sacrorum Antistes, qui iuberet templo excedere, non enim licere barbaro in loco sacro cubare; cùm verò Persa cunctaretur, recusaretq; recedere, Sacerdos visus est eum vi extrudere velle, & lapide impetitum humi prostravisse. Somnium hoc pugnæ exitum depinxit, nam paulò post, commisso prælio ad Platæas, Mardonius ictu saxi percussus, occidit.

In templo Amphiaraï quod Thebis erat,

nulli Thebano captare vaticinia licebat. Causam hanc referunt. Dum adhuc esset in vivis Amphiaraus, eligendum Thebanis proposuit, vtrum mallent se vti vate, vel propugnatore & defensore. Thebani responderunt, malle se eum habere auxiliatorem; vaticinia ab Apolline qui Delphis erat, capturos. Ideò post Amphiarai mortem, nefas fuit Thebano cuiquam, in eius delubro somniis vaticinia exposcere. *Herodot. l.8.*

Cùm Græci, Polynici adversùm fratrem Eteoclem Thebanorum Regem auxilio irent, Amphiaraus eò vocatus est, sed cùm præsciret, se si ad id bellum proficisceretur moriturum, vt fata vitaret; conscia vxore Eriphyle, se abscondit in locum abstrusum, vbi diu latuit. Tandem verò avara mulier, accepto torque aureo à Polynice, maritum latentem prodidit. Abstractus itaque è latibulo Amphiaraüs, Thebas in militiam proficisci coactus est, vbi & occubuit. Refert enim Plutarchus, aquilam eius hastam abreptam sustulisse in altum, moxq; demisisse; eam verò terræ impactam lauri speciem præbuisse. Insequenti die, hostibus acri prælio ibidem congredientibus, terræ hiatu repentino haustum cum curru (quod

ἅρμα dicunt Græci) Amphiaraüm periisse. Conditam postea ibi vrbem, Harmatis cognomine insignem. Verùm aliam huius nominis rationem assignat *Clariss. Bochartus*, cuius hæc sunt verba; *Harma Bœotiæ locus erat columnis septus, propter vatem Amphiaraum hiatu terræ ibi absorptũ ita execrandus, vt fama sit nèque aves illis columnis insedisse, neque feras herbam attigisse in intercolumnio illo crescentem. Harma igitur non à curru, vt volunt, sed ab execratione dictus; id enim est Phœnicium* הרמה *Harma.*

Geogr. Sacr. p. 1 c. 16.
Strab. l. 9.
Pauſ. in Bœot.

Cæterùm Eriphyle quæ marito necem accersiverat, id non impunè habuit; Alcmæon enim filius, cui antequam proficisceretur Amphiaraüs, perfidiam matris declaraverat, statim atque fatum patris audivit, matrem Eriphylem interfecit; in eam impius factus, vt mortem patris vlcisceretur.

Ita autem præcellens vates habitus est Amphiaraus, vt in proverbium abierit apud Amm. Marcellinum, *Si quid*, inquit ille, *in penetrali secreto, nullo ministrorum præsente, paterfamilias vxori in aurem susurrasset, velut Amphiarao referente, aut Martio, quondam vatibus inclytis, postridie discebat Imperator.*

Hunc affirmat Statius lib. 8. intellexisse voces avium.

Aruns Hetruſcus Haruſpex

Fulminis agnoſco motus, Venasq; calentes
Fibrarum, atq; avium mobile remigium.

ARUNS

PLURIMI in Hetruria divinandi ſcientiam per auguria & aruſpicia coluerunt. In his è primis eminuit Aruns Augur & vates celeberrimus; de quo Lucanus *lib.* 1.

Hæc propter placuit Thuſcos de more vetuſto
Acciri vates: quorum qui maximus ævo
Aruns incoluit deſertæ mœnia Lunæ:
Fulminis edoctus motus, venaſq; calentes
Fibrarum, & curſus errantis in äere pennæ.

Quoniam verò in Augures incidimus, de iis nonnulla præfari haud abs re erit. Augures propriè avium garritum obſervabant: Auſpices, volatum; ſed crebrò confunduntur. In avibus autem garritus, volatus & paſtus obſervabantur. Avium aliæ erant oſcines, quæ cantu ſeu garritu; aliæ præpetes, quæ volatu putabantur prædicere; harum rurſus variæ erant differentiæ, funebres, cliviæ, arculæ, volſcræ, remores, inebræ, aliæq; multæ, de quibus *Plinius l.*10.*c.*13.14.18. *Gellius l. 6. c. 6. Servius in Virgil. Aen.* 2. *Feſtus in voce Oſcines.*

Auguria captaturi cœlum eligebant purum

O 2

& ſerenum. Lituum, qui erat baculus incurvus augurale ſignum, manu tenebat Augur, quo cœli regiones deſignabat, & metas intrà quas contineri debebant auguria, metiebatur. Templum vocabantur illæ metæ, à contemplando. Poſt abſolutas preces, velato capite, toga duplici augurali candida, conſidebant; intentiſq; ad cœlum oculis, attentè expectabant ſi quæ ſigna ſeſe offerrent. Si obiiceretur avis aliqua, conſiderabant quo volatu ferretur, an obliquo, vel prono, vel ſupino motu corporis. Item, ad dextram vel ad ſiniſtram canerent oſcines.

Præterea gallinacei ad auguria captanda ſervabantur clauſi caveis, loco ſacro. Pullarius ſummo mane & primo diluculo, imperato de more ſilentio, caveâ recluſâ, offam pullis exhibebat: quod ſi ad oblatum cibum involarent galli, & avidè eum depaſcerentur, ita vt ex eorum roſtro aliquid laberetur & terram paviret, quod tripudium faceret ſoliſtimum, ex eo Augur felicem rerum ſucceſſum à Deo promitti aſſerebat.

Divinabant etiam aruſpices & extiſpices, ex inſpectione viſcerum victimarum, quas exenteratas diligentiſſimè explorabant; imò ipſas ranas.

ranas. Iuven. —— *Ranarum viscera nunquam Inspexi.* Maximè circa hepar curiosi erant, quod in eo vaticiniorum sedem propriam putabant; Alias quoque viscerum partes, vt cor, folliculum fellis, lienem, pulmonem, exta, non minori sedulitate contemplabantur, an omnia convenirent. Nisi enim omnia congrua essent, alienati numinis signa portendebant; si verò erant integra, Deos benevolos promittebant. Nugacissima commenta! quorum tamen neglectui, Romani clades P. Claudij & Lucij Iunij, bello Punico primo; & Flaminij bello secundo, tribuêre. Iuven. Sat.3.l.1.

Collapsam hominum socordiâ miram hanc scientiam & Reipublicæ adeò necessariam, pro singulari sua sapientia, restituit Claudius Imperator, *Retulit ad Senatum*, inquit Tacitus, *super collegio haruspicum, ne vetustissima Italiæ disciplina per desidiam exolesceret: sæpè adversis Reipublicæ temporibus accitis quorum monitu redintegratas ceremonias, & in posterùm rectiùs: Primoresq; Etruriæ sponte aut Patrum Romanorum impulsu retinuisse scientiam & in familias propagasse: quod nunc segniùs fieri, publica circa bonas artes socordia, & quia externæ superstitiones valescant. Læta quidem in præsens omnia; sed benignitati Deûm gratiam referen-* Tac. Ann.l.11.

dam, ne ritus sacrorum inter ambigua culti, per prospera obliterarentur. Factum ex eo S. C. viderent Pontifices, quæ retinenda firmandaq; Haruspicum. Vide *Polybium* l. 1. *Val. Maximum* l. 1. c. 4. *T. Livium* l. 22. *Ciceronem* de Divin. l. 1. & 2. & *de Nat. Deorum.*

TAGES

Tages.

Nil ſine me Hetruſcus ſacris intentus Haruſpex
Aggreditur: leges quem docui augurij.

TAGES

FVIT Tages, vt Beroſo placet, Noæ trinepos ex Camo; filius Aruntij. *Marlot* ab Etruſcis appellatus eſt, ad quos ſe recepit, quoſq; in ſacris, divinatione, auguriis, & aruſpicina inſtituit. *A Cameſo enim*, id eſt *Camo*, inquit idem Beroſus, *per manus hæc ſcientia ad poſteritatem, longo temporum intervallo pervenerat*; ſemperq; ceremoniarum, ſuperſtitionumq; adiectione in immenſum creverat.

De Nat. Deor. l. 2 De Tage Cicero ita tradit, *Tages quidam dicitur in agro Tarquinienſi, cùm terra araretur, & ſulcus altiùs eſſet impreſſus, extitiſſe repentè, & eum affatus eſſe qui arabat. Eius aſpectu cùm obſtupuiſſet bubulcus, clamoremq; maiorem cum admiratione edidiſſet, concurſum eſſe factum, totamq; brevi tempore in eum locum Hetruriam conveniſſe. Tum illum plura locutum multis audientibus, qui omnia eius verba exceperint, literiſq; mandaverint.* De eodem ſic Ovidius *Metamorph. l. 15.*

Haud aliter ſtupuit, quàm cùm Tyrrhenus arator
Fatalem glebam mediis aſpexit in arvis,
Sponte ſuâ primùm, nulloq; agitante moveri;

Sumere

Sumere mox hominis, terræq; amittere formam;
Oraq; venturis aperire recentia fatis.
Indigenæ dixere Tagem; qui primus Hetruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.

Hic itaque à parente edoctus, brevi celeberrimus evasit, & aruspicinam, extispiciorum scientiam ac sacrificiorum ritus sic excoluit, vt eorum primus author habitus sit; quod & Lucanus testatur his verbis,

At fibris sit nulla fides, sed conditor artis
Finxerit ista Tages.

Nec has modò superstitiones Hetruscos docuit, sed & remedia quibus arcerentur tempestates, sedarentur venti, & grandines averterentur ab agrorum finibus. Nempe averti grandinem, tempestatem, & lolium ipsum à segetibus, si quis crocodili pellem, vel vituli marini per spatia possessionis circumferat; aut si vbi instare malum videt, oblato speculo, imaginem nubis accipiat; aut si ad limites agri caput asini sua pelle nudatum, affigat. Verba sunt Columellæ,

Ipsa novas artes varia experientia rerum
Et labor ostendit miseris, vsusq; magister
Tradidit agricolis ventos sedare furentes,
Et tempestates Thuscis avertere sacris.

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactantis catuli placatur & extis.
Hinc caput Arcadici nudum cute fertur aselli,
Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris.

Eiuſmodi ἀποτρόπαια & malorum averruncatoria, non ſoli Ethnici vſurparunt, ſed & alij. In hoc cenſu repono Iudæorum phylacteria, & Pſeudo-Chriſtianorum amuleta, caracteres, figuras, cruces, reliquias, cereas agni effigies, Scripturæ ſacræ teſtimonia, cantiones magicas, ligaturas, aliaq; eiuſmodi collo appenſa, per quæ ſe cuſtodiri ac ſervari à malis Superſtitioſi credunt. Iſta tanquam impia & ab Euangelij doctrinâ aliena, abjicienda ſunt. Magicas enim ſuperſtitiones ſapiunt, quibus Diabolus illudit hominibus.

Cæterùm aruſpicia & extiſpicia illa, quorum authores fuerunt Aruns & Tages, tanti æſtimabantur apud Romanos, vt de his integros libros conſcriptos ſervarent Pontifices, ad quorum normam oportebat omnia agi. Prædictiones futurorum inde colligebant, quæ inſtar oraculorum apud eos habebantur; neque quicquam aggrediebantur, quin priùs ſacrificiorum hos ritus, accurata indagatione perluſtraſſent. Credebant enim victimas, notis monitricibus affici à Diis quibus immolabatur.

Asylas Augur Hetruscus

Ut pecudum fibras, præsagi fulminis ignes
Et linguas volucrum, sideraque alta rego.

ASYLAS

ASYLAS & ipſe Hetruſcus, auguriorum ſcientiæ magiſtrum habuit celebrem illum Tagem; fuitq; ob divinandi ſcientiam & extiſpicium clarus. Hunc ſic commendat Virgilius Aen. 10.

Tertius ille hominum Divumq; interpres Aſylas.
Cui pecudum fibræ, cæli cui ſydera parent,
Et linguæ volucrum, & præſagi fulminis ignes.

De cœli ſyderibus & fulmine meminit Poëta, quia Augures non modò aves ſpectabant, ſed & cælum ac meteora. Primò enim obſervabant cœli aſpectus & influxus; & ex Aſtris, quibuſcum analogiam eſſe ad ſingulas ætates hominis, corporis partes, & animi quoque affectiones affirmabant, de variis eventibus vaticinabantur. Exempli gratia, cùm de morbo vel ſanitate conſulentium præſagire nitebantur, attendebant vt ætati eorum convenientem Planetam deligerent; verbi cauſa, ſeni Saturnum; adoleſcenti Mercurium; viro Iovem: deinde etiam Planetam cupiditati vniuſcuiuſque reſpondentem; vt Martem iracundo

cundo; Venerem libidinoſo &c. Prætereæ Signum quod parti corporis quam iuvare vel lædere cupiebant, præeſſe ſibi fingebant: Si capiti Arietem; ſi pedibus Piſces. Quæ omnia vtcunque vana & ſtolida, non modò in vſu fuerunt apud Augures Ethnicos, ſed & hodiè â variis vſurpantur. Apud Laertium meritò ridetur ab anu domeſtica Thales, qui cùm domo exiret contemplandorum ſyderum cauſa, in ſubiectam foſſam incidit, *Quid enim*, inquit anus, *quæ ſunt in cœlis te comprehenſurum arbitraris, qui ea quæ ſunt ante pedes videre non vales?* Hoc hominum genere nihil ſtolidiùs,

Quod eſt ante pedes nemo ſpectat: cœli ſcrutantur plagas.

Scitè ridet Thomas Morus quendam Aſtrologum mœchæ maritum, qui cùm futura ex aſtris ſe prævidere iactaret, domeſticum dedecus ignorabat. His in eum ludit,

Aſtra tibi æthereo pandunt ſeſe omnia vati,
Omnibus & quæ ſint fata futura monent.
Omnibus aſt vxor quod ſe tua publicat, id te
Aſtra, licet videant omnia, nulla docent.

Ex meteoris etiam captabant vaticinia aruſpices; contemplabantur enim tonitrua; ſi ad lævam vel impari numero intonuiſſet; ſi ab or-

tu fulmina circularentur ; ſi circumacta per cælum in eandem partem reflecterentur; vel ſi vibrata è nubibus à terra reſiliviſſent ; Si crebris ignibus fulſiſſent;Si è cœlo ſereno tonuiſſet; Si ab Occaſu,vel per Septentrionem in Occaſum ferrentur fulgura, & alia eiuſmodi.

Habebant autem Augures lucos & aras, & peculiaria ſacra ad elicienda fulmina, quæ vel bruta dicebantur vel fatidica.

OLENVS

Olenus Calenus

Quod caput effossum Tarpeio in monte videtu
Summi illi fasces denotat Imperij.

OLENVS CALENVS

OLenum inter præcipuos Hetruriæ Vates & Aruſpices numerant Hiſtoriæ. Is enim dicitur prædixiſſe qualis futurus eſſet Romani Imperii ſtatus. Nam cùm Tarquinius Superbus Capitolinam arcem conderet, in fundamentis inventum eſt caput humanum, vel vt alij malunt, equinum. Quâ de re Aruſpices ex Hetruria convocati & conſulti ſunt, Olenus Calenus inter cæteros, vates præſtantiſſimus, & in Aruſpicinæ ſcientia optimè verſatus: Is aſſeveravit, caput hoc quod inventum erat, portendere ſummam Monarchiam & imperium vrbi, cui totus orbis ſubiiceretur; idq; propagatum iri, & incrementa ſumpturum bello. Eſſe enim equum animal generoſum, pugnis & conflictibus gaudens. Auguris reſponſum Romani fauſtum fœlixq; ſumpſerunt; arcem Capitolium vocaverunt, vel ab invento capite equino, vel quod mundi caput futura eſſet. Exitus poſtea comprobavit, non falſam aut vanam fuiſſe prædictionem. Vide *Plinium lib. 28. cap. 2.*

HELENVS

Thyodamas Melampodis filius.

Consuerat mecum magnorum arcana Deorum
Partiri, et visas Amphiaraus aves.

THYODAMAS

Plin. l.25. c.5.

MElampus ille Medicina clarus, qui filias Prœti Argivorum Regis, quæ furiis agitatæ ſe vaccas credebant, propinato elleboro ſanavit; ex vxore Amphianaſſa genuit Thyodamanta. Hic præſtans fuit Medicus, Augur & Vates celeberrimus: de quo Statius lib.8.

Inſignem fama, ſanctoq; Melampode cretum
Thyodamãta volunt; qui cùm ipſe arcana Deorũ
Partiri, & viſas vni ſociare ſolebat
Amphiaraüs aves: tantæq; haud invitus arti
Gaudebat dici ſimilem, iuxtaq; ſecundum.

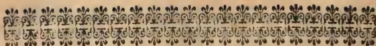
Aiunt eum intellexiſſe voces avium, & cum illis fuiſſe collocutum.

HELENVS

Helenus Priami filius et Hecubæ.

Aequoreis ne fidat aquis Pyrrhum inſtrue: Regno
Tandem et Hectorea coniuge gratus erit.

HELENVS

EX numerosissima illa prole, quam suscepit Priamus Rex Troianorum ex Hecuba vxore, vnus fuit Helenus. Hunc augurem præstantissimum vocat Homerus Iliad ζ.

Πελαμίδης Ἕλενος οἰωνοπόλευς ὄχ' ἄριστος.

Ad eum authorem refert Suidas χειροσκοπικὰ vaticinia, cùm ex manuum lineamentorum consideratione, futuræ sortis status prænunciatur. Is dum obsidebatur Troia, non modò populares suos consiliis & prædictionibus iuvit, sed & fortiter cum hoste dimicavit. *Iliad. N*. Prædixit Ilij excidium sicut & Cassandra soror, suadebatq; Priamo patri vitandis tantis malis, vt Helena, quæ belli causa erat, restitueretur Menelao marito: huius cùm respuisset sana consilia Priamus, Paridi filio gratificari cupiens, capta est Troia & diruta, tota ferè Asia deleta, tamq; numerosam prolem miserrimus Priamus cum regno & vita amisit. Helenus reliquis fratribus aut cæsis aut captivis, ipse Pyrrho Achillis filio sorte obtigit: huic charissimus fuit, propter prudentiam & vaticinandi scientiam

quâ

quâ excellebat. Cùm Principes Græci reditum in patriam pararent, illis prædixit Helenus naufragia & adversos casus, nisi varia quæ suadebat sedulo caverent; cùm verò illi monitis non paruissent, plerique ad Caphareum fluctibus absorpti sunt. Pyrrhus verò Heleni monitis obtemperans, felici navigatione in patriam reversus est.

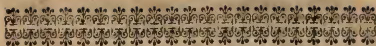
Redux Helenum honorificè excepit; illiq; Andromachem Hectoris cæsi viduam, desponsavit; concessitq; regni sui partem in montanis Epiri, vbi ipse condidit vrbem ad similitudinem Troiæ, in qua profugum Aeneam excepit hospitio. Hunc consuluit Aeneas de futuris eventibus, vt ipse narrat Aeneid.3.

His vatem aggredior dictis, ac talia quæso.
Troiugena interpres divûm qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sydera sentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ:
Fare, age &c.
— *Hæc deinde canit divino ex ore Sacerdos.*

Laocoon Priami et Hecubæ filius.

Eventus rerum incetos prædicere nostrum est.
Hoc mihi Tymbræus munus Apollo dedit

LAOCOON

HIc quoque Heleni frater, Priami & Hecubæ filius, Apollinis Sacerdos, Vates nobilis, & rerum ſcientia inſignis habitus eſt: afflatus enim numine Apollinis futura prędixit. Lugendo verò caſu periit in Troiæ expugnatione. Cùm enim equum illum ligneum vaſtitatis immenſæ fabricaſſent Græci, quem armatis oppletum, ceu Minervæ ſacrum, in vrbem ruptis mœnibus invexerant; Laocoon vates multùm reclamavit, & aut hoc incluſos ligno occultari Græcos Duces, aut machinam in muros & vrbis excidium fabricatam eſſe aſſeruit; imò haſtam ſumptam ſummis in latus equi contorſit viribus, quo ictus, auditus eſt armatorum crepitus. Sed quò minùs Troiani prudentis vatis prædictionibus obtemperarent, prohibuit portentum. Dum enim in fatalem machinam vociferatur Laocoon, & ferro Argolicas fœdare latebras ſuadet, Ecce gemini angues ſibilantes & linguas vibrantes qui ——— *agmine certo*

Laocoonta petunt; & primum parva duorum

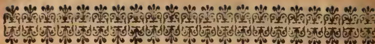
Corpora natorum, serpens amplexus vterque
Implicat, & miseros morsu depascitur artus.
Post illum auxilio subeuntem ac tela ferentem
Corripiunt, spirisq; ligant ingentibus &c.
Ille simul manibus, tendit divellere nodos,
Perfusus sanie vittas, atroq; veneno,
Clamores simul horrendos ad sydera tollit.

Exin dracones fugiunt ad Palladis delubrum, seq; sub pedibus Deæ, & clypei sub orbe tegunt. Tum omnes pavidi iustas pœnas dedisse Laocoonta dixerunt, & scelus expendisse, qui hastam intorsisset tergo Minervæ sacri equi. Cùm itaque fatalem illum equum intra muros admisissent Troiani: Duces Græcorum noctu ex equo se promunt; invadunt vrbem vino somnoq; sepultam; cædunt vigiles, portisq; patentibus excipiunt socios, agmina conscia iungunt, & Troianos ad internecionem delent.

Prylis Mercurij filius.

Ille ego ſum, Vocitat tellus quē Leſbia Pryli:
Qui. Xerxem in Græcos arma movere fero

PRYLIS

MEntio equi Troiani mihi Prylem vatem in memoriam revocat: hic enim à Palamede delinitus donis, iſtum modum edocuit quo Troia expugnaretur; equi Durij, *hoc eſt* lignei rationem præmonſtrans, intra quem delituerunt audaciſſimi & ſolertiſſimi Græcorum Duces. Fuit verò Prylis, Cadmi ſive Mercurij filius, & Iſſæ nymphæ; qui ab Apolline cuius ſacris præerat, ſpiritu Pythonico afflatus, oracula reddebat. Inter cætera quæ illi tribuuntur, hoc memorabilius eſt, quod Græcis prædixiſſe fertur, ex Aſiæ regionibus venturum regem potentiſſimum cum infinitis armatorum myriadibus, qui totam Græciam inundaret: verùm hunc Monarcham à Græcis, numero longè inferioribus, vincendum. Hoc vatis effatum Græcis animos excitavit, cùm Xerxes bellum Græciæ intulit, eóq; venit cum multitudine militum & claſſiariorum propè innumerabili. Herodotus *lib.* 6. vltra ter vicies centena millia fuiſſe prodit: vt non immeritò proditum ſit, flumina ab exercitu eius ſiccata,

ſiccata, terras pelago pontibus iunctas, omnemq; Græciam vix capiendæ multitudini fuiſſe. Verùm iuxta vaticinium Prylidis, tanti exercitus in Græciam introitus, quàm terribilis, tam turpis ac fœdus diſceſſus fuit. Ad Salaminem enim navali prælio ſuperatus eſt à Themiſtocle, qui vix ſecum quatuor millia hominum ducebat; idq; tanta ſuorum clade, & ignominia, vt Xerxes parva ſcapha effugiens, vix ſe in Aſiam receperit.

Pythagoras.

Quicquid Pythagoram neſciſſe fatemur, id ipſū
Nemo hominum potuit pectore percipere.

PYTHAGORAS

INter Vates Pythagoras nomen profitetur ſuum. Imò Ariſtippus Cyrenæus, teſte *Diogene Laërtio*, ait illum, *Pythagoram* idcirco appellatum, quod veritatem perinde ac *Pythius* ipſe loqueretur. Augur præterea fuit, & Magus, quod teſtantur Plinius & Plutarchus. Proditur enim memoriæ, quum ſupervolantem aquilam ſuſurraminibus excantaſſet, ita deduxiſſe, vt mitem redderet ac prorſus cicurem. *Pythagoras*, inquit Ammianus, *femur ſuum aureum oſtentabat, & cum aquila colloquens ſubinde viſebatur.* Ferunt eum eodem die & hora, Crotonæ & Metaponti conſpectum fuiſſe, ibiq; collocutum cum amicis. Tradunt quoque, fuiſſe vrſam feritate ac vaſtitate corporis inuſitatâ horrendam; eam ad ſe venire iuſſiſſe, quæ ſtatim paruit, & domum abductam reddidiſſe cicurem: Mox dimiſſurus, quaſi iureiurando adegiſſe, ne in poſterùm vllum animal læderet; eam in quod adiurata receſſerat, ſumma fide præſtitiſſe. Scribit Plutarchus *in Vita Numæ*, Pythagoram propè Tarentum conſpexiſſe bo-

vem, fabariam ſegetem morſu carpentem & pedibus obterentem: tum bubulcum admonuiſſe, bovem iuberet frugibus parcere; Cui paſtor ridens, *Ego*, inquit, *bobus præcepta dare neſcio; Tu qui in ſcholis verſatus es, id illi præcipito*: Eveſtigiò Pythagoram bovis auribus inſuſurraſſe, bovemq; abire iuſſiſſe, qui ſtatim receſſit, & vellicare ſegetem deſtitit; quin & in futurum eiuſmodi pabulo abſtinuit. Aiunt etiam cum illo familiares Genios fuiſſe obverſatos, eorumq; adminiculo Pythagoram præcipuè enituiſſe. Quod & de Socrate dictum eſt.

Fuit verò hic vir ortu Samius, Mneſarchi (alij Marmacum vocant) gemmarum ſculptoris, filius. Aegyptum primò, mox Babyloniam ad perdiſcendos ſyderum motus, originemq; mundi ſpectandam profectus, ſummam ſcientiam conſecutus eſt. Inde regreſſus, Cretam & Lacedæmona ad cognoſcendas Minois & Lycurgi inclitas ea tempeſtate leges, contendit. Quibus omnibus inſtructus Crotonam venit, populumq; in luxuriam lapſum, authoritate ſua ad vſum frugalitatis revocavit. Laudabat quotidiè virtutem; & vitia luxuriæ caſuſq; Civitatum ea peſte perditarum, enumerabat. Matronarum quoque ſeparatam

à viris

à viris doctrinam, & puerorum à parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiam, & obsequia in viros; nunc illos modestiã, & literarum studium. Inter hæc velut genitricẽ virtutũ frugalitatẽ, omnibus ingerebat; consecutusq; disputationum assiduitate erat, vt matronæ auratas vestes, cæteraq; dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ deponerent, eaq; omnia delata in Iunonis ædem, ipsi Deæ consecrarent. *Hæc ex Iustino lib.* 20.

Totam autem Philosophiam suam mysteriis velavit, symbolicamq; & perplexam docuit, more Aegyptiorum, aliorumq; Orientalium, quorum instituta penitùs hausit, vt Iosephus *contra Appionem*, & Eusebius tradiderunt. Ambrosius de Pythagora hæc habet, *Cùm ex populo Iudaeorum*, inquit, *vt plerique arbitrantur, genus Pythagoras duxerit, ex eius disciplinâ derivavit etiam magisterij praecepta; meritòq, magnus apud Philosophos habitus, qualem, vt aiunt, vix reperias vllum.*

Inter eius dogmata, præcipuum fuit tantoperè decantata illa Metempsycosis, ab Aegyptiis accepta; quâ credebat animam hominis è mortuo corpore subinde in aliud atque aliud corpus immigrare. De hac sic ipse Pythagoras apud Ovidium *Metam.* 15. 3.

Morte carent animæ, ſemperq́ priore relicta
Sede, novis domibus vivunt habitantq́ receptæ.

Recenſet deinde in quæ corpora anima ſua migraverit; affirmat nempe ſe primò fuiſſe Aethalidem Mercurij filium; poſtea Euphorbum, nobilem illum Troianum Iliaco in bello à Menelao occiſum; deinde Hermotimum; tum Pyrrhum; ac denique Pythagoram; ſeq́; omnium meminiſſe præteritorum. Aiunt cùm aliquando pręteriens animadvertiſſet catulum à quodam verberari, illum reprehendiſſe, quod iniuriam faceret animæ boni viri, qui ſibi amicus fuiſſet. Iſta deliria feſtivè ſuo more ridet Lucianus. Scitè quoque ad hoc placitum ludit Auſonij Epigramma, in execrandum quendam Marcum, *Perverſæ Veneris poſtico vulnere foſſorem*, vt Poëta loquitur: quærit enim hic à Pythagora, qualis evaſurus ſit poſt mortem impurus ille pædico; reſpondet Pythagoras,

Vide A. Gellium l.4.c.11.

Luc. Dial. Galli & Mycilli.

Non taurus non mulus erit, non hippocamelus,
Non caper aut aries; ſed ſcarabeus erit.

Scarabeus ſcilicet ex eorum genere qui ſtercorei vocantur.

Ordo autem atque ratio Pythagoræ recipiendi inſtituendiq́; diſcipulos, huiuſmodi fuiſſe traditur. Iam à principio adoleſcentes qui

qui ſeſe ad diſcendum obtulerant ἐφυσιογνωμόνει. Id verbum ſignificat mores naturaſq; hominum coniectatione quadam de oris & vultus ingenio, deq; corporis filo atque habitu, ſciſcitari. Eum qui exploratus ab eo, idoneuſq; compertus fuerat, recipi in diſciplinam ſtatim iubebat, & tempus certum tacere. Quinquennale vt plurimùm erat ſilentium, ſed aliquando minori ſpacio circunſcribebatur, pro auditorum ratione, & æſtimato captu ſolertiæ; quanquam nemo minùs tacuit quàm bienniũ. *Vir enim ille ingenio ingenti*, vt loquitur Apuleius, *ac ſupra captum hominis animi auguſtior, nihil priùs diſcipulos ſuos docuit quàm tacere, primaq; apud eum meditatio ſapienti futuro, linguam coërcere, verbaq; quæ volantia Poëtæ appellant, ea detractis pinnis intra murum candentium dentium premere.* Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab aliis audiebat, neque percunctari ſi parùm intellexerat, fas erat. Aſt vbi res omnium difficillimas, tacere, audireq; didicerat, eſſetq; ſilentio eruditus, cui nomen erat ἐχεμυθία, tum verba facere & quærere, quæq; audiſſet ſcribere, & quæ ipſe opinaretur, poteſtas erat. Verùm cum extraneis de iis quæ didiciſſet, loqui illicitum. Cicero *lib. 1. de Nat. Deorum, Nec tu me celas vt*

Pythagoras solebat alienos. Ἐχεμυθίαν ab Ægyptijs, qui *Harpocratem* silentij Deum colebant, accepit Pythagoras; ab hoc verò fortasse Numa Pompilius, qui fuisse dicitur Pythagoricus:
Macrob. l. 3. Sat. c. 9. Hunc enim silentij Deam *Agenora* nomine, quæ ore obsignato pingebatur, quæque inter Tutelares Romæ Deas recensetur à Macrobio, coluisse, testis est Plutarchus *in eius Vita.*

Id tamen affirmare nolim quod statuunt nonnulli, Numam Pompilium fuisse Pythagoræ discipulum. Cicero enim Numam annis permultis antè fuisse quàm esset Pythagoras affirmat, *De Orat. l. 2.* Idem scribit Pythagoram
Tusc. qu. l. 4. fuisse in Italia ijsdem temporibus quibus L. Brutus patriam liberavit. Hoc ipsum affirmant T. Livius *lib. 1.* & Solinus *cap. 16.* cuius hæc sunt verba, *In Samo nihil nobilius quàm Pythagoras civis, qui mox offensus fastu tyrannico, relicta domo patria, Bruto Consule, qui Reges vrbe exegit, Italiam advectus*
Gell. N. A. l. 17. c. 21. *est.* Gellius verò vult eum in Italiam venisse, Tarquinio Superbo regnante. Vide præterea Franc. Floridum Sabinum *lib. 1. Succisivar. lect. cap. 13.*

Causam quare in Italiam Pythagoras profectus est, hanc fuisse refert Laërtius *in eius vita*; quod post longam peregrinationem in patriam

triam redux, eam à Polycratis tyrannide oppressam offendisset. Alij Sylosontem Polycratis fratrem & successorem, fuisse volunt; Eum enim Strabo adeò sæviter regnasse scribit, vt plurimi cives Samum desererent. *Strabo l. 14.*

Cæterùm Pythagoras discendi cupiditate vltimas terras peragravit; Aegyptum lustravit, ibiq; viginti duos annos versatus est, vt scribit Iamblicus. Persarum etiam Magos adiisse referunt Isocrates, Cicero, aliiq;. Arabas, Ebræos, Chaldæosq; accessisse testatur Porphyrius; multaq; Iudæorum dogmata amplexum Clemens Alex. *lib.*1. affirmat. Quod verò Iudæi sanguine abstinuerint, hinc fortè omnibus animalibus abstinuit, de quo sic ille apud Ovidium, *Isocr. in laud. Busi. Cic l 5. de Fin.*

Parcite mortales, dapibus temerare nefandis *Metam: l. 15.*
Corpora; sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidæq; in vitibus vvæ
Sunt herbæ dulces &c. alimentaq; dulcia tellus
Suggerit, atque epulas, sine cæde & sanguine præbet &c.
Heu quātū scelus est in viscere viscera condi, &c.
Alteriusq; animantem animantis vivere letho?

Iuvenalis lib. 5. Sat. 15.

Aspicimus populos, quorum non sufficit iræ,

Occidisse aliquem; sed pectora, brachia, vultum,
Crediderint genus esse cibi. Quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, si nunc hæc monstra videret
Pythagoras? cunctis animalibus abstinuit qui,
Tanquam homine, & ventri indulsit non omne
legumen.

Multi Arithmeticam inventum Pythagoræ esse scribunt. Numeris constare hoc vniversum tradebat, summumq; hominis bonum in exactissimá numerorum scientiâ positum esse existimabat. In Medicinæ etiam præceptis & curatione morborum apprimè fuit exercitatus. Dicitur præterea pondera & mensuras invenisse. Etiam Chymiæ peritum fuisse qua metalla mutantur, volunt nonnulli. Cum Aristarcho Samio, terram moveri docuit. Alphabeto Cadmi Phœnicum regis, adiecit literas υ, ζ, χ & ω. Erudiebat discipulos suos in Geometriâ, Gnomonicâ, Musicâ, aliisq; disciplinis quas μαθήματα vocant Græci. His scientiis ornatos, ad perspicienda mundi opera & principia naturæ provehebat, ac tunc denique vocabantur Φυσικοί. Omnes qui à Pythagorâ in cœtum discipulorum admittebantur, quod quisque pecuniæ habebat in medium dabat, & coibatur societas inseparabilis, quam Græci

Græci κοινόβιον appellant.

Author eſt Cicero tantùm exiſtimationis apud ſuos adeptum eſſe, vt ſi quid affirmaret in diſputando, ſi ex iis quæreretur quare ita eſſet, reſpondere ſolitos, Αὐτὸς ἔφα, *Ipſe dixit.* Ipſe autem erat Pythogoras; tantùm opinio præiudicata poterat, vt etiam ſine ratione valeret authoritas. Diſcipulos quoque eſu carnium & animatis abſtinere iuſſit, voluitq́; ita facili aſſuefieri victu, vt igne ad coquendum opus non eſſet. Aquæ potum tantùm illis conceſſit, ne acumen ingenij gravaretur ebrietate. Tradunt eoſdem à fabis abſtinuiſſe. Refertur enim in eius ſymbolis, *A fabis abſtineto.* Lucianus Pythagoram apud Inferos introducit affirmantem, par eſſe ſcelus comedere fabas & capita parentum; citaturq́; à Clemente Alex. lib.3.Στρωμ. hic verſus

Ἴσον τι κυαμοὺς τρώγειν, κεφαλὰς τε τοκέων.

Quidam per κυάμους quibus abſtinere homines iubebat Pythagoras, intelligunt non fabas legumenti genus,ſed ova,quod in iis ſit animalium κυήσεις *fœtus & conceptio*, à quibus abſtinebant quoque Pythagorici, Laertio teſte. Alij, inter quos Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς, *Fabis abſtinere* ita interpretantur, vt Magiſtratus fu-

gerent, qui olim ſuffragiis per fabas latis, quæ in vrnam conjiciebantur, in primis apud Athenienſes, creabantur. Nonnulli per κύαμον eam partem ſexus muliebris intelligunt, quam pudor nominare vetat, ἀπὸ τοῦ κύειν, *concipere, vterum gerere*: hocq; præcepto cenſent Pythagoram à ſcortatione homines dehortari voluiſſe. Ac ſanè ipſum Veneris temperatiſſimum fuiſſe ex Laërtio conſtat; qui refert illum cenſuiſſe concubitum quocunque tempore ſanitati officere, atque infirmitatem corpori conciliare. Alij denique id iuxta literam accipiunt; & ex Aegyptiorum placitis hoc Pythagoram hauſiſſe cenſent. Herodotus enim ſcribit, neque ſerere fabas, neque comedere Aegyptios, atque etiam à conſpectu earum abhorrere; quoniam, vt ait Cicero, inflationem afferunt & animum perturbant.

Familiaria quædam habuit Symbola, quæ peti poſſunt ex Laërtio.

Nonnullos eius libros citat Laërtius, quanquam nonnulli exiſtiment nihil ſcripſiſſe. Aurea quæ inſcribuntur Pythagoræ carmina, Lyſidis eius diſcipuli, vel alterius Pythagorici ſunt. Aiunt tamen tres libros ſcripſiſſe, quos Plato centum minis, *hoc eſt*, mille coronatis

aureis

aureis sibi emi curavit.

Fabulabatur Pythagoras se ad Inferos descendisse, ibiq; Homeri & Hesiodi animas vidisse diris cruciatibus affici, quod de Diis turpia & impia finxissent.

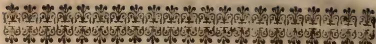
Verùm cùm annos viginti Crotonæ commoratus fuisset, Metapontum se contulit; ibiq; decessit octogenarius, vel secundum alios, anno ætatis nonagesimo. Quidam eum inediâ periisse scribunt. Plutarchus vivum exustum idq; evenisse in Milonis Crotoniatæ domo prodit, à quodam quem in disciplinam admittere abnuisset. Alij interfectum volunt à Syracusanis, dum agrum fabaceum circuibat. Tanta fuit huius Philosophi admiratio, vt ex eius domo Templum facerent, eumq; pro Deo colerent. Hoc in eius modestiæ testimonium vulgò observatur, quod cùm alij doctrina exculti, se σόφυς *sapientes* esse iactarent, hic se non Sapientem sed sapientiæ studiosum professus est: vnde sequentis ævi eruditi, Philosophi dicti sunt.

Qui plura de Pythagora cupit, adeat Isocratem *in Busiride*: Diogenem Laërtium. Lucianum *in Vitarum auctione*. A. Gellium *lib.* 11. Apuleium *Florid.* 2. *extre.* & è recentioribus I. Ger. Vossium *de Phil. Antiquis.*

Spurina.

Martis. Idus adsunt, Iuli: tu averte cavendo
Fata: futura tibi est sanguinolenta dies

SPVRINA

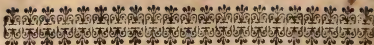
IVlij Cæsaris cædes variis prodigiis & prædictionibus denunciata est. Author enim est Corn. Balbus, familiarissimus Cæsaris, *referente Suetonio*, paucos ante huius mortem menses, cùm in colonia Capua deducti lege Iulia coloni, ad extruendas villas sepulcra vetustissima disiicerent, tabulam æneam in monumento in quo dicebatur Capys, conditor Capuæ, sepultus; inventam esse conscriptam literis verbisq; Græcis, hac sententiâ, *Quando ossa Capys detecta essent, fore vt Iulo prognatus manu consanguineorum necaretur, magnisq; mox Italiæ cladibus vindicaretur.* Sed cætera eiusmodi nunc quidem mitto. Vivebat Romæ, Iulij Cæsaris tempore, Spurina Aruspex celeberrimus, quem ob augurandi scientiam & vaticinia, tantopere laudant eius seculi authores. Inter cæteras quæ illi tribuuntur prædictiones, memorabilis est illa ad Cæsarem adhortatio, *Caveret periculum quod non vltra Martias Idus proferretur.* Cùm is dies advenisset, & Cæsar in Curiam proficisceretur, quanquam dehor-

tante Calpurnia vxore, ſomnio exterrita, occurrit fortè Spurina, ad quem Cæſar converſus, eum irridebat, & vt falſum arguebat, quod ſine vlla noxa Idus Martiæ adeſſent. Cui reſpondit Spurina, *Venerunt quidem, ſed non præterierunt.* Ac ſanè vix Curiam ingreſſus eſt & Tribunali conſedit Cæſar, cùm eum ſpecie officij circunſteterunt coniurati; illicoq; Cimber Tullius ab vtroque humero togam apprehendit, deinde Caſſius adverſum vulnerat paulò infrà iugulum; denique reliqui coniurati ſtrictis gladiis, Imperatorem, ad ſtatuam Pompeij, humi iacentem, tribus & viginti plagis confoderunt.

APOLLONIVS.

Inspexi secreta Deûm: et concessa facultas
Naturæ exacta cognitione frui.

APOLLONIVS TYANÆVS

PRopagatâ per totum orbem terrarum Evangelij doctrinâ, quam Apostoli variis miraculis confirmabant, Diabolus multos Pseudoprophetas, Magos & Impostores suscitavit, qui homines à Christo averterent falsis suis miraculis & vaticiniis. In his famosissimus fuit Apollonius Tyanæus, qui Apostolorum temporibus vixit, præcipuamq; navavit Cacodæmoni operam. Is Tyana vrbe Cappadociæ natus est, patre viro nobili. Adolescentiæ annos audiendis & legendis Philosophis dedit, magnosq; brevi progressus in scientiis fecit. Pythagoricis peculiariter se addixit, ad quorum doctrinam naturali instinctu inclinabat; abstinens ab esu carnium, & omnibus ciborum vestiumq; deliciis, oleribus tantùm & terræ fructibus vitam sustentabat. Maximè vsum vini fugiebat, quòd eius potu mentis aciem retundi & offuscari crederet. Amictum non ex lanâ sed ex lino tantùm gerebat; comam & barbam nutriebat.

A re venerea per totam vitam abstinuit.

Silentium

Silentium per quenquennium exactissimè servavit. Maximam terræ partem peregrinando lustravit. Brachmannos in Indiam, & Gymnosophistas in intimam Aethiopiam, adiit. Huic se Damis Assyrius, fidelem constantemq; peregrinationum comitem, adiunxit. A Regibus omnibus comiter & honorificè exceptus est. Cùm pecuniam, vestes & victum delicatiorem liberaliter offerrent, omnia recusabat; panem tantùm & olera agrestia secum ad viaticum sumebat. Is semper fuisse perhibetur inter temulentos abstemius, inter purpuratos linteatus, inter vnguentatos horridus, inter luxuriosos frugalissimus. Ab omnibus civitatibus quas adibat, communi magnatum & populorum applausu excipiebatur, multùmq; honoris iis vrbibus conferri putabant omnes, ad quos divertere dignabatur.

Apollonius, si Philostrato qui eius vitam scripsit, sit fides, tot edidit miracula, vt eum Hierocles quidam, ausus sit cum Christo conferre; cuius opinionem impiam integro libro refutavit Eusebius. Apollonium enim non dubium est summum impostorem fuisse qui præstigiis & fascinationibus vsus est; partim ope Dæmonum, partim adhibitis naturalibus

proprietatibus quas exactè callebat. Eius prodigiosè gesta, hæc inter alia produntur.

Cùm Ephesi esset, vrbis misertus ingemuit, prædixitq; brevi pestilentiam, maximam civium partem absumpturam; cumq; iam lues grassaretur, accitus vt tantæ calamitati succurreret, illuc accurrit, contulitq; se in Theatrum, vbi ostendit amicis senem quendam mendicum, sordidum & pannosum, vultuq; horrido. Hunc Apollonius iussit à populo lapidibus obrui, affirmans esse Dæmonem ἀλάστορα vastantem vrbem; quod cùm factum esset, statim pestis contagium sedatum. Cumq; post paucos dies amota esset lapidum congeries, caninum corpus inventum est.

Narrat præterea Philostratus, Menippum quendam adolescentem forma eximia, à Lamia (aliter Larvas, Empusas, Strigas, Lemures indigetant) amatum fuisse. Aiunt enim eas ad Venerem pronas, amore formosorum æstuare, & cum iis impudico coitu copulari, quos postea expleta libidine devorant. Eam itaque Lamiam, formam venustissimæ puellæ assumpsisse, eoq; rem devenisse vt hanc vxorem ducturus esset Menippus. Cùm autem jam in thalamum convenissent, adveniens Apollonius,

nius , Dæmonis agnovit technas, adoleſcentiſq; miſertus , exorciſmo phantaſma repulit, & omnem ad nuptias apparatum, oculos ſpectantium fallentem, in nihilum redegit; hocque modo miſerum iuvenem à præſenti periculo liberavit.

Cùm regnante Nerone Romam veniſſet, aiunt puellam nuptiarum die mortuam, quæ feretro efferebatur,invocat onumine,ad vitam revocaſſe.

Dum moraretur Alexandriæ doceretq; media populi turba,leo ad eius pedes tanquam ſupplex ſe demiſit, pavidis cunctis; *Hic leo* , inquit Apollonius , *me rogat vt doceam , illum animam hominis habere ; fuit enim olim Amaſis Rex Aegypti, qui iuſtè & ſincerè vixit. Hunc cenſeo publico cenſu alendum ; indignum eſt enim Regem in regiam belluam converſum,mendicare tanquam egenum.* Ea,rugitu leo in lacrymas profuſas verſus,ſe probare teſtatus eſt.

Porphyrius lib. 3. περὶ ἀποχῆς narrat , ſua ætate de eo dici ſolitum, cum audiviſſet hirundinem cum multis vociferantem , ſodalibus ſuis quos ſecum habebat Apollonius,expoſuiſſe,indicare illam cæteris,aſellum onuſtum frumento ante vrbem cecidiſſe, frumentumque

humi fuſum eſſe. Veriſimilius eſt quod Eunapius & Philoſtratus hoc paſſeri tribuunt, hirundo enim frumento non veſcitur. Volebat autem Apollonius hoc facto, perſuadere ſe garritus avium intelligere; quod veteres de Tireſia, Pythagora, & Melampo ſunt fabulati. Sed hoc eſt incredibile, cùm enim beſtiæ ratione careant, nequeunt diſcurſu vti: fateor affectus corporis & appetitum, poſſe vocibus ſuis indicare; & horum notitiam poſſe diuturna obſervatione ab hominibus deprehendi; poſſeq; Dæmonem qui hæc habet perſpectiſſima magos ea docere; Hoc pacto doctus eſt Apollonius.

Tarſi, adoleſcens à rabido cane morſus, in caninos mores tranſierat, adeò vt latraret, & in manus incederet. Tarſenſes remedium ab Apollonio petunt; hic vbi venit, canis vocatu Apollonij, iubetur lambere vulnus adoleſcentis, quo facto adoleſcens & ipſe ſanati ſunt.

A Domitiano, quòd eum maledictis inſectatus eſſet Apollonius, in carcerem coniectus eſt, & compedibus vinctus detinebatur. Ad eum cùm veniſſet Damis de eius vita multùm ſollicitus, *Deme hunc metum,* inquit Apollonius, *fruſtra té angit mea calamitas. Hinc te aufer ocius,*

&

& subito cursu Dicæarchiam pete; meq́ illic statim tibi adfuturum expecta. Tum moto crure compedes excussit, ac rursum recepit. Paruit Damis, & Roma excedens Dicæarchiam contendit. Aliquantò post ad Domitiani tribunal accersitus Apollonius, crimina obiecta diluit, & multa hominum caterva stipatus qui in eum intentos fixerant oculos, ex eorum aspectu sublatus, disparuit; ac Damidi Dicæarchiæ agenti non expectatus adfuit.

Verùm vaticiniis & prædictionibus non minorem quàm ex prodigijs famam comparavit. Cùm Athenas venisset, ibiq; ab omni Civitate summis honoribus esset affectus; ab hierophanta Sacerdote, qui Epidauria sacra celebrabat, tanquam incantator & dæmoniacus, prohibitus est sacris initiari: Hanc repulsam patienter tulit Apollonius, sed mortem prędixit Sacerdoti, cui succederet alter à quo vltrò admitteretur; quod & brevi evenisse narrant. Cùm Syracusis natus esset puer triceps, prædixit Apollonius hoc ostento significari propediem tres Imperatores Imperium occupaturos, quorum potentia statim corrueret; quod in Galbâ, Othone & Vitellio impletum est, qui omnes vnius anni spatio interierunt.

Syracuſis ſolvens ad Leucadem tranſiit, vbi navem mutavit, prædicens eam qua vectus erat, paulò poſt naufragio perituram. Ea poſtera die ſubmerſa eſt.

Titus Imperator cùm hunc de fato vitæ ſuæ interrogaret, reſpondit, *Fatum Vlyßis illi impendere*, qui à filio Telegono occiſus eſt. Titus autem à fratre Domitiano veneno ſublatus eſt.

Dum Epheſi eſſet, & in Xyſti luco meridie diſputaret, ſubitò exclamavit, *Euge Stephane, percute tyrannum, percute tyrannum.* Aliquot poſt diebus renuntiatum eſt Epheſi; Domitianum à Stephano, eadem hora qua Apollonius exclamavit, fuiſſe confoſſum.

Triginta poſt Domitiani mortem diebus, Nerva Imperator dictus eſt. Is per epiſtolam ad ſe accerſivit Apollonium, vt eum aſſeſſorem haberet & conſiliarium. Cui ipſe reſpondit, *Nos brevi, ô Imperator, & quidem diu ſemel erimus, vbi neque nos aliis, neque alij nobis imperabunt.* His verbis prædicebat ſe & Nervam brevi morituros. Poſt annum autem vnum, & menſes quatuor, tum ipſe tum Nerva vivere deſierunt.

Quin multa fabulosè de Apollonio ſcripſerit

rit Philostratus, non dubium est. Sed cùm Iustinus Martyr, Suidas, aliiq;, eius præstigiarum meminerint, & eo nomine ab Ethnicis religiosè cultus sit; quin insignis Magus fuerit, inficias iri non potest.

Nullum illi Tyanæi sepulcrum constituerunt, cùm eius corpus nusquam inventum sit; sed statuis sacrisq; ceremoniis venerati sunt.

Lampridius scribit, Alexandrum Severum Imperatorem, habuisse in larario imagines Christi, Abrahami, Orphei & Apollonij, quos colebat vt Deos, vel vt viros sanctissimos.

Caracalla Severi filius, eum quoque religiosè coluit; templumq; Heroum statuit, vbi oracula ab eius vmbra sciscitaretur. Heliogabalus eidem Cenotaphium splendidissimum erexit, *vt testatur Dio.* Nec mirum, vterque enim Imperator Magiæ ad insaniam vsque studiosus fuit.

Iamblichus Chalcidensis.

Utilius fuerat nobis nescire futura
Cogor enim irato fata Valente pati.

IAMBLICVS

IAMBLICI vitam ſcripſit *Eunapius*; multaque de eo habent hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptores, Socrates, Sozomenus, Paulus Diaconus, Zonaras aliiq; , è quibus ſequentia excerpſimus.

Socr. l. 4. c. 19. Sozom. l. 6. c. 35. P. Diac. l. 11. & 12. Zon. To. 3.

Is fuit Philoſophus Pythagoricus, inter Academicos cognomento *Divinus*, & Sacerdos Magnus, è Chalcide Syriæ oriundus; Anatolij primùm, mox Porphyrij illius Apoſtatæ, Chriſtianorum hoſtis acerrimi, magiq; execrandi, diſcipulus.

Florere cœpit temporibus Conſtantini Magni, & vitam ad Valentinum vſque produxit. Tantùm memoria, ingenio & iudicio valuit, vt brevi tempore ſecundas poſt præceptorem Romæ obtineret, nec ab eo quicquam differre videretur quoad doctrinam. Moribus in ſpeciem adeò probatis fuiſſe dicitur, vt eius vitæ abſtinentia modeſtiaque, ea tempeſtate nominatiſſimæ fuerint; frugalitate victus ſumma, humanitate mirabili erat. Cæterùm Magus fuit inſignis, vt Pythagorici omnes, & Chri-

ſtiani nominis oſor & inſectator, vnà cum Sophiſta Libanio, & Maximo Epheſio coævis, virulentus.

His artibus, facilè apud Iulianum Imperatorem gratioſus fuit. Hic enim & Chriſtianos oderat maximè, & Magicis artibus perpetuò deditus fuit, eaſque exercuit: quod poſt interitum eius tandem deprehenſum eſt, inventâ in Templo, (quod per milites accuratè, ne quis ingrederetur cuſtodiri iuſſerat) muliere crinibus ſuſpenſa & manus extendente, cuius alvum profecturus in Perſas aperuerat; vt ſeu victoriam, ſeu belli quemcunque eventum in iecore eius rimaretur.

Multa de Iamblico fidem ſuperantia narrantur, quibus patet illum Cacodæmonis ope adiutum fuiſſe. Aiunt cùm in Templo Deorum preces funderet, vultum illius mutari ſolitum, & præter naturæ vim in omnium conſpectu, ab humo pluſquàm decem cubitis in ſublime attolli, nullo fulciente, ſed tanquam in aëre pendentem, corpore & veſtimentis in auri ſpeciem refulgentibus. Acclamabant tanquam Deo alicui præſenti mirabundi aſtantes; numineq; cæleſti afflatum demiſſis capitibus venerabantur, donec abſolutis precibus in priſtinam

ſtinam formam rediret, & in terram modico motu, illæſus deſcenderet.

Narrat Eunapius eum cùm aliquando vrbem confabulando cum diſcipulis ingrederetur, fixis derepentè in terram oculis exclamaſſe, *Agite*, inquit, *aliam viam ineamus*; *Non enim procul hinc cadaver effertur, cui nos occurrere non licet, ne polluamur.* Itaque alio itinere progreſſum ſequuti ſunt comites: ſed Aedeſius quidam cum aliquot aliis, cæptum iter proſecuti, incurrunt in veſpillones, qui cadaver defuncti tumulo mandaverant.

Aegyptius quidam Magus, media populi turba, exorciſmis & coniurationibus, profitebatur ſe evocaturum Apollinem; qui poſtquam comparuiſſet forma vegeta & corpulenta, ſpectatoreſq; omnes attoniti adſtarent; Iamblicus qui eò venerat, ad ſuos converſus; *Deſinite*, inquit, *mirari ò ſodales*; *Non enim hic eſt Apollo, ſed gladiatoris cuiuſdam, qui ſingulari certamine occubuit, ſpectrum:* Vtq; id probaret, effecit vt vmbra illa ſubitò diſparuerit.

Refert idem Eunapius Iamblicum aliquando cum diſcipulis ſuis veniſſe Gadara vrbem Syriæ, vbi ſunt thermæ ſaluberrimæ, quibus vix vllæ comparari poſſunt. Ibi cùm lavaret,

orta de balneis disceptatione, iussit discipulos sciscitari ab indigenis, quibus olim nominibus donati fuissent è calidis fonticulis minores, sed cæteris elegantiores, venustioresq;. Gadarenses responderunt se causam nominum ignorare, vni tamen è rivulis *Amori* nomen esse, alteri *Anteroti*. Confessim ipse, contactâ manu aquâ (sedebat enim in crepidine fontis vbi depletur ac superfunditur alveus) paucis admurmuratis verbulis, de fontis imo pusionem excivit candidum, commoda statura, capillitio in fulvum aurum tincto, dorsi cute nitida, qui totus lavanti aut loto similis erat. Attonitis rei novitate comitibus, ad proximum fonticulum transiit, ibiq; eadem quæ prius peragens, alterum *Amorem* evocavit priori per omnia similem. Ambo pusiones circumfusi, arctis complexibus Iamblico velut patri inhærebant, eumq; hilari & ridente vultu amicè salutabant. Hos ille molliter exceptos demulsit, atque vnumquemque proprias sedes repetere iussit, dicens adstantibus, illos esse loci Genios, promotores aquarum tepentium, quæ ad lavacra erant necessariæ.

Scripsit Iamblicus librum de Mysteriis, vbi voto & adoratione sacrificium fieri perfectius

docet,

docet, iisq; totam religionem constare, vt quibus conflatur animarum & Dei connexio. Alio loco rationem reddere conatur cur Magi in incantationibus suis plerunque adhibeant voces barbaras & nihil significantes. Ait eiusmodi nomina, vtcunque nobis prorsus incognita, habere tamen apud Deos notiones suas. Multa alia scripsit, quorum pars adhuc hodie exstat.

Magiæ peritus fuit, non solùm illius naturalis, quæ per virtutes & facultates rerum naturalium operatur, sed eius quæ ope Dæmonum vtitur. Non modò Theurgiam exercuit qua sacrificiis & quibusdam aliis ceremoniis evocantur Dæmones, quorum afflatu occulta cognoscebat, & futura prænuntiabat, miraq; edebat opera; sed & Gœtiam ac Necromantiam, qua excitare se aiebat mortuorum animas, & per eas de rebus occultis & futuris responsa captare.

Nefarium illum mortem sceleribus dignam obiisse, referunt Scriptores Ecclesiastici. Valente Imperium tenente, quidam Magi & Philosophi, inter quos Iamblicus, incrementum Christianæ religionis ægrè ferentes, iniere consilium de prænoscendo quis esset. Valenti in

Imperio ſucceſſurus, an è Chriſtianis aliquis; hocq; divinationis genere vſi ſunt. Omnes *Aleſtrio mantia.* elementarij elenchi literas pavimento inſcripſerunt, quas tritici granis operuerunt, recitatiſque quibuſdam magicis carminibus, gallum gallinaceum admiſerunt, vt ex quibus literis granum ſumeret, animadverterent quis ſucceſſor à Diis deſtinaretur Imperatori: gallus autem grana omnia roſtro petiit quæ has literas Θεοδ.tegebant; vnde Theodorum virum inter ſatellites Imperatorios inſignem, ſed Gentilem, Imperio potiturum opinione augurati ſunt. Cùm ea res Valenti innotuiſſet, ira inflammatus eſt, quaſi vitæ ſuæ inſidias struxiſſent. Quare Magos & Philoſophos pluſquàm centum trucidari iuſſit. Iamblicus extrema ſenectute preſſus, ne ad ignominioſum ſupplicium traheretur, hauſto veneno ſibi mortem conſcivit. Interea Imperator ſucceſſoris metu, omnes Theodoros, Theodulos, Theodotos, & Theodoritos illuſtres genere, vel potentia & opibus præſtantes, de medio tolli iuſſit. Verùm Theodoſio, Hiſpani principis filiolo, cuius patrem cognominem interfecerat, imprudens pepercit; qui illi poſtea ſucceſſit. Alij aliter factum Magorum enarrant.

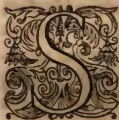
Zonaras

Zonaras *Tom.* 3. & alij, id per ἀλεκτρυομαντεῖαν vti diximus, egisse scribunt. Socrates dicit factum per νεκυομαντεῖαν. Sozomenus per oraculum ex tripodis machina laurea, quem Nicephorus sequitur. Ammianus verò illius temporis scriptor, longè aliter. Hunc vide *libro* 26. *Socr. l.* 4. *c.* 15. *Sozom. l.* 6. *c.* 5. *Niceph. l.* 11. *c.* 45.

X 2

DE SIBYLLIS,
aliisq́ue
MVLIERIBVS FATIDICIS.

DE SIBYLLIS
ET
LIBRIS SIBYLLINIS

IBYLLARVM nomen, magna in veneratione fuisse apud Veteres, constat. Credebantur esse mulieres Deo plenæ, quæ cùm pectore divinum numen recepissent, vaticinabantur. Ita dictas ait Servius *in Aen.* 4. quasi Σιῦ βȣλᾶς *Consilij Deorum participes.* Dores enim & Aeoles pro Θεὸν dicunt Σιὸν. Quid si huius nominis Etymon arcessatur à Rabbinico קבל *Kibbel, recipit, accepit*; vnde *Kabbala* vocatur Theologia mystica, doctrina scilicet cœlitùs traditione accepta?

Regnante Romæ Tarquinio Prisco, (vt *Dion. halic. l.* 4.) Lactantius ex Varrone observat; non *Superbo* vt habent Dionysius Halicarnasseus, Plinius, *Pl.n.l.* 13.*c.*13. & Gellius,) anus quædam hospita atque incognita, Regem adiit, novem libros ferens, *Gell* 1. *c.* 19. (*Plinius tres tantùm memorat*) quos esse dicebat divina oracula, eos velle venundare. Tar-

quinius precium percunctatus est; mulier immensum poposcit: Rex quasi anus desiperet risit: tum illa tres è libris, spectante Rege, flammis dedit; & ecquid reliquos sex eodem precio emere vellet, Regem denuò interrogavit. Sed enim Tarquinius id multò risit magis. Mulier itidem tres alios libros exussit, atque id ipsum placidè interrogavit, an tres reliquos eodē precio emat. Tarquinius iam ore serio atq; attentiore animo fit; eam constantiam confidentiáq; non insuper habendá intelligit: libros reliquos tres mercatur nihilo minore precio quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc â Tarquinio degressam, postea nusquam loci visam constitit. In tribus igitur illis de novem relictis libris, quum Tarquinius fata Romanorum, & alia miranda contineri vidisset, Duumviros Sacerdotes constituit, quorum fidei ac custodiæ mandarentur. Erantq; illi è civibus illustres viri, qui huic Sacerdocio præficiebantur. Horum officium erat, Libros Sibyllinos custodire, eosq; si Senatusconsulto jussi essent, adire & quæ legissent, propositæq; quæstioni apposita invenissent, Senatui fideliter referre; omniaq; ea, quæ Sibyllinorum oraculorum iussu facienda erant, peragenda procurare

procurare. Ipsi libri Romæ, in delubro Iunonis quod erat in æde Iovis Capitolini, in cella quadam subterranea, arcæ lapideæ inclusi asservabantur. Fas autem non erat absque iussu Senatus, libros Sibyllinos adire, vel aliis legendos nedum describendos, concedere. Itaque quum Duumvirûm alter, M. Attilius, Petronio cuidam hos Libros describendos dedisset, & ita patriæ sacra profanasse, arcanaq; prodidisse visus fuisset; Tarquinius eum culeo bubulo insutum, tanquam parricidam, in mare proiecit. Nihil enim Romani οὔτε ὅσιον οὔτε ἱερὸν (*vt ait Dionysius Halicarnasseus*) tam diligenter quàm Sibyllina oracula, custodiebant. Dion. Hal. l. 4.

Post 213. annos Duumviri abrogati, & eorum loco Viri decem nobilissimi & integerrimi custodes creati, quorum idem officium quod Duumvirûm anteà. Ij, *Sacrorum Decemviri* dicti. Mox XVviris libros fatidicos committere visum est. Tandem verò numerum eorum ad XLviros auxerunt. Adibantur itaque hi libri in rebus arduis, tanquam fatorum futurorum oraculum quoddam; putà si prodigia apparuissent; si terræ motus fuisset; si seditionibus turbaretur status Reipublicæ; si in bello insignis aliqua clades accepta esset; si pestilentia

Romani conquirendis Sibyllinis occupati eſſent; Erythris, templo Apollinis fortè exuſto, tres illi libri, quorum Tarquinius exemplum olim acceperat, in adyto quodam illius templi, vbi occultati fuerant, denuò invenirentur: quos & ipſos cum cæteris verſibus collectis, Romam ſecum deportarunt Legati.

Verùm quantacumque cura aſſervarentur libri, his nihilominus aut fraude XV virorum, aut authoritate Magnatum, aut cùm Reipublicæ intereſſe credebatur, furtim carmina inſerebantur; quæ poſtea Sacris præfecti, qui de compacto rem gerebant, evulgabant. Vt cùm Iul. Cæſar regium nomen & inſignia affectabat, ſubornati ſunt Quindecim Viri, qui quoniam libris fatalibus continebatur, (ita enim affirmabant) Parthos niſi à Rege vinci non poſſe, vt Cæſar Rex appellaretur, ſuadebant. Suetonius *in Iul. c.* 79. Cùm itaque multa adulterina irrepſiſſent; poſtquam Pontificatum Maximum ſuſcepiſſet Auguſtus, quicquid fatidicorum librorum, nullis vel parùm idoneis authoribus vulgò ferebatur, ſuper duo millia vndique contracta cremavit, ac ſolos retinuit Sibyllinos. Hos quoque delectu habito, conditq; duobus forulis auratis ſub Palatini A-

pollinis basi, vt narrat idem Suetonius *Aug. c.31*. At cùm iterùm atque iterùm sub Nerone conflagrasset Roma, iisq; flammis haustæ sint eæ vrbis regiones in quibus reconditi erant Sibyllini libri, quin & ipsi combusti sint, vix dubitari potest.

Ex his satis patet de Sibyllis nihil certi habuisse Ethnicos: Verùm cùm nihilominus affirmarent Sacris præfecti, se divinos servare libros, quorum arcana in vulgus produci nefas esset; vt in vetita nititur ingenium humanum, tantò avidiùs occulta noscere multi expetebant. Id deceptores compulit, vt subinde fictitios versus quos Sibyllis adscribebant, ementirentur: quia verò ij Rempublicam non spectabant, quò minùs in vsu essent cupientibus, prohibitum non erat.

Eandem occasionem avidè arripuerunt quidam falso zelo Christianæ religionis promovendæ incensi: nondum enim abierant anni centum à morte Christi, cùm plurima carmina Sibyllina præferebantur, quibus Ethnici ad fidem allectarentur. Idq; sic passim & imprudenter factitabatur, vt Ethnicos non lateret fucus, qui populari dicterio, Christianos *Sibyllinos* appellabant.

Extant

Extant etiamnum hodiè octo libri vulgò *Sibyllini* dicti, qui à Iustino Martyre scriptore antiquissimo, Clemente Alexandrino, & plerisque veteribus Christianis, pro vero & genuino Sibyllarum fœtu censentur. *Iust. Mart. Apol. 2. Cl. Alex. Strom.*

Hos tamen post annum Domini 130. fictos fuisse, & res ipsæ liquidò vincunt; & clarissimus Blondellus, opere Gallico de Sibyllis, luculentissimè demonstravit.

Primò enim quis credat Gentiles voluisse in Prophetissarum numerum admittere, quæ se scortum & prostibulum fuisse fatetur *lib. 7. in fine*.

Μύρια μοι λέκτρα, γάμος δ' οὐδεὶς ἐμελήθη.

Talis si Paganorum fuisset Sibylla, non adeò fuisset inter illos decantata, quippe qui adulterium summoperè execrabantur. Quid quod Græcè scripsit cùm nondum erat lingua Græca; & ignoravit linguam Hebraicam quæ tamē sola tunc erat, si verum est quod personata illa Sibylla refert, se scilicet cū Noha in arca fuisse? Præterea plena sunt mendaciorum spuria hæc Sibyllina oracula, & S. Scripturæ contradicunt. Moses *e. gr.* narrat Noham degisse in arca annum integrum; at Sibylla illa fictitia dicit illum degisse tantùm per XLI. dies. Pariter

ἀντίγραφον est quod dicit de monte Ararat, illum in Phrygia situm esse, eumq; post diluvium emersisse.

Authorem horum carminum fuisse Christo posteriorem hinc patet, quod multa narrat quasi præterita, quæ nonnisi post Christum natum contigere; vt cùm affirmat falsa Sibylla se vidisse alterum ædis Vestalis incendium; at verò illud contigit sub Imperio Commodi, CLXX. anno Christum, aut circiter. Dicit etiam *lib. 2. circa finem*, damnatos liberandos postquam pœnas infernales per aliquot secula erunt perpessi; qui Origenis fuit error, antè ignotus. Meminit etiam ludorum Iselasticorum, qui Traiani tempore demum innotuere, *teste Plinio secundo*. Verùm, vt hæc aliaq; multa prætermittam, vel hoc vnum fidem facit hæc carmina à Paganorum Sibyllis non esse profecta, quod illa clariùs enunciant futura de Christo, quàm ipsi Prophetæ. Esaias ait Virginem parituram; ficta verò Sibylla, *Maria virgo pariet Iesum in Bethlehem*. Exactè notat omnes circonstantias, nomina propria personarum de quibus vaticinatur. Prædicit *e. gr.* baptismum Christi in Iordane; descensum Spiritus S. sub forma columbæ, aliaq; de quibus

nihil

nihil legitur apud Prophetas. Extat etiam in iis carminibus acrostichis, in qua primæ literæ versuum sunt, Ἰησοῦς χρειστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτὴρ σταυρὸς; Id est, *Iesus Christus Dei Filius, Servator, Crux.* Sanè si quæ talia scripserunt, fuerunt mulieres Ethnicæ, ab eiusmodi infidelibus superatos sanctos Prophetas vaticiniorum claritate, fatendum erit. At si id verum est, qui stabit quod affirmat Dauid *Psal. 76. Deum in sola Iudaea cognitum esse?* Item *Psalm. 147. Deum annunciasse verba sua Iacobo, sua statuta & mandata Israëli, non ita fecisse cæteris gentibus; ideoq; has eius iudicia ignorare?* Cur Paulus *tempora ignorantiæ* vocat, ea secula quæ Evangelij prædicationem antecesserunt? Cur idem affirmat *Act. 14. Deum præteritis ætatibus sivisse Gentes ipsarum viis incedere?* Cur eam esse diceret præstantiam Iudæorum, *Quod iis credita sunt oracula Dei, Rom.3.?* Cur Gentiles cum Iudæis collati, vocantur *Gentes intelligentiæ expertes, Rom. 10?* Ea omnia verè dici non possunt, si Ethnici clara illa & Propheticis longè evidentiora Sibyllarum carmina habuerunt. Illorum tempora non ignorantiæ, sed lucis & cognitionis fuerunt. Nulla fuit præ iis prærogativa Iudæorum; imò maxima fuit Ethnicorum in Iudæos, quibus Sibyllæ

oracula Propheticis longè clariora, fuderunt.

Vnum prætereà addo, suppositita esse hæc scripta & post Christi tempora conficta, inde etiam liquere; quod apud Platonem, Aristotelem, Theophastum, & tot alios è Paganis curiosissimos omnium disciplinarũ scrutatores, eorum quæ apud Sibyllas miramur, nullum penitùs exstat vestigium. Fuit ergo id Christianorum inventum sub initia Novi Testamenti. Primis enim illis Ecclesiæ temporibus, quàm plurimi extiterunt, vt legentibus historiam notum, qui palmarium iudicabant, cælestem veritatem figmentis suis ire adiutum; quò faciliùs scilicet nova doctrina à Gentilibus admitteretur. *Pias fraudes*, & *officiosa mendacia* ista vocabant, bono fine excogitata. Eo ex fonte orti sunt libri sexcenti, quos illa ætas & proxima viderunt, de quibus consulendus Doctissimus Dallæus *De vsu Patrum*, & *Pseudepigraphis*.

Sed vt fictitia illa carmina mittam; quæ de ipsis Sibyllis tradiderunt Ethnici, adeò incerta sunt & confusa, vt de numero, patriâ, parentibus, de loco vaticiniorum, tempore & aliis, maxima inter eos sit discrepantia. Alij vnam tantùm fuisse commemorant; eamq;, alij Iovis, alij Apollinis, alij aliorum parentum filiam faciunt.

ciunt. Quidam Aegyptiam, alij Samiam, alij Cumæam, alij Erythræam, alij aliunde oriundam contendunt.

Quorumcunque autem parentum, & cuiuscunque patriæ fuerit; ea ab Apolline cuius Sacerdos fuerat, adamata dicitur, qui ei quicquid vellet poscendi arbitrium obtulit; Illa arenam manibus hausit, & tot annorum quot arenularum corpuscula essent, vitam poposcit, quam Apollo ei præstitit. Eam sic loquentem inducit Ovidius *Metam. l.14.*

----Dum Phœbus corrumpere dictis
Me cupit, Elige, ait, virgo Cumæa, quid optes:
Optatis potiere tuis. Ego pulveris hausti
Tot mihi natales contingere vana rogavi.
Excidit, vt peterem iuvenes quoque protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, æternamq; inventam,
Si Venerem paterer. Contempto numine Phœbi
Innuba permaneo. Sed iam felicior ætas
Terga dedit, tremuloq; gradu venit ægra senectus;
Quæ patienda diu est. Nam iam mihi sæcula septem
Acta vides; superest numeros vt pulveris æquem,
Ter centum messes, ter centum musta videre.

Illa igitur Cumis in Campania Italiæ, per multa ſecula in thalamo ſubterraneo habitans, interrogantibus reſponſa dabat. Oracula in palmarum foliis conſignare ſolitam eſſe, Virgilius canit *Aeneid.3.*

Inſanam vatem aſpicies, quæ rupe ſub ima
Fata canit, foliiſq; notas & nomina mandat.
Quæcunque in foliis deſcripſit carmina virgo
Digerit in numerum, atque antro ſecluſa relinquit.

Adeò autem eius vaticiniis certa fides fuit habita, vt etiam in Proverbium eius folia abierint; & ſi quæ indubitata haberi deberent, *Sibyllæ folia* dicerentur, Iuven. *Sat.8.*

Quod modò propoſui, non eſt ſententia: verum eſt.
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

Eam eſſe memorant quæ libros Tarquinio, de quibus ſuprà, obtulit. Alij verò plures fuiſſe eiuſmodi μάνθιδας volunt, ſed de numero non concordant. Martianus Capella *in fine libri 2.* duas tantùm agnoſcit, Erythræam & Phrygiam. Plinius & Solinus tres, de quibus Auſonius,

Et tres fatidicæ, nomen commune, Sibyllæ.

Aelianus quatuor. Alij ſex. Dionyſius *lib.1.* novem. Marcus Varro, decem. Alij denique

denique duodenarium numerum ſtatuunt; quarum ſequentes paginæ exhibent icones, & eorum quæ de iis prodita ſunt brevem narrationem.

Decem quas vult Varro, hoc ordine collocat; Perſicam, Libycam, Delphicam, Cumæam, Erythræam, Samiam, Cumanam alteram, Helleſponticam, Phrygiam, Tiburtinam.

Harum libros qui ſupereſſe dicebantur, Stilico ne ampliùs legerentur à quoquam, igni abſumpſit. Theodoſius autem Imperator, Collegium XXvirûm cum reliquis Ethnicorum ſuperſtitionibus abolevit, anno ſalutis humanæ 390. Vnde & iterùm patet, illa quæ hodiè circumferuntur carmina Sibyllina, genuina non eſſe.

Persica Sambethe, vel Saba.

Persica seu Chaldæa fui, patre nata Beroso
Sambethe Pythijs Vaticinata modis

PERSICA SIBYLLA

PRimam recenſet Varro Sibyllam *Perſicam*; quam alij Babyloniam, alij Chaldæam, alij Hebræam, alij Aegyptiam appellarunt. Nomen eius proprium *Sambetha*; vel vt Pauſanias habet, *Sabba*. Natam dicunt patre Beroſo, matre Erymanthe, in oppido ad mare rubrum, cui Noë nomen. Vnde aliqui Nohæ Patriarchæ filiam vel neptem fuiſſe contendunt, præſertim cùm *l.* 1. *Carm.* Sibylla, vnà ſe cum Noha in arca effugiſſe αἰπὺν ὄλεθρον, *diſcrimina mortis*; & *lib.* 3. de eodem Noha verba faciens, affirmet ſe eius ſanguine ortam. Huius omnium antiquiſſimæ Sibyllæ, hiſtoriam deſcripſiſſe Nicanorem illum qui Alexandri Magni res geſtas memoriæ mandavit, Lactantius ex Varrone annotat. Libros eius viginti quatuor fuiſſe, Suidas teſtis eſt: in quibus innumera cecinit de regnorum mutationibus, de Chriſto, de AntiChriſto, & ſingulatim de Alexandro M., qua occaſione etiam Nicanor eius hiſtoriam rebus Alexandri interpoſuit. Horum librorum fragmenta adhuc aliqua apud Lactantium

lib.1.cap.6.& Auguſtinum *lib.18.de Civit.Dei, cap.* 25. paſſim habentur.

Tempus quo floruit, etſi vulgò diluvio definiatur, ſi tamen verum eſt quod Beroſo parente progenita fuit, longè poſteriorem fuiſſe ſtatuendum eſt. Conſtat enim Beroſum fuiſſe Chaldæum, & Beli in Babylone Sacerdotem, vt teſtis eſt Tatianus Aſſyrius *Orat. adv. Græcos,* eumq; tempore Alexandri M. vixiſſe. Alij non hunc Beroſum recentiorem Sibyllæ Perſicæ patrem fuiſſe dicunt, ſed alium antiquiſſimum prophetam, qui ante bellum Troianum vixerit. Pauſanias ſcribit illam conſueviſſe cum Hebræis qui ſupra Palæſtinam habitabant, ex quorum libris multa didicerat, ideò Hebræam & Chaldæam dictam. Hanc eandem fuiſſe cum regina illa Saba de qua 1. *Reg.* c. 10. 1. quæ audiens famam Salomonis Hieroſolymam venit, vt illius ſapientiam audiret, nonnullis placet: Ac ſanè Saba dicta eſt, & Perſica, & Arabica. Verùm Beroaldus *in Chronico*, per Sabæos, Arabici ſinus accolas, item alios populos alteri ſinui, Perſico nimirùm vicinos, intelligit: reginamq; illam ſapientiſſimam non ex Aethiopia, ſed potiùs Arabia Fœlici

lici, aut sinu Persico, venisse statuit. Nec ille modò, sed Martyr *in* 1. *Reg.* 11. aliiq; quia regina Austri, à Christo fuit appellata: sinus autem Persicus & Arabia Fœlix, Iudææ regionis respectu, ad Austrum spectant.

Libyssa vel libyca Elissa.

Ut genus e Libya, venit mihi nomen Elisæ.
Mi cortina Clari servüt, atque Sami.

LIBYCA SIBYLLA

Libyca, vel Libyssa Sibylla secundo loco collocatur à M. Varrone, quæ proprio nomine dicta est Elissa. Hanc ex Iove & Lamia Neptuni filia procreatam, tradit Pausanias *in Phocaîcis.* Eam proprio nomine Sibyllam vocatam esse volunt, à qua omnes postea prophetissæ mulieres, propter similitudinem enthusiasmi, & inspirationem divinam, Sibyllæ cognominatæ sint. Diversis in locis oracula reddidisse fertur; in Claro vrbe Colophoniorum; inde Delphis; maximam tamen vitæ partem transegisse in Samo. Hanc eam esse censet Lactantius *lib.1.6.* cuius Euripides *in Prologo Lamiæ*, mentionem facit. Tribuuntur illi variæ prædictiones adversus idolorum cultores: Item de Christo, eiusdemque passione & miraculis: de mundi conflagratione; de Iudicio extremo, Mortuorum resurrectione, Vita æterna piis & Dei cultotibus præparata; De impiis, iraq; Dei quam certò subituri sunt; Denique de eversione vrbium, & regnorum mutationibus, aliisq; cladibus, quibus à Deo irato punietur mundus.

Delphica Phoemonoe.

Reddere Boeotis consueram oracula Delphis.
Heroi inventrix carminis esse feror.

DELPHICA SIBYLLA

DELPHICAM Sibyllam, Suidas Thessalonicam vocat Diodorus verò Daphnem. Quidam illam esse existimant quæ Iovis & Lamiæ filia fuit; alij Aristocratis & Hydoles; alij ab Idæa nympha editam dicunt, patre Theodoro. Hanc multi asserunt omnium fœminarum quæ oracula reddiderunt antiquissimam, longéq; ante bellum Troianum prophetasse. Eius ex versibus Homerum poëtam multa ad ornatum sui pœmatis sumpta transtulisse, refert Diodorus Siculus *lib. 4. cap. 6.* Suidas, ait eam quum Argivi Thebas expugnassent, inter captivos reliquos Delphos missam esse, vbi Apollinis vaticiniis divinandi peritior facta, oraculis aliquandiu inservierit. Clemens Alexandrinus, saxum quoddam iuxta Bulenterium ostendi testatur, super quo Sibylla Delphica sedens oracula cecinerit. Quumq; diu Delphis commorata fuerit, factum est vt à multis ibi nata crederetur, eademq; fuisse iudicaretur, quæ Themidis nomine aliàs celebris fuit. Huic tribuuntur multæ prædictiones, De vno vero Deo, & de Christo Servatore.

Scripto etiam mandavit, Incarnationem, Doctrinam, Miracula, Passionem, Resurrectionem & Ascensionem Christi in cœlum. De hac Chrysippum in libro *de Divinatione*, scripsisse Lactantius ex Varrone, affirmat. In huius libris Augustinus *lib.* 18. *de Civit. Dei cap.* 21. se hæc verba reperisse ait; *Nascetur Propheta ex Virgine absque humana corruptione.* Vixisse dicitur ante Christum 1200. annis.

CVMÆA

Cumæa Erophile vel Sÿmmachia

Arcani Phoebus censetur carminis auctor.
Cumæo expressi quod Pÿthia e tripode.

CVMÆA SIBYLLA

CVmæa dicta est à Cumis, quæ vrbs est in Campania, omnium in Sicilia & Italia vrbium antiquissima. Nomen habet ἀπὸ τοῦ κύματος à fluctibus, nam propinqua est mari. Illic, testibus Virgilio & Solino, erat Sibyllæ sacellum, in quo prophetasse dicitur. Iuven. Sat. 3.

Quamvis digressu veteris confusus amici
Laudo tamen vacuis quod sedem figere Cumis
Destinet, atque vnum civem donare Sibyllæ.

Cæterùm de proprio huius phœbadis nomine plurimùm discrepant inter se authores. Pausanias eam vocat *Demo*: Alij *Amaltheam*; Suidas, *Eriphilen*: Virgilius, *Deiphobem* Glauci filiam, qui & ipse clarus fuit vaticiniis ac divinatione: Aristoteles *Melanchrenam* cognominat; Lactantius *lib. de Ira Dei*, eam esse affirmat quæ Tarquinio libros fatales vendidit: Virgilius verò & Ovidius longè antiquiorem esse volunt, qui testantur ad eam venisse Aeneam sciscitatum de statu fortunarum suarum; certum autem est inter Aeneam & Tarquinium, intercessisse annos plusquàm sexcentos. Refert

Iustinus

Iuſtinus Martyr, ſe cùm Cumis eſſet in Campania, vidiſſe locum quendam, vbi baſilica ingens erat vno fabricata ſaxo, ibiq́; oracula reddere ſolitam Cumæam Sibyllam, affirmaſſe accolas. Eam baſilicam duraſſe tradunt ad annũ Domini 1539. quo terrę motu everſa eſt. Etiamnũ hodiè, teſte Boiſſardo, oſtenditur ſuper lacu Averno ſpelunca, quæ Sibyllæ dicitur, vaſta & ſpatioſa, artificioſa teſtudine excavata; hæc poſt longum amplumq́; meatum ſub monte extẽſa, tandem muro obducto finitur; qui ideò extructus eſt, quod plurimi advenæ curioſitate ducti, per anfractus illos ſubterraneos, obſcuros & multiplici ambage reticulatos, ſeſe in inferiora loca demittebant; cumq́; illis reditus liber non daretur, lucernis propter ſulfureas exhalationes ſuffocatis, miſerrimo vitæ exitio pœnas nimiæ curioſitatis ſuæ luebant. Eam ſpecum ſic deſcribit Virgilius *Æn.6.* *Admon. ad Græc*

At pius Aeneas arces, quibus altus Apollo
Præſidet, horrendaque procul ſecreta Sibyllæ
Antrum immane petit; magnum cui mentem animumq́;
Delius inſpirat vates, aperitq́; futura &c.
Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla
Horrendas canit ambages, antroq́; remugit,

Obscuris vera involvens. Ea frana furenti
Concutit, & stimulos sub pectore vertit Apollo.

Huius Sibyllæ nomine feruntur varia oracula; De vno Deo; De Christo vero eius filio, æquali patri; De eius incarnatione & è Virgine Maria ortu; De adoratione Magorum in Bethlehem &c.

Vulgò creditur ex huius prædictionibus, Virgilium petiisse Eglogam suam quartam, in qua γενεθλιακὸν Salonini Pollionis filij describit, cuius principium est, *Sicelides Musæ* &c. in qua varia contineri putant, quæ nonnisi in Christo completa sunt, maximè quæ sequuntur,

Iam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna
Iam nova progenies cælo demittitur alto &c.
Te duce si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua solvent formidine terras. &c.

Ex huius Eglogæ versuum lectione Secundianum pictorem, & Marcellianum oratorem, Christianos factos esse narrant. Eamq; totam recitat Constantinus Magnus, & interpretatur de Christo. Verùm, vt optimè observavit Blondellus, nihil Christiani sapit hæc Eloga; tota Ethnica est, estq; mera assentatio, quâ Poëta Pollioni benefico cui Consulatus

Orat. ad Sanct. cœtum.

tempore

tempore natus erat filius, palpatur, proq; eius & infantuli salute vota nuncupat. Eaq; poëtico more fingit; tantam scilicet sub Salonino illo cùm adoleverit, omnium rerum fœlicitatem futuram pollicetur, vt rediisse credatur ætas illa aurea qualis erat sub Saturno, vbi & aër saluberrimus erat, & terra fœcundissima, quæ nullo cultu aut labore, per se dabat omnia; & homines iustissimi qui,

—— Vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem rectumq; colebant,

vt canit Ovidius: vbi reditura sit *Virgo*, id est Astræa illa virgo quæ cùm hominum scelera ferre non posset, se in cœlum desertis terris receperat, vt ait idem Poëta *Metam. l.1.4.* *Admon. ad Græc.*

—— & Virgo cæde madentes
Vltima cælestum terras Astræa reliquit.

Si quæ autem extabant huius Sibyllæ carmina, ea apud Aenam civitatem, Iuliano imperante combusta esse, scribit Amm. Marcellinus. Quæ itaque illius nomine præferuntur, fictitia sunt.

Solin.c.5 *Isid.l.8. c. 8.* *Boch. Geogr. Sac.p.2. c. 25.*

Pariter & commentitium est quod narrant Solinus & Isidorus, eius sepulcrum Lilybæi in Sicilia, suo ævo adhuc mansisse. Fabulam ex eo natam censet Cl.Bochartus, quod ad Sibyl-

læ nomen alludit Hebræum זטול (Zebul) *Habitatio*, quod pro ſepulcro paſſim vſurpatur, quia in eo quivis habitat; & Arabs גמאעה (Gumaa) *Univerſitas*. Coniectat itaque Vir ille ſagaciſſimus, quia *Zebul gumaa*, id eſt, *Habitatio vniverſitatis*, ſeu communis omnium ſedes & locus, alicui ſepulcro ad Lilybæum inſcriptum erat, ex illo *Zebul gumaa*, factum *Sibylla Cumaa*.

ERYTHRÆA

Erythræa Demophile ſive Athenais.

Ioniis divûm reſponſa ferebat Erythris,
Demophile Pythio Phoebas amata Deo.

ERYTHRÆA SIBYLLA

HÆc inter Sibyllas fuit nobilissima, eiusq; scripta apud multas nationes summa cura servata sunt, maximè Erythris, vnde Romani ea Romam transferri curaverunt. Strabo *lib.*14. duas hoc nomine Phœbadas fuisse dicit; vnam antiquissimam; alteram recentiorem; quæ responsa dabat Alexandri M. tempore. Priorem illam, volunt ante bellum Troianum vixisse, Troiæq; eversionem, & Helenam in perniciem Europæ & Asiæ nascituram, prædixisse. De eius patria discrepant authores. Lactantius Babyloniam fuisse dicit, vocatamq; Erythręam proprio nomine, non ab aliqua vrbe aut regione. Alij verò ab Erythris dictam affirmant: quod Erythræi inprimis pertinacissimè asserebant, antrum phœbadis nativitate clarum ostentantes. Vnde & Apollodorus Erythræus, eam popularem suam fuisse gloriatur.

Statim exciso Ilio, Aeneæ & eius sociis futura prædixisse fertur, iussisséque eos versus Occidentem eò vsque navigare, donec eò locorum pervenerint vbi mensas comederent, referente Halicarn. *lib.* 1. Quod & factum fuit, quando

quando in Italia triticeas cruſtulas loco menſæ ſubſtratas ſimul comederunt ; vbi Aſcanius, teſte Virgilio, *Et menſas conſumimus*, exclamavit, & vaticinio de ſede hac fatali fidem fecit. Quæ vulgò illius nomine feruntur carmina, varia complectuntur, De creatione mundi generatim, & hominis ſeorſim; De Chriſto Dei filio venturo: De eius miraculis; De bonis quibus mundum beaturus eſt; De extremo iudicio; De pœnis malorum, & fœlicitate bonorum; De fine mundi; De Antichriſto, & vario Eccleſiæ ſtatu.

Huic autem Sibyllæ nobiliſſimæ, Conſtantinus Magnus tribuit acroſtichin illam de qua ſuprà, cuius verſuum literæ initiales, has dictiones conſtituunt, *Ieſus Chriſtus*, *Dei filius*, *Servator*, *Crux*, Sibyllamq; veram fuiſſe huius authorem, teſtem laudat Ciceronem *lib. 2. de Divin.* cuius verba ſunt., *Ea quæ acroſtichis dicitur, cùm deinceps ex primis verſus literis aliquid connectitur, vt in quibuſdam Ennianis, id certè magis eſt attenti animi quàm furentis. Atqui in Sibyllinis ex primo verſu cuiuſque ſententiæ, primis literis illius ſententiæ carmen omne prætexitur: Hoc ſcriptoris eſt, non furentis; adhibentis diligentiam, non inſani.* Verùm falsò Erythrææ Sibyllæ acroſtichin illã

Serm. ad Conv. Sanct.

tribui, vel ex ipſo Cicerone patet. Is enim docet eam fuiſſe carminum Sibyllinorum texturam & artificium, vt primus ſententiæ verſus, in capite & ad latus poematis ſcriberetur: in hoc verò Pſeudo-Erythrææ poemate acroſtichis ex ſolis ad latus literis conſtat, non ſunt eædem in primo verſu. Deinde ex eodem Cicerone manifeſtum eſt, omnia carmina Sibyllinorum librorum quæ apud Ethnicos celebrabantur, eodem artificio contexta fuiſſe; cùm in iis octo libris carminum Sibyllinorum quos iactant Chriſtiani, extent duntaxat triginta quatuor acroſticha. Vnde liquet horum librorum ſarcinatores, nec libros Sibyllinos tantoperè à Paganis decantatos legiſſe, nec ipſum Ciceronem, cùm de Acroſtichis loquitur hos intellexiſſe.

SAMIA

Samia Phÿto ſive Phÿgo.

Divino quoties pectus ſtimulatur ab oeſtro
Enthea fatidicis ora reſolvo modis.

SAMIA SIBYLLA

SExta Sibylla, quæ annis plus-quàm quingentis Erythræam ſecuta dicitur, Samia fuit, nomine Phyto. *Aelian. lib. 12. Var. Hiſt.* eam vixiſſe ſcribit temporibus Numę Pompilij. Auguſtinus ſic de ea lequitur. *Numa regnante Romæ, & apud Hebræos initio regni Manaſſe, Samiam fuiſſe Sibyllam ſcribunt.* Hęc poſt Erythræam docuiſſe fertur, Vnum eſſe ſolum Deum conditorem omnium, cognoſcendum & colendum; & avertiſſe Gentes à cultu Dæmonum & Idolorum. Chriſtum filium Dei eſſe dicit, & excandeſcit in Iudæos qui eum Regem ſuum non agnoverint. De præmiis bonorum & impiorum pœnis multa habet, eoq; ſpectant huius oracula, vt homines à vitiis avertant, & ad morum correctionem adducant. Suidas hanc primam Lyræ triangularis inventricem facit.

Aug. De Civ. Dei l. 18. c. 14

CVMANA

Cumana Amalthea vel Demophile.

Venales auro redime hos rex maxime libros
Romanas fortes pagina facra docet.

CVMANA SIBYLLA

M. Terentius Varro Cumanam Sibyllam à Cumæa diſtinguit. Appellatam dicunt à Cumis, vrbe Locrenſis agri, quæ fuit in Ionia Aſiæ minoris, inter vrbes olim florentiſſima. Commigravit poſtea Sibylla in Italiam , vbi oracula reddidit. Multa vaticinata eſſe dicitur, De Romanorum potentia, & imperio futuro; De Chriſto & eius myſteriis. Plerique tamen hanc eandem eſſe cenſent cum Cumæa illâ ſuprà dictâ , & perperam duas conſtitui. Hancq; proinde eſſe quæ Tarquinio Romanorum Regi, ſuprà commemoratos libros vendidit.

Hellespontiaca. Demo vel Deiphobe.

Marpesso orta feror celebrato in Troade vico
Phoebas Apollineo clara ministerio.

HELLESPONTICA SIBYLLA

HAnc oracula celebri fama reddidiſſe Cyri ac Solonis tempore, id eſt, ante Chriſtum 159. tradunt; & Marpeſſi oppido Troadis natam, vnde Marpeſia dicta. Nomen proprium fuit Demo. Falluntur qui eam cum Deiphobe Glauci filia, quam conſuluit Aeneas cùm ex Troade veniſſet in Italiam, confundunt. De Chriſto etiam varia prædixiſſe fertur; maximè tenebras illas quæ in eius morte, medio die ſine vlla naturali cauſa, contigerunt.

Phrygia Phaennis
Respon̄sis quondam celebrata est Ancyra nostri
Concepto incaluj quando animta Deo:

PHRYGIA SIBYLLA

DE hac Sibylla iſta habentur apud Cœl. Rhodiginum l. 14. c. 1. *Dardanus Samothraciâ relictâ in Phrygiam venit ad Teucrum regem, cuius filias duas vxores duxit, Batiam & Nesonem: ex Nesone nata est filia fatidica quæ spiritu divino afflata, populis sciscitantibus responsa de futuris pronunciabat, nomine proprio dicta Sibylla: quapropter summo honore culta est in Asia, propter communicationem quam credebatur habere cum Apolline, qui illi inspirabat oracula admiranda.* Ea vt plurimùm reſponſa ſua dedit Ancyræ, quæ eſt vrbs Aſiæ minoris, inter Paphlagoniam & Galatiam. Hanc ferunt prædixiſſe Chriſti nativitatem ex Virgine Maria, quam illi Angelus Gabriel annunciavit; Item mortem Chriſti; Reſurrectionem poſt triduum; ſui manifeſtationem Apoſtolis, & quæ exibuit impreſſa pedibus & manibus clavorum veſtigia; Reſurrectionem mortuorum, & Iudicium poſtremo ſeculo futurum.

TIBVRTINA

Templa meo Herculeum vovit sub nomine Tibur
Divorum interpres clara ubi visa fui.

TIBVRTINA SIBYLLA

DEcima & vltima Sibylla Tiburtina fuit, quæ paulò ante Christum natum floruit. Aliàs nominata est Albunea ab Albula fluvio. Propter excellentes futurorum prædictiones ab incolis Anienis seu Albulæ fluvij, pro Dea patria culta est: maximè postquam in vivis esse desiit. Illam templo, aris & sacrificiis decoraverunt. Quia verò Tiburi ad Albulam, sua reddidit oracula, Tiburtina dicta est. Hæc dicitur Augustum Cæsarem, puerum Hebræum Virgine natum, adorare jussisse; populumq; instituisse documentis salubribus; iusticiam servandam inter homines docuisse; vnicuique ius suum tribuendum; integritatem vitæ sectandam; nec quicquam admittendum quod ius concordiamq; læderet. Multis post illius mortem annis inventa est eius statua lapidea, in profundo Anienis gurgite, quam Senatus Romam solenni pompa transferri curavit, & in Templo Iovis Capitolini cum Sibyllæ libris reponi. Plinius *lib.* 34. scribit suo tempore tres Sibyllarum statuas pro Rostris positas Romæ.

EPIROTICA

Epirotica. Phaennis.

Fatidicas inter numerat Dodona Phaennin;
Quæ cecinit Pythio plena futura Deo.

EPIROTICA SIBYLLA

QVanquam M. Terentius Varro decem tantùm Sibyllas annumerat, tanquam præcipuas, quarum libri maxima religione & cura ſervari Romæ credebantur; certum tamen eſt multas alias fuiſſe Phœbadas, quæ Dæmonum afflatæ ſpiritu, variis in locis vaticinatæ ſunt. Ex harum numero fuit Epirotica, quæ proprio nomine Phaënnis fuiſſe dicitur. Fateor nonnullos velle hanc eandem eſſe cum Phrygia illa de qua ſuprà, plerique tamen ſecus ſentiunt. Tradunt eam ſimul atque ex vtero materno prodiit, quamprimùm de Vniverſi coagmentatione philoſophatam eſſe. Fortaſſe ea eſt, quam Europæam nonnulli cognominant, quæ Theſprotiæ Epiri nata eſt, & in Dodonæo templo reddidit oracula. Liber antiquus qui eſt in Bibliotheca regia, vt refert Boiſſartus, illi hos verſus tribuit,

Virginis æternum veniet de corpore verbum
Purum, qui valles & montes tranſiet altos.
Ille volens etiam ſtellato miſſus Olympo,
Edetur mundo pauper: qui cuncta ſilenti
Rexerit imperio (ſic credo & mente fatebor,)
Humano ſimul & divino ſemine natus.

Aegyptia

Sum Pelusiacas vates celebrata per urbes
Quæ summi ostendi mystica sensa Dei.

ÆGYPTIA SIBYLLA

SCribit Clemens Alexandrinus *in Prometheo*, fuiſſe Iudicum Hebræorum tempore, regnante apud Aegyptios Pharaone Taracho, fatidicam Sibyllam. Ea eſt procul dubiò quæ Aegyptia dicta eſt, quamq; Aelianus inter quatuor præcipuas Phœbi Sacerdotes fatidicas recenſet; Erythræam ſcilicet, Samiam, Sardicam, & Aegyptiam. Pauſanias tamen hanc eandem eſſe cenſet cum ea quæ Perſica dicta eſt, vel Aethiopica, nomine Saba. Vtcunque ſit, nam de his nihil certi tradi poteſt, huius nomine variæ feruntur prædictiones; De Chriſti Servatoris adventu; De eius incarnatione in vtero beatæ Virginis; De eius miraculis, paſſione, & extremo iudicio. Monuit populos, vt converterentur ad numen illud ſummũ, quod ſuæ divinitatis ſocium admittit neminem. Epheſini templi tota Aſia celeberrimi, everſionem prædixit. Iſidis quoque, & Serapis idolatriam taxat, quorum cultum nefaſtum abolendum pronunciát. Lælius Cleopaſſus hos illi verſus tribuit,

Pauſan. in Phoc.

—Qui Lux æterna, Lumen de Lumine, ſemper

Qui

Qui fuit, estq́, & erit, sydera summa tenens;
Virginis Hebrææ, castam descendet in aluum;
Factus homo tandem est hac genitrice Deus.
Hoc mediante Deo coniungimur: illius ergò
Progenies summi dicimur esse Dei.

Colophonia Lampuſia

Sum Chalcante ſata, et Phoebo dilecta Sacerdos,
Reſponſa in culta quæ Colophone tuli.

LAMPVSIA SIBYLLA

FVisse dicitur Calchantis illius filia, qui cum Græcis in expeditionem Troianam profectus est, quem in dubiis, ceu oraculum consuluit Agamemnon Imperator, & sine cuius consilio nihil moliebantur Græcanici exercitus Principes. A parente igitur instituta Lampusia, Apollinis Pythij Sacerdos consecrata est, magnumq; nomen sibi vaticinandi peritia comparavit. Nec solùm in Asia, sed per totam Græciam Europæam, celebris habita est. Maximam ætatis partem egit Colophoni, quæ vrbs est Asiæ Minoris, ex qua Homerum natum voluerunt eius cives; vnde Colophonia cognominata est.

Variæ leguntur eius prædictiones; De mutationibus regnorum; De bellis, aliisq; eiusmodi, quæ ad hanc vitam mortalem spectant: Item præcepta quibus homines ad benè vivendum hortatur, vt illius iram vitent, qui malos malè perdet & æternis suppliciis afficiet. De hac Strabo, *Sibylla Colophonia Lampusia dicta, à Calchante oriunda, & ipsa divinationes oraculaq;, & alia quadam versibus edidit.* Lælius

Cleopassus hoc exasticon illi tribuit,

Me Phœbi cortina tulit, Colophonia vatem
Mendacis tripodes execror vsque Dei.
Est Deus æternus, qui nomine non eget; ille
Solus enim mundi possidet imperium.
Huic soli vota atque preces effundite; grata est
Illi, quæ ex puro victima corde venit.

Thessalica Manto.

Templa Clari prima erexi, atque oracla resolvi

Et nostris gaudet Mantua nominibus.

MANTO SIBYLLA

FLoruisse dicitur Manto, Creontis & Thesæi Thebanorum Regum crudelissimorum temporibus, & fuisse Tiresiæ vatis, de quo suprà, filia. Hæc post patris obitum tyrannorum sævitiam fugiens, in Asiam venit, Clarumq; appulit, vbi templum Apollini ædificavit, eiusq; sacris præfuit. Cùm enim vaticinationem à patre edocta esset, Phœbiq; inspiratione adiuta, brevi in tanta celebritate fuit, vt cum clarissimis Phœbadibus & Sibyllis æquaretur. Tandem Asia relicta venit in Italiam, ibiq; à Tiberino rege Albæ Longæ adamata est, propter egregiam formam, & animi præstantissimas dotes. Ex eo suscepit Bianorem, aliàs Ocnum dictum, de quo Virgilius *Egloga* 10. *&* *Aen.* 10. Is mortuo patre Tiberino, (qui in Albulam fluvium, ab eo Tiberis vocatum, lapsus periit,) cum matre in transpadanam Italiæ regionem se contulit, & in ea planitie vrbem ædificavit, quam appellavit *Mantuam*, de nomine matris: Sic enim Virgilius Aen. 10.

Ille etiam patriis agmen ciet Ocnus ab oris,
Fatidicæ Mantûs & Tusci filius amnis

Qui

Qui muros, matrisq́ dedit tibi Mantua nomen.
Mantua dives avis &c.

Nihil ſcriptis illa mãdavit quod quidem ad nos pervenerit. Nonnulli tamen, inter quos Ruillius, affirmant eam de Chriſto venturo in mundum, de eius ex Virgine ortu, deq́; paupertate, vaticinatam eſſe, ideoq́; in Sibyllis numerandam. De hac Ovidius *Metam. lib.6. Fab.3.*

Nam ſata Tireſia venturi præſcia Manto,
Per medias fuerat divino concita motu,
Vaticinata vias.

Themis Coeli et Terræ filia.

Cephisi ad ripas templo sum culta Vetusto
Deucalionæi tempore diluuij.

THEMIS

έμις, fas, quod iuſtum eſt & poſitum ad obſervādum, à τίθημι pono. Gentiles, ſuo more, Deam faciunt, quam fingunt Cœli & terræ filiam: quia ſcilicet homines docet pietatem erga Deum, & juſticiam erga homines colere. Eam aiunt Saturni ſororem & Iovis amitam; quæ Ogygis avi pietatem ſecuta, homines aſſiduis adhortationibus ad benè vivendum compulerit, tum voce tum exemplo; Deoq́; nihil gratius eſſe pietate erga cœleſte numen, & charitate erga proximum, docuerit. Huic honores divinos tribuerunt, tanquam Deæ iuſticiæ fautrici, & Dei Sacerdoti primariæ. Fatidicam etiam eſſe dixerunt, quæ futura hominibus prædiceret, & rerum incertos eventus explicaret. Hanc à Iove compreſſam fabulatur Heſiodus in Theogonia, peperiſſe horas Εὐνομίην τε Δίκην τε καὶ εἰρηνὴν τεθαλοῖαν. Poſt obitum ad cœlos remeaſſe credita eſt, & illic plurimùm authoritatis adepta; Iuſticiæ præeſſe; regibus regni iura præſcribere; populos ad obſequium erga præfectos cogere, æſtimata eſt:

denique in tanta veneratione fuit, vt sine eius numine existimaverint mundum constare non posse. Ideo illi Templa & honores divinos statuerunt. Iam ante Deucalionis diluvium illi structum erat delubrum in Bœotia ad Cephissum amnem, vbi sacras sortes dare dicebatur: Huc venisse Deucalionem & Pyrrham canit Ovidius *Metamorph.* 1. vt Deam consulerent, qua arte genus humanum quod diluvio perierat, reparabile esset; quibus respondit Dea, velarent caput, ossaq; magnæ parentis, id est lapides qui in corpore terræ, magnæ parentis hominum, sunt velut ossa, post terga iactarent.

Carmēta Mercurij filia.

Fata Italos Ventura docens Evandria mater
Eſt inter Latias annumerata Deas.

CARMENTA

EA alio nomine Themis & Nicoſtrata dicta eſt : fuitq; Ionij Regis Arcadiæ filia. Carmenta appellata vel à Carmine, cùm enim fatidica eſſet, oracula carminibus reddere ſolebat; vel quaſi *carens mente*, propter furorem quo cùm enthuſiaſmo correpta erat, invadebatur. Ea mater fuit Evandri. De his Livius lib.1. Dec.1. *Evander tum ea loca profugus ex Peloponneſo, authoritate magis quàm imperio regebat: venerabilis vir miraculo literarum, rei novæ inter rudes artium populos : venerabilior divinitate credita Carmentæ matris, quam fatiloquam ante Sibyllæ adventum in Italiam miratæ hæ gentes fuerunt.*

Carmenta itaque propter inſignem pietatem & futurorum præſcientiam, exiſtimata eſt commercium familiare habere cum Diis, quorum numine afflata prænoſceret futura, & prædiceret hominibus ad eorum conſervationem. Ideo pro Dea culta eſt inter Aborigenes & Arcades Tiberis incolas : Sacraq; illi inſtituta ſunt *Carmentalia*, quæ quotannis celebrabantur à matronis 18. Cal. Februarij : ab ea dicta eſt porta *Carmentalis*, ſub Capitolio,

ybi

vbi illi templum extructum à matronis Romanis verſus Tiberim: Ita enim Solinus, *Pars infima Capitolini montis habitaculum Carmentæ fuit, vbi & Carmentale fanum eſt; à quo Carmentalis portæ nomen.* Vnde & P. Victor in VIII. vrbis Regione ponit *Templum Carmentale.*

Dicitur autem Carmenta ex Arcadia literarum Græcarum caracteres primùm in Italiam attuliſſe, & iis conceptum mentis exprimere ſcripto docuiſſe: quæ res priùs incognita Aborigenibus, mirifica judicata eſt, & divini ingenij certiſſimum argumentum. Quod & ſuperiori ſeculo contigiſſe legimus Americanis.

Cassandra Priami et Hecubæ filia.

Prædixit Troiæ excidium Priameia Virgo
Atque Agamemnoniæ tela cruenta necis

CASSANDRA.

SCholiaſtes Homeri *in Iliad. B.* tradit, Priamum regem ex Hecuba vxore, Helenum & Caſſandram ſuſcepiſſe: Infantes in templo Apollinis Thymbræi, vbi γενέθλια celebrabant, colludentes obdormiviſſe: Famulas quibus puerorum cura erat demandata, temulentiores eorum oblitas domum abiiſſe: Poſtridiè in templum reverſas, vidiſſe ſerpentes linguis puerorum ſenſoria organa obſtruere: Territas vociferationem edidiſſe: Serpentes clamore excitas, ſub proximas lauros ſe abdidiſſe: Infantes nihil omninò oblæſos exinde vaticinio claros fuiſſe. Cæterùm Caſſandram dici opinantur, quia Caſin, id eſt fratrem Hectora, ſtrenuum habuerit, ac virilem inprimis. Eadem & Alexandra nuncupatur παρὰ τὸ ἀλύξαι, quoniam congreſſus hominum vitavit maximè; vel ab ἀλέξειν, quia vaticinando prodeſſet pluribus. Plutarchus *in Agide*, refert Caſſandram diem ſuum obiiſſe Thalamis, vrbe Græciæ, vbi & Templum habuit oraculis & vndequaque hominum confluentium frequentia celeberrimum, ibique Paſiphaën vo-

Celius Rhod. l. 24. 6.

cari διὰ τὸ πᾶσι φαίνειν τὰ μαντεῖα, quod omnibus vaticinia declararet.

Lycophron in Cassandra. *Virg. Aen. 2. 8.* *Propert. l. 3.*

Cassandræ autem historia aut fabula hæc est. Fuit puella eximiâ formâ, ideòq; perditè ab Apolline amata; qui cùm eius concubitum ambiret, puellâq; potiri non posset, hanc iubet poscere quodcunque vellet, seq; id præstaturum per Stygiam paludem iurat, modò corporis copiam faciat. Illa hac conditione promittit, modò divinandi artem edoceatur; quam cùm Apollo tribuisset, à Cassandra quæ impuro promisso stare noluit, delusus est. Is repulsam ægrè ferens, cùm vaticinandi donum sacramento concessum, revocare non posset, ab ea petit, vt sibi saltem osculum daret, quod cùm illa præstitisset, os eius inspuit Apollo, effecitq; vt Cassandra quidem vera vaticinaretur, sed vt eius vaticiniis nemo fidem adhiberet. *Virg. Aen. 2.*

— — Fatis aperit Cassandra futuris
Ora, Dei iussu non vnquam credita Teucris.

Item *Aeneid. 3.*

Sola mihi tales casus Cassandra canebat;
Sed quis ad Hesperiæ venturos littora Teucros
Crederet? aut quē tum vates Cassandra moveret?

Frustra itaque prædixit Troianis omnia mala,

mala, quæ ſi illi recta ſuadenti creditum eſſet, vitari potuiſſent. Primò enim cùm ſomniaſſet Hecuba eius mater, Paridem vtero geſtans, ſe facem ardentem peperiſſe, Caſſandra interpretata eſt, puerum qui naſciturus, cauſam futurum incendij Troiæ; quod & evenit ob raptam à Paride Helenam Menelaï vxorem. Deinde cùm decimo Iliacæ obſidionis anno, equus ille ligneus ad vrbis mœnia duceretur, Caſſandra machinam illam fatalem eſſe prædixit, ac proinde in vrbem minimè admittendam; ſed nemo ſalutaribus eius admonitionibus fidem adhibuit. Admiſſus eſt itaque equus, in quo latebant validiſſimi Græcorum duces, qui noctu machinâ per Sinonem apertâ erumpentes, portam vrbis recluſerunt, Græcoſq; reverſos ex Tenedo admiſerunt, & Ilium ferro flammaq; deleverunt.

Venerat Geraſtus Mygdonis regis Thraciæ filius, ad Troiam, Phrygibus opem laturus; is inſano Caſſandræ incenſus amore erat, eiq; deſponſatus; hunc Caſſandra identidem monebat vt ſe in Thraciam reciperet, alioqui ipſum cum Ilio periturum, quod & accidit: cùm enim ea nocte qua vrbs incenſa eſt, auxilium conaretur ferre Caſſandræ, quam Aiax

Oileus crinibus arreptam trahebat in Minervæ templum, vbi & vim intulit puellæ, à Peneleo Bœotorum duce, interfectus est,

Infælix, qui non sponsæ præcepta furentis
Audierat &c. *Furentis*, id est vaticinantis.

At stuprum Cassandræ non impunè tulit Aiax: Eo enim irritata Minerva, illum, cùm domum repeteret post excidium Troiæ, medio mari ictum fulmine, cum navi miserando perdidit naufragio. Misella verò Cassandra tot malis superstes, in prædæ divisione, Agamemnoni Græcorum Imperatori sortitò obtigit. Cùm reditum pararet herus, eum seriò admonuit Cassandra, vt sibi caveret ab insidiis vxoris, cuius proditione interimeretur. Sed prædictiones mulieris, ceu deliræ, risit Agamemnon, quas tamen exitus verissimas esse comprobavit. Agamemnon enim post varia terra mariq; emensa discrimina, Mycenas venit, vbi à Clitemnestra vxore, conspiratione facta cum Ægistho adultero, vnà cum Cassandra trucidatus est.

Quæ de Cassandra vera monente, cui tamen semper fides defuit, narrant Poëtæ, mythologicè interpretantur nonnulli; aiuntq; fabulam in eos confictam qui ingenio sunt per-

vicaci & aſpero, nec ſe Apollini, *id eſt*, Deo Harmoniæ ſubmittere volunt, vt rerum modos & menſuras, ſermonumq; veluti tonos, acutos & graves, aurium etiam magis peritarum, & magis vulgarium differentias, tempora denique tum loquendi, tum ſilendi, ediſcant & obſervent: licet enim ſint prudentes & liberi, & conſilia afferant ſana & bona, nunquam tamen ferè ſuaſu & impetu ſuo proficiunt; neque ad res tractandas efficaces ſunt; ſed potiùs exitium iis apud quos ſe ingerunt maturant; & tum demum poſt calamitatem & eventum, vt vates & in longum proſpicientes, celebrantur. Sanè huius rei exemplum eminet in M. Catone Vticenſi. Ille enim interitum patriæ & tyrannidem, primò ex conſpiratione, deinde ex contentione Cæſaris cum Pompeio ſecutam, diu antè tanquam è ſpecula prævidit, & velut è tripode prædixit; ſed nihil profecit interim, verùm obfuit potiùs, & mala patriæ acceleravit. Id quod prudenter advertit, & eleganter deſcribit Cicero, cum ad amicum ita ſcribit, *Cato optimè ſentit, ſed nocet interdum Reipublicæ: loquitur enim tanquam in Republica Platonis, non tanquam in fæce Romuli.*

Baco de Sapientia Veterum.

Polyxo.

Lemnia ſum Vates, Phoebo dilecta Polyxo;
Vlciſci facinus per ſcelus auſa virûm.

POLYXO

DVas mulieres nomine Polyxo celebrat antiquitas; vnam Argivam Tlepolemi Principis Rhodij, qui in expeditione Trojana cecidit, vxorem; quæ famosà reddita est cæde Helenæ. Cùm enim mortuo Menelao, ab eius filiis pulsa esset Rhodumq; venisset ad Polyxo cognatam suam; hæc necem mariti vlcisci cupiens, Helenam hospitio excepit, & in eam dum lavabat, ancillas furiarum ornatu immisit, quæ illam prehensam & ad arborem suspensam, laqueo necarunt; vt refert Pausanias *in Laconicis*. Altera verò fuit Polyxo maga, atque à mendace & homicida spiritu obsessa, quæ Lemnios aliosq; Græciæ populos decepit. Fuit enim Lemnia & Sacerdos Apollinis, quæ sciscitantibus reddebat oracula ac futura prædicebat, magno hominum concursu.

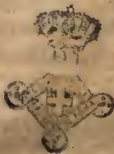
Narrant, aliquando Lemnias mulieres Superis omnibus sacrum fecisse, Iunoni maximè Pronubæ nuptiarum præsidi; Dianæ item Lucinæ, quæ parturientibus & infantibus in lucem venientibus opem ferret; vnius Veneris

numen consultò neglexisse; quod esset incitatrix ad insanas libidines quibus iuventus à nuptiali thoro avocatur. Hunc contemptum Venus cùm ferre non posset, in matronas Lemnias animadvertere statuit. Mephitim graveolentiæ Deam immittit, quæ mulierum alis & inguinibus virus suum immitteret; vnde factum vt maritis fœtore essent intolerabiles. Hi itaque vxoribus repudio misso, nuptias mutarunt, & thalamo puellas è Thracia atque Asia accitas, substituerunt. Lemniæ matronæ ignominioso hoc divortio perculsæ, Polyxûs vatis consilium requirunt; ea suadet vt conjuratione facta omnes viri trucidentur. Immane id consilium, statim executioni mandatum est; viros enim nihil tale timentes, per somnum adortos omnes iugularunt. Post interfectos viros, Lemniæ mulieres, hortatu Polyxûs Venerem placare studuerunt, & avertendæ graveolentiæ causa hircum & capram Deæ immolarunt, quibus victimis reconciliata est Venus. Sed tetro in posterùm avertendo odore, secum terram illam Lemniam, redactam in pastillos & sigillo capræ, seu vt vult Galenus, Dianæ signatam, gestabant. Etiamnum hodiè ea terra quæ *Sigillata* vulgò dicitur ab impres-

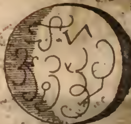
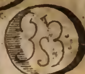
sione

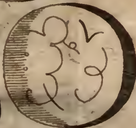
sione putà sigilli, summo est in precio. Vt verò olim signum capræ vel stellæ, ita nunc characteres Turcici, adulterationis metu, globulis illius terræ imprimuntur. Literis Arabicis inscribitur *Tin imachton*, hoc est; *Terra sigillata*. Locus vnde terra illa eruitur ita absconditus est & tectus, vt nisi ab accolis cognosci nullo modo possit. Effoditur statuto tempore ac solenni ritu, eamque magna difficultate robustissimi fossores, in profundissimis venis latitantem, rimantur & perquirunt. De hac Busbequius Epistola 3. sic scribit. *Fuit*, inquit, *Græcorum institutum vt non nisi sexto die Augusti, festo Transfigurationis Domini, specus recluderetur, vnde in Lemno terra, quam* Αἴγος σφραγῖδα *à sigillo capræ, vocabant, hauritur. Idem institutum hodieq́ seruant Turcæ; & vt olim Sacerdos Græcus liturgiam ibi celebrabat, sic & illam hodie celebrari volunt, ipsi quidem sacrorum ex longinquo tantùm spectatores.* Pinguis est illa terra, mollis, adstringens, rubricæ aliquando non dissimilis, nisi quod manus contrectantium non inficit. Memorabile verò est, non modò ex hac terrâ seu argillâ, speciosissima elaborari vasa; sed esse quoque eius vsum in Medicinâ commendatum; quippe

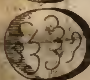
& adſtringens eſt, quod ex adhæſu ad linguam probatur; vnde vſurpatur ſiſtendis profluviis, ac potiſſimùm ſanguinis: & vim alexipharmacam habet; vnde adverſus ſerpentum morſus aliaq; venena, eſt vſui: eoq; nomine etiam vaſa ex eâ confecta, precioſa habentur. Cæterùm P. Belonus Obſerv. lib. 22. proponit typos terræ ſigillatæ imprimi ſolitos, hac forma.

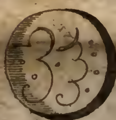
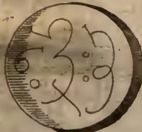

Hirtia Sesostris Aegyptiorū regis filia.

Sesostris pater est Aegypti sceptra habitur,
Is Colchos bello deprimet atq; Getas.

HIRTIA

HErodotus *lib.* 2. Sesostri inter Reges Ægypti primas defert; qui multas nationes debellavit, & subactarum trophæa variis in locis posuit, ex quibus se multa vidisse ipse testatu. Sesostrim autẽ eximia belli facinora suasu & consilio Hirtiæ filiæ suscepisse aiunt. Erat enim mulier illa fatidica Serapidis ministerio dicata, cuius afflatu plurima prædicere credebatur. Hæc patri suasit vt Colchis bellum inferret, certam enim victoriam à Diis promitti: id fœlix eventus brevi comprobavit; expugnatis enim vrbibus, tota se provincia eius potestati permisit. Iterùm author fuit Sesostri, vt Mæridi tum Ægypti regi potentissimo bellum inferret, propicios Deos victoriam spondere. Illum Sesostris invasit & superavit; præfuitq; Ægypto summa fælicitate. Is fuit qui templa magnificentissima per totam Ægyptum maximis sumptibus ædificari curavit; in quibus fuit illud Alexandrinum Serapidis, de quo diximus in Serapide.

FINIS.

INDEX NOMINVM ET RERVM.

INDEX NOMINVM

Cham

FINIS.

